

Ауріка Паскар, Ігор Проскурняк, Неля Савчин

ПРАКТИЧНЕ ПРАВО

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

Ауріка Паскар, Ігор Проскурняк, Неля Савчин

ПРАКТИЧНЕ ПРАВО

Навчально-методичний посібник

Чернівці

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

2025

УДК 347.91/.95(075.8)
П-192

Друкується за ухвалою Вченої ради
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича
(протокол № 7 від 23 червня 2025 року)

Рецензенти:

Ясинок Микола Михайлович, професор кафедри правосуддя та філософії Сумського національного аграрного університету, доктор юридичних наук, академік Академії наук вищої школи України;

Єлов Віталій Андрійович, керівник юридичної клініки «Ad Astra» Волинського національного університету ім. Лесі Українки, співзасновник Асоціації юридичних клінік України, адвокат, керівник АБ «Бюро адвоката Слова».

Паскар А.Л., Проскурняк І.Г., Савчин Н.М.

П-192 Практичне право : навч.-метод. посібник / А.Л. Паскар, І.Г. Проскурняк, Н.М. Савчин. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2025. 136 с.

ISBN 978-966-423-989-6

Навчально-методичний посібник «Практичне право» підготовлено згідно з вимогами освітньо-професійної програми «Право». Подано детальний опис і програму навчальної дисципліни. Наведено розгорнуті плани та зміст практичних занять, казуси до кожної теми, завдання для самостійної роботи студентів. Указано теми рефератів, перелік залікових питань, список рекомендованої літератури та критерії оцінювання знань студентів.

Для студентів, аспірантів і викладачів юридичних вузів і факультетів.

УДК 347.91/.95(075.8)

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2025

ISBN 978-966-423-989-6

© Паскар А.Л., Проскурняк І.Г., Савчин Н.М., 2025

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Мета і завдання навчальної дисципліни.....	7
Опис навчальної дисципліни.....	12
Плани практичних занять	19
Казуси до тем практичних занять	37
Методичні рекомендації щодо підготовки до практичних занять	79
Завдання для самостійної роботи студентів.....	112
Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів	114
Теми рефератів і доповідей	122
Вимоги та критерії до оцінювання знань студентів	124
Залікові питання	126
Перелік нормативно-правових актів і рекомендованої літератури до навчальної дисципліни	130

ВСТУП

Практичне право – це набуття студентами – правниками нових знань, навичок і ціннісних орієнтацій шляхом інтерактивного навчання та досвіду, необхідного для ефективного вирішення правових і юридичних питань в умовах динамічних і складних суспільних змін. Навчальна дисципліна «Практичне право» поєднує знання про закони та правову систему із сучасними методами навчання. Студенти дізнаються про свої права й обов'язки, працюючи разом, розвиваючи критичне мислення та навчаючись ефективно взаємодіяти.

Практичне право дає розуміння закону, правової системи, фундаментальних принципів і цінностей, на яких базується конституційна демократія. Студенти набувають знань, умінь і навичок, які допоможуть їм стати законослухняними, активними громадянами.¹ Студенти отримують практичну інформацію про системи правосуддя, водночас засвоюючи такі поняття як правосуддя, свобода, відповідальність, рівність і авторитет. Вони вивчають важливі теми – як-от права людини, залагодження конфліктів, реєстраційні, адміністративні та судові процедури.

Під час вивчення дисципліни «Практичне право» студенти працюють разом як команда. Вони вчаться аналізувати різні життєві ситуації, обговорювати важливі суспільні теми, брати участь у дебатах і практичних вправах, що імітують реальні правові ситуації. Це допомагає розвивати критичне мислення та вміння аргументовано висловлювати власну думку.

Практичне право сприяє:

1) формуванню ґрунтовних знань у сфері прикладного права та суспільно-політичних процесів; це важливо для глибшого розуміння всіх інших навчальних дисциплін. Головними елементами навчальної програми є джерела права, функціонування

¹ Центр – Розвиток демократії. URL: <https://ddc.org.ua>

права, судові процеси, роль учасників у судових та досудових процесах, принципи права і прав людини (правосуддя, рівність, влада, свобода тощо). Практичне право підвищує рівень знань студентів про сферу державної влади, судової системи, а також прав і обов'язків громадян у країні конституційної демократії. Практичне право дає можливість майбутнім правникам використовувати свої правові знання і розуміння правової системи в практичних ситуаціях, з якими вони стикаються у повсякденному житті;

2) розвитку умінь критично мислити і спілкуватися з людьми. Практичне право уможливорює набуття студентами навичок критичного мислення. Ці навички потребують ретельного аналізу висловлювань і позицій. Для того, щоб люди могли відповідально й ефективно брати участь у демократичному управлінні державою, необхідно виробляти в них стратегії об'єктивного, сумлінного та конструктивного ставлення до питань і рішень, які стосуються їхнього громадського й приватного життя.

У процесі взаємодії під час навчання на рівні студент–студент та викладач–студент можна досліджувати певні проблеми, чітко і стисло висловлювати свої думки, дискутувати, поважаючи погляди інших. Студенти вчаться приймати виважені рішення, зважаючи на їх ймовірні особисті й громадські наслідки, усвідомлювати власну громадянську, моральну та юридичну відповідальність;

3) виробленню позитивного ставлення до громадянських дій та ініціатив і верховенства права. Практичне право уможливорює позитивне ставлення до принципів права, правової системи, справедливого правосуддя та участі громадян у підтримці демократії. Успіх молоді демократії у нашій країні багато в чому залежить від позитивного ставлення до правової системи й віри у силу правосуддя. Завдяки застосуванню інтерактивних методів, навчальна дисципліна «Практичне право» полегшує засвоєння передового практичного досвіду участі у різноманітних судових процесах;

4) формуванню бажання і здатності брати участь у суспільному житті. Задіяння в демократичних процесах вимагає впевненості в тому, що правова система захищає інтереси кожної

людини. За допомогою Практичного права студенти навчаються розглядати складні питання з різних точок зору, визначати свої безпосередні інтереси й зважати на те, як вплинуть їхні рішення на суспільство у перспективі. Практичне право підсилює громадянську активність, пов'язуючи індивідуальну відповідальність зі збереженням загальних свобод і права вибору.²

Під час вивчення «Практичного права» студенти мають можливість спілкуватися з фахівцями правової сфери, що дозволяє краще зрозуміти, як працюють закони на практиці та яку роль відіграє право в житті громадян.

Навчальна дисципліна «Практичне право» допомагає опанувати необхідні для подальшого успіху важливі життєві навички – такі, як розв'язання спірних проблем, соціальна компетентність і автономія. Стратегія навчальної взаємодії допомагає молоді знаходити різні засоби вирішення спірних питань, оцінювати різні варіанти рішень та їх наслідки, набувати нового погляду на речі та розвивати критичне мислення.

Цілями навчальної програми «Практичне право» є:

- формування у студентів розуміння основ правопорядку та етики, на яких ґрунтується правова система, через систематичне навчання із залученням інтерактивних методів;
- навчання студентів основним правам і обов'язкам громадян у демократичній правовій державі, формування культури, що ґрунтується на повазі до людської гідності. Оскільки право є громадянського суспільства, кожен громадянин має розуміти, як працюють політичні та правові інститути, як закони впливають на індивіда, а також як можна впливати на зміну недосконалих законодавчих актів і використовувати правові знання на практиці.

² Права людини в Україні. Інформаційний портал Харківської правозахисної групи. URL: <https://khp.org/>

МЕТА І ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета навчальної дисципліни «Практичне право» полягає у створенні зручної та ефективної освітньої програми, яка поєднує теоретичні знання з практичними навичками, необхідними для виконання реальних правових завдань і вирішення ситуацій у сфері цивільного, сімейного, земельного, житлового, адміністративного, фінансового та інших видів спорів шляхом консультування клієнтів юридичної клініки; це створює можливість застосовувати отримані знання на практиці, надаючи правову допомогу в реальних справах під керівництвом викладачів-консультантів.

Завдання навчальної дисципліни полягають у набутті студентами практичних навичок і вмінь застосовувати теоретичні знання при вирішенні правових практичних ситуацій, а саме:

1) загальні компетентності:

- ✓ Вміння мислити абстрактно, здатність до аналізу та синтезу.
- ✓ Вміння застосовувати теоретичні знання на практиці.
- ✓ Знання та розуміння специфіки галузі та особливостей професійної діяльності.
- ✓ Вміння комунікувати державною мовою усно і письмово.
- ✓ Вміння використовувати інформаційні і комунікаційні технології.
- ✓ Вміння навчатися та опановувати сучасні знання.
- ✓ Здатність до критичного мислення та самокритичність.
- ✓ Здатність до командної роботи.
- ✓ Вміння керуватися основними етичними міркуваннями (мотивами).
- ✓ Уміння здійснювати свої громадянські права й обов'язки, розуміти цінності демократичного суспільства та важливість його сталого розвитку, дотримання верховенства права та прав і свобод особи в Україні.
- ✓ Увідомлення рівних можливостей та гендерних проблем.
- ✓ Цінування і повага до різноманітності та мультикультурності.
- ✓ Вміння працювати автономно.
- ✓ Вміння міжособистісної взаємодії.
- ✓ Бути визначеним і наполегливим стосовно окреслених завдань

і обов'язків.

2) спеціальні компетентності:

- ✓ Уміння використовувати знання з основ теорії та філософії права, розуміння структури юридичної професії та її значення в суспільстві.
- ✓ Уміння аналізувати історичний розвиток правових явищ і процесів та оцінювати їх вплив на правову систему.
- ✓ Повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності та усвідомлення її правового значення.
- ✓ Здатність використовувати положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також рішення Європейського суду з прав людини.
- ✓ Уміння використовувати норми та інститути права в таких галузях, як конституційне право, адміністративне право та процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, трудове право, кримінальне право та кримінальне процесуальне право.
- ✓ Уміння працювати з базами даних органів юстиції та використовувати в професійній діяльності інформаційні технології.
- ✓ Уміння застосовувати різні інформаційні джерела для комплексного та детального з'ясування обставин справ.
- ✓ Уміння виокремлювати належні та прийнятні факти, необхідні для юридичного аналізу.
- ✓ Здатність до аналізу правових проблем та обґрунтування правових позицій.
- ✓ Уміння аналізувати правові явища критично та системно.
- ✓ Здатність проводити консультації з правових питань, включаючи можливі способи захисту прав та інтересів клієнтів, згідно з вимогами професійної етики, дотримання вимог щодо нерозголошення персональної і конфіденційної інформації.
- ✓ Вміння логічно, критично і системно аналізувати документи, розуміти їх правовий характер і значення.
- ✓ Усвідомлення суті правової культури та вміння діяти відповідно до неї.
- ✓ Розуміння процесу медіації, переговорів, арбітражу та інших

можливих альтернативних способів вирішення спорів та вміння їх практичного застосування.

- ✓ Здатність розуміти, що таке юридична аргументація, та вміти її використовувати.

2. Результати навчання :

- ✓ Оцінювати переконливість аргументів під час аналізу невідомих умов та обставин.
- ✓ Знати і розуміти основні міжнародні стандарти прав людини, норми Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод і судові прецеденти Європейського суду з прав людини.
- ✓ Збирати матеріали з різних джерел та здійснювати їх комплексний аналіз.
- ✓ Робити обґрунтовані правові висновки стосовно окремих фактичних обставин.
- ✓ При аналізі проблем критично оцінювати недоліки і переваги тих чи інших правових аргументів.
- ✓ Розробляти та погоджувати план дослідження та самостійно збирати інформаційну базу з визначених джерел.
- ✓ Самостійне окреслення обставин, для з'ясування яких потрібна стороння допомога та вчиняти згідно з наданими рекомендаціями.
- ✓ Вільно комунікувати державною та іноземною мовами (в усній та письмовій формах) з коректним використанням правничої термінології.
- ✓ Володіти базовими навичками риторики.
- ✓ Доступно і зрозуміло пояснювати матеріал стосовно певної проблематики.
- ✓ Знати та розуміти специфіку застосування та реалізації матеріальних і процесуальних норм.
- ✓ У ході професійної діяльності застосовувати статистичні дані, отримані як із первинних, так і вторинних джерел.
- ✓ Вільно застосовувати новітні технології та бази даних для професійної діяльності.
- ✓ Користуватися необхідними для правничої діяльності комп'ютерними програмами.
- ✓ Працювати в команді з метою забезпечення виконання завдань, поставлених перед командою.

- ✓ Використовувати в професійній практичній діяльності засади сучасної правової доктрини, цінності та принципи функціонування вітчизняної правової системи.
- ✓ Роз'яснювати сутність і зміст ключових правових явищ та процесів.
- ✓ Виділяти і аналізувати юридичні факти, і робити аргументовані правові висновки.
- ✓ Розробляти проєкти відповідних актів застосування норм права відповідно до зробленого правового висновку.
- ✓ Консультувати стосовно потенційних способів захисту прав та інтересів клієнтів юридичної клініки у різних правових ситуаціях.
- ✓ Використовувати при вирішенні юридичних казусів правові висновки ЄСПЛ, Європейського суду справедливості, інших європейських та міжнародних судових органів та вітчизняну судову практику.
- ✓ Показувати розуміння права як інструменту для задоволення науково обґрунтованих і справедливих потреб громадян та суспільства і діяти згідно із цим.
- ✓ Демонструвати та використовувати основні навички найбільш ефективних альтернативних методів вирішення правових спорів, таких як медіація, переговори, арбітраж та інші.³

За результатами вивчення дисципліни «Практичне право» студенти повинні знати процедуру:

- ✓ встановлення фактів, що мають юридичне значення;
- ✓ розірвання шлюбу;
- ✓ стягнення аліментів;
- ✓ встановлення та визнання батьківства;
- ✓ позбавлення та поновлення батьківських прав;
- ✓ визнання особи обмежено дієздатною (недієздатною) та поновлення цивільної дієздатності;
- ✓ призначення опікуна/піклувальника;

³ Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, галузь знань 08 «Право», спеціальність 081 «Право». Затверджено і введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 20.07.2022 № 644 (зі змінами). URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2022/07/21/081-pravo-bakalavr-zi-zminamy-644>

- ✓ державної реєстрації місця проживання та зняття з державної реєстрації місця проживання;
- ✓ приватизації та реєстрації нерухомого майна;
- ✓ узаконення самочинного будівництва;
- ✓ реалізації права на звернення громадян;
- ✓ захисту прав споживачів фінансових послуг;
- ✓ захисту у справах про адміністративні правопорушення;
- ✓ реєстрації бізнесу;
- ✓ захисту прав платників податків.

вміти:

- ✓ використовувати правову термінологію у професійному мовленні;
- ✓ здійснювати аналіз нормативно-правових актів у різних галузях права;
- ✓ пояснювати зміст норм матеріального та процесуального законодавства;
- ✓ застосовувати правові норми до розв'язання конкретних юридичних ситуацій;
- ✓ обґрунтовано оцінювати правові обставини, формулювати власну правову позицію;
- ✓ готувати процесуальні документи та інші юридичні тексти для супроводу справ клієнтів.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Робоча програма навчальної дисципліни «Практичне право» написана на основі Модельної навчальної програми дисципліни «Правнича клініка». Використовувалися також напрацювання та рекомендації Асоціації юридичних клінік України» (АЮКУ).

Загальна інформація

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	К-сть		К-сть годин						Види Підсумкового контролю
			кредитів	годин	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	Індивідуальні завдання	
Денна	4	7,8	3	90		30			60		залік
Заочна	4	7,8	3	90		8			82		залік

Структура змісту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	К-сть годин											
	Денна/форма						Заочна/форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л.	п.	лаб	Інд.	с.р.		л.	п.	лаб	Інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Теми практичних занять	СЕМЕСТР І											
	Змістовий модуль 1. Загальні положення											
Тема 1. Вступ до навчальної дисципліни «Практичне право». 1. Сутність юридичної клінічної освіти. 2. Правове регулювання діяльності юридичних клінік.	6		2			4			1			5

3. Юридичне консультування, представництво інтересів, правопросвітня діяльність.												
4. Стандарти діяльності юридичних клінік в Україні.												
Тема 2. Сучасні технології у правовій практиці: аналіз відкритих баз даних.	6		2			4						5
1. Робота з текстовими редакторами.												
2. Відкриті бази даних для юридичної клініки.												
3. Робота з базами законодавства.												
4. Робота з реєстрами судових рішень.												
5. Правові позиції Верховного Суду.												
6. Електронні кабінети громадян.												
7. Електронні документи та суд.												
8. ЧатБоти та застосунки для онлайн вирішення спорів.												
Тема 3. Етичні засади діяльності юридичної клініки.	6		2			4			1			5
1. Загальні основи професійної та юридичної етики.												
2. Юридична етика та її взаємозв'язок з етичними принципами юридичної клініки.												
3. Правове регулювання та основні етичні принципи у роботі правника.												
4. Застосування етичних норм у роботі юридичної клініки.												
Тема 4. Консультування клієнтів юридичної клініки як спосіб надання правничої допомоги.	5		2			3						6
1. Психологічні аспекти взаємодії з клієнтами у юридичних клініках.												
2. Етапи та структура консультації: особливості інтерв'ювання клієнта.												
3. Аналіз справи, збір доказів та формування позиції у справі.												

4. Складання правових висновків та документів відповідно до міжнародних стандартів консультування клієнтів.												
Всього за ЗМ 1	23		8			15	23		2			21
Змістовий модуль 2. Основи діяльності юридичної клініки												
Тема 5. Правниче письмо та аналіз справ у юридичній клініці. 1. Основні документи в роботі клініциста. 2. Алгоритм роботи у справі та взаємодія з документами клієнта. 3. Збір доказів та систематизація інформації. 4. Правила складання правових консультативних та процесуальних документів.	7		2			5	8		1			7
Тема 6. Правопросвітницька діяльність юридичної клініки. 1. Поняття та значення правопросвітницької діяльності. 2. Основні напрями правопросвітницької діяльності юридичної клініки. 3. Методи та інструменти правопросвітництва. 4. Вплив правопросвітницької діяльності на суспільство та правову культуру.	7		2			5	7					7
Тема 7. Представництво інтересів клієнтів в органах державної влади, альтернативні способи вирішення спорів та інші напрями роботи юридичної клініки. 1. Сутність та значення представництва клієнтів. 2. Специфіка представництва клієнтів в органах публічної влади, а також перед іншими особами. 3. Особливості розгляду справ, що становлять суспільний інтерес, альтернативні способи вирішення спорів.	8		3			5	7		1			6

4. Переговори, арбітраж і медіація: стадії, сфери застосування та міжнародна практика.												
Всього за ЗМ 2	22		7			15	22		2			20
Всього за Семестр I	45		15			30	45		4			41
СЕМЕСТР II												
Змістовий модуль 1. Основні категорії справ юридичної клініки												
Тема 8. Справи щодо встановлення фактів, які мають юридичне значення. 1. Поняття та класифікація фактів, які мають юридичне значення (події, дії, стани). 2. Процедура встановлення судом юридично значимих фактів. 3. Роль юридичних фактів у захисті прав та інтересів осіб.	6		2			4	6		1			5
Тема 9. Справи у спорах, що виникають із сімейних відносин. 1. Розірвання шлюбу. 2. Стягнення аліментів. 3. Встановлення, визнання та оспорення батьківства. 4. Позбавлення та поновлення батьківських прав.	6		2			4	5					5
Тема 10. Обмеження цивільної дієздатності. Визнання особи недієздатною. Поновлення цивільної дієздатності. Опіка. Піклування. 1. Поняття цивільної дієздатності. 2. Обмеження цивільної дієздатності. 3. Визнання особи недієздатною. 4. Поновлення дієздатності. 5. Опіка та піклування. 6. Підстави для встановлення над особою опіки (піклування) органами опіки та піклування. 7. Підстави для встановлення опіки (піклування) в судовому порядку. 8. Документи, які потрібні для встановлення опіки та піклування.	6		2			4	6		1			5

Тема 11. Справи про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. 1. Порядок винесення й оскарження постанови по справі про адміністративне правопорушення. 2. Оскарження протоколу. 3. Оскарження штрафу за порушення правил дорожнього руху. 4. Особливості оскарження постанов про накладення адміністративних стягнень за результатами розгляду справ про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксованих у автоматичному режимі.	6		2			4	6					6
Всього за ЗМ 1	24		8			16	23		2			20
Змістовий модуль 2. Ключові аспекти правозастосування в окремих галузях												
Тема 12. Захист прав споживачів фінансових послуг. 1. Судовий захист споживачів фінансових послуг. 2. Особливості відповідальності споживача за договором споживчого кредитування. 3. Реструктуризація боргу за кредитним договором. 4. Судовий захист споживачів фінансових послуг. 5. Способи протидії незаконним діям колекторських компаній. 6. Судовий порядок вирішення питання про стягнення переуступленого боргу. 7. Судовий захист прав сторін договору страхування.	5		2			3	6		1			5
Тема 13. Захист прав платників податків.	5		2			3	6					6

1. Форми захисту прав платників податків.											
2. Захист прав платників податків в адміністративному порядку.											
3. Судовий захист платників податків.											
4. Підстави оскарження до суду рішень і дій податкових органів та їх посадових осіб.											
Тема 14. Реєстраційні дії.	5		2			3	5		1		4
1. Значення реєстраційних дій для громадян і бізнесу.											
2. Види реєстраційних дій											
3. Реєстрація юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців, нерухомого майна та транспортних засобів.											
4. Порядок реєстрації та необхідні документи.											
5. Органи, відповідальні за реєстрацію.											
6. Оскарження рішень і дій у сфері реєстрації.											
7. Реєстрація місця проживання в Дії та місця проживання неповнолітніх дітей											
Тема 15. Житлові спори.	6		1			5	5				5
1. Види житлових спорів.											
2. Процедура розгляду житлових спорів.											
3. Органи, відповідальні за вирішення житлових спорів.											
4. Оскарження рішень і дій у житлових спорах.											
5. Практичні аспекти вирішення житлових спорів.											
6. Визнання права власності на нерухоме майно.											
7. Узаконення самочинного будівництва.											
Разом за ЗМ2	21		7			14	22		2		22
Разом за семестр II	45		15			30	45		4		42
Усього годин	90		30			60	90		8		84

Самостійна робота

№	Назва теми
1	Юридичний факт, експертиза судових рішень. Порівняльний аналіз – загальне судове провадження, окреме.
2	Розлучення в органах реєстрації актів цивільного стану за спільною заявою подружжя. Особливості розлучення у позовному провадженні.
3	Наказне та позовне провадження у стягненні аліментів. Утримання повнолітніх дітей та іншого з подружжя.
4	Процедура реєстрації та зняття з реєстрації місця проживання. Повноваження ЦНАП. Аналіз судових рішень.
5	Особливості роботи з Державним реєстром прав на нерухоме майно, обтяжень та іпотек.
6	Витребування з чужого незаконного володіння нерухомого майна, зобов'язання вчинити дії щодо майна.
7	Будівельна «амністія», адміністративний порядок здачі в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів. Судова практика визнання права власності на збудоване нерухоме майно.
8	Класифікація звернень, порядок оформлення та подання. Строки розгляду, оскарження.
9	Колективні спори, дисциплінарні стягнення, порядок накладення та процедура оскарження.
10	Виселення, вселення, спори, пов'язані з відшкодуванням шкоди, завданої залиттям, самовільним переобладнанням житлових приміщень громадян.
11	Легальні способи протидії колекторським компаніям.
12	Способи захисту порушених прав у податкових правовідносинах.
13	Особливості розгляду справ про порушення правил безпеки дорожнього руху, зафіксованих в автоматичному режимі.
14	Реєстрація онлайн-бізнесу.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Вступ до навчальної дисципліни «Практичне право»

Сутність юридичної клінічної освіти. Поняття юридичної клінічної освіти. Визначення юридичної клінічної освіти як освітньої моделі, яка поєднує теоретичні знання з практичними навичками. Історія розвитку юридичної клінічної освіти у світі та в Україні.

Мета діяльності юридичних клінік. Підготовка студентів до реальної юридичної практики шляхом залучення до роботи з реальними клієнтами під наглядом викладачів або практикуючих юристів. Розвиток професійних та етичних навичок майбутніх правників через діяльність у юридичній клініці.

Переваги та значення юридичної клінічної освіти. Отримання практичних навичок та досвіду роботи з клієнтами. Можливість глибше зрозуміти правові механізми та процедури. Формування професійної відповідальності та правової етики.

Порівняння з традиційними освітніми моделями. Відмінності між класичною теоретичною юридичною освітою та клінічною освітою. Переваги інтерактивного підходу в навчанні студентів юридичної клініки.

Правове регулювання діяльності юридичних клінік. Огляд національного законодавства України, що регулює діяльність юридичних клінік (зокрема, законодавчі акти, інструкції Міністерства освіти та науки України, локальні акти університетів). Міжнародні стандарти та рекомендації, що стосуються юридичних клінік (наприклад, Резолюції чи рекомендації Ради Європи, Асоціації юридичних клінік). Юридичний статус юридичних клінік. Можливі організаційні форми юридичних клінік в університетах.

Права та обов'язки юридичних клінік та їхніх учасників (студентів, викладачів, координаторів).

Особливості захисту прав клієнтів, які звертаються до юридичних клінік (конфіденційність, етичні норми, обмеження у сфері представництва). Гарантії якості правової допомоги, що надається у юридичних клініках.

Юридичне консультування, представництво інтересів, правопросвітня діяльність. Юридичне консультування у контексті юридичних клінік: надання правової інформації та консультацій студентами-клініцистами під наглядом викладачів.

Алгоритм роботи із запитами клієнтів: від прийому звернення до надання консультації та документального супроводу. Роль викладача або практикуючого юриста як наставника.

Представництво інтересів: поняття та форми здійснення. Обмеження та вимоги щодо представництва інтересів клієнтів юридичними клініками в судах та інших органах влади. Особливості підготовки до представництва: юридичний аналіз, підготовка процесуальних документів, участь у судових засіданнях.

Правопросвітня діяльність студентів юридичної клініки. Основні завдання правопросвітньої діяльності: підвищення правової культури населення та запобігання порушенням прав людини. Форми правопросвітньої діяльності: лекції, семінари, тренінги, публікації інформаційних матеріалів. Практика співпраці з громадськими організаціями та державними структурами.

Стандарти діяльності юридичних клінік в Україні. Огляд «Стандартів діяльності юридичних клінік», затверджених Асоціацією юридичних клінік України. Вимоги до організації роботи клініки: інфраструктура, матеріально-технічне забезпечення, доступність для студентів та клієнтів.

Принципи роботи юридичних клінік. Дотримання етичних норм, конфіденційності, професійності у наданні правової допомоги. Забезпечення якості освітнього процесу для студентів-клініцистів.

Аудит та моніторинг діяльності юридичних клінік. Процедури самооцінки та зовнішнього моніторингу юридичних клінік. Механізми підвищення якості роботи клінік на основі отриманих рекомендацій.

Практичні завдання

1. Скласти порівняльну таблицю між традиційною юридичною освітою та юридичною клінічною освітою.

2. Написати есе на тему «Історія розвитку юридичної клінічної освіти у світі та в Україні».

3. Дослідити національне законодавство України, що регулює діяльність юридичних клінік, і скласти список основних актів.

4. Ознайомитися з міжнародними стандартами для юридичних клінік і написати доповідь про їх вплив на українську систему.

5. Скласти перелік прав та обов'язків учасників юридичної клініки: студентів, викладачів і координаторів.

Тема 2. Сучасні технології у правовій практиці: аналіз відкритих баз даних

Робота з текстовими редакторами. Основні текстові редактори для юридичної практики: Microsoft Word, Google Docs, інші спеціалізовані програми. Інструменти форматування та роботи з документами, важливі для створення юридичних текстів (стилі, шрифти, номери сторінок, зміст, зноски).

Створення, редагування та форматування юридичних документів. Підготовка процесуальних документів, договорів, юридичних висновків, інструкцій. Правила оформлення документів відповідно до стандартів правової документації.

Використання шаблонів та макросів. Створення та використання шаблонів для типових юридичних документів. Автоматизація процесів через макроси: вставка стандартних текстів, перевірка форматування, автоматичне створення структури документа.

Відкриті бази даних для юридичної клініки. Поняття відкритих баз даних та їхнє значення для правової практики. Огляд доступних в Україні відкритих баз, які можуть бути корисні для юридичних клінік (Єдиний державний реєстр юридичних осіб, реєстри нормативно-правових актів, бази даних нерухомості).

Робота з базами даних державних органів. Інструменти для пошуку та аналізу інформації у відкритих базах. Алгоритм використання даних для підготовки консультацій, аналізу клієнтських запитів та виявлення правових ризиків. Проблеми та обмеження доступу до відкритих баз даних. Правові та технічні аспекти роботи з відкритими базами. Захист персональних даних і конфіденційної інформації при роботі з базами.

Робота з базами законодавства. Основні платформи для доступу до законодавств. Огляд таких платформ, як «ЛІГА:ЗАКОН», «Рада», «Законодавство України», а також їх функціональних можливостей. Пошук нормативно-правових актів та судових рішень. Методи ефективного пошуку: ключові слова, фільтри за

датою, типом документа. Актуалізація законодавства: як знайти останні зміни у нормативних актах.

Аналіз законодавства та підготовка юридичних висновків. Як використовувати бази даних для підготовки аналітичних записок та юридичних консультацій. Автоматизовані функції порівняння тексту та виявлення змін у нормативних актах.

Робота з реєстрами судових рішень. Єдиний державний реєстр судових рішень. Структура та принципи функціонування реєстру. Можливості пошуку судових рішень за справами, ключовими словами, іменами сторін або суддями.

Аналіз судової практики. Підходи до аналізу судових рішень для виявлення правових позицій, визначення тенденцій судової практики та формування власної позиції по справі. Використання судових рішень у підготовці юридичних документів. Як використовувати наявні судові рішення для побудови аргументації у конкретній справі, підготовки апеляційних або касаційних скарг.

Правові позиції Верховного Суду. Що таке правові позиції Верховного Суду та яке їхнє значення для практики. Основні джерела пошуку правових позицій (офіційний сайт Верховного Суду, відкриті реєстри). Аналіз та використання правових позицій. Як використовувати правові позиції Верховного Суду для обґрунтування власної правової позиції. Розгляд випадків, коли правова позиція обов'язкова для нижчих судів.

Прецедентне право та його значення в Україні. Вплив рішень Верховного Суду на формування судової практики. Приклади практичних ситуацій, де правові позиції можуть бути використані у консультаціях та представництві.

Електронні кабінети громадян. Функціональність електронних кабінетів. Огляд доступних електронних кабінетів громадян в Україні (наприклад, «Електронний суд», «Дія», «Кабінет платника податків»). Подання документів онлайн, доступ до особистих даних, отримання довідок та виписок, сплата податків. Захист персональних даних, безпека паролів та автентифікація.

Електронні документи та суд. Вимоги до оформлення електронних документів: цифровий підпис, формат файлів.

Практичні завдання

1. Дослідити основні типи відкритих правових баз даних та їх функціональність.
2. Провести порівняння різних платформ відкритих правових баз даних за критеріями доступності та надійності.
3. Проаналізувати роль відкритих баз даних у забезпеченні доступу до правової інформації для громадян.
4. Написати есе на тему «Вплив відкритих баз даних на ефективність правової практики та судочинство».

Тема 3. Етичні засади діяльності юридичної клініки

Загальні основи професійної та юридичної етики. Поняття етики та її роль у професійній діяльності. Основні принципи юридичної етики. Професійні обов'язки юриста. Юридична етика і моральні обмеження. Роль юридичних асоціацій і кодексів етики. Етика взаємодії з клієнтами. Міжнародні етичні стандарти в юридичній практиці. Порушення етичних норм та наслідки.

Юридична етика та її взаємозв'язок з етичними принципами юридичної клініки. Основні принципи юридичної етики в контексті юридичної клініки. Професійні обов'язки студентів юридичних клінік. Юридична етика і моральні обмеження в юридичній клініці. Роль юридичних асоціацій і кодексів етики в юридичних клініках. Етика взаємодії з клієнтами в юридичних клініках.

Правове регулювання та основні етичні принципи у роботі правника. Законодавчі акти, які регулюють діяльність правників. Роль професійних стандартів і кодексів етики в роботі правника. Взаємозв'язок між етичними вимогами і правовим регулюванням. Професійна відповідальність правника за порушення етичних норм. Принципи неупередженості, чесності та конфіденційності в роботі правника. Порушення етичних норм та правові наслідки для правника.

Застосування етичних норм у роботі юридичної клініки. Дотримання конфіденційності та прав клієнтів у юридичній клініці. Взаємодія студентів та викладачів у контексті етичних норм. Забезпечення об'єктивності та неупередженості в роботі юридичної клініки. Професійні обов'язки студентів юридичних клінік з етичної точки зору. Роль нагляду та керівництва викладачів у підтримці етичних стандартів. Порушення етичних норм у юридичній клініці та можливі наслідки.

Практичні завдання

1. Проаналізувати кейси на предмет порушення етичних норм у юридичній клініці.
2. Розробити модельний кодекс етики для юридичної клініки.
3. Моделювати взаємодію студента юридичної клініки з клієнтом з урахуванням етичних принципів.
4. Проаналізувати ситуації порушення етичних норм у роботі правника та наслідки для професійної діяльності.

Тема 4. Консультування клієнтів як метод надання правової допомоги

Розуміння емоційного стану клієнта. Створення довірчої атмосфери. Емпатія та активне слухання. Культурні та соціальні особливості клієнта. Психологічна підтримка під час стресових ситуацій. Побудова професійних меж у взаємодії. Адаптація під індивідуальні потреби клієнта.

Етапи та структура консультації. Особливості інтерв'ювання клієнта. Встановлення контакту з клієнтом. З'ясування фактичних обставин справи. Оцінка правових аспектів справи. Формулювання рекомендацій і правових висновків. Підсумок консультації та наступні кроки.

Аналіз справи, збір доказів та формування позиції у справі. Оцінка фактичних обставин справи. Збір доказів, що підтверджують або спростовують факти. Аналіз правових аспектів справи. Формування стратегії захисту або позову на основі зібраних доказів. Оцінка ризиків і перспектив справи. Розробка обґрунтованої позиції для подальшого представлення клієнта.

Складання правових висновків та документів відповідно до міжнародних стандартів консультування клієнтів. Формулювання чітких і обґрунтованих правових висновків. Підготовка документів, що відповідають вимогам законодавства та міжнародних стандартів. Врахування етичних норм і прав клієнта при складанні документів. Забезпечення ясності та зрозумілості правових рекомендацій для клієнта. Перевірка відповідності документів міжнародним стандартам консультування клієнтів. Оформлення документів відповідно до професійних і юридичних вимог.

Практичні завдання

1. Визначити емоційний стан клієнта та адаптувати стиль комунікації в залежності від його потреб.
2. Підготувати план інтерв'ювання клієнта та провести консультацію, зафіксувавши основні моменти для подальшого аналізу.
3. Розглянути реальний кейс та скласти список доказів для підтримки позиції клієнта.
4. Скласти правовий висновок, враховуючи міжнародні стандарти консультування та правові норми, з рекомендаціями для клієнта.

Тема 5. Правниче письмо та аналіз справ у юридичній клініці

Основні документи в роботі клініциста. Ознайомлення з типами документів, що використовуються в юридичній клініці. Підготовка юридичних висновків, консультаційних листів, позовів, заяв та інших процесуальних документів. Оцінка необхідних документів, які має надати клієнт для проведення правового аналізу. Забезпечення відповідності документів вимогам законодавства та етичним стандартам. Перевірка точності та повноти даних, що містяться в документах, для подальшої підготовки правових дій. Розробка стратегії складання документів відповідно до конкретної справи.

Алгоритм роботи у справі та взаємодія з документами клієнта. Ознайомлення з усіма наданими клієнтом документами та їх ретельне вивчення. Класифікація та систематизація отриманої інформації для зручності подальшого аналізу. Оцінка важливості кожного документа та визначення його значення для справи. Встановлення необхідних етапів взаємодії з документами клієнта, включаючи підготовку додаткових запитів або звернень до відповідних органів. Оцінка відповідності документів вимогам законодавства та стандартам юридичної практики. Підготовка правових висновків і рекомендацій на основі аналізу документів та фактичних обставин справи.

Збір доказів та систематизація інформації. Визначення необхідних доказів для підтвердження або спростування фактів у справі. Збір документів, свідчень, експертних висновків та інших

матеріалів, що можуть вплинути на вирішення справи. Аналіз отриманих доказів на їхню достовірність, юридичну значущість і відповідність вимогам процесуального законодавства. Систематизація зібраної інформації для подальшої її обробки і використання у процесі формулювання стратегії. Оцінка кожного доказу та його внеску у зміцнення позиції клієнта. Розробка чіткої структури для подання зібраних доказів у рамках справи.

Правила складання правових консультативних та процесуальних документів. Ознайомлення з вимогами до складання правових документів відповідно до чинного законодавства та професійних стандартів. Використання чіткої і зрозумілої мови при формулюванні правових висновків і консультацій. Структурування документів відповідно до вимог щодо їх оформлення: вступ, виклад обставин, правовий аналіз, висновки та рекомендації. Забезпечення відповідності процесуальним нормам під час складання заяв, позовів, апеляцій або інших процесуальних документів. Перевірка достовірності фактичних даних і правової обґрунтованості викладених положень. Підготовка документів та додатків для подання в судові або інші органи.

Практичні завдання

1. Розробити алгоритм роботи у справі, визначити етапи взаємодії з документами клієнта та скласти план подальших дій.
2. Провести аналіз справи, зібрати необхідні докази та організувати їх за категоріями для подальшого використання.
3. Скласти правовий консультативний документ за результатами аналізу справи.
4. Розробити процесуальний документ відповідно до встановлених вимог і процедур.

Тема 6. Правопросвітницька діяльність юридичної клініки

Поняття та значення правопросвітницької діяльності. Розуміння правопросвітницької діяльності як процесу поширення правових знань серед населення з метою підвищення рівня правової свідомості. Значення цієї діяльності для забезпечення доступу до правової інформації, розширення знань громадян про їхні права та обов'язки. Визначення ролі правопросвітництва у зміцненні

правової культури та демократичних засад у суспільстві. Важливість правопросвітницької діяльності в контексті запобігання правопорушенням, підвищення правової свідомості та сприяння розвитку правового державного устрою.

Основні напрями правопросвітницької діяльності юридичної клініки. Ознайомлення громадян з основами права та їхніми правами через проведення семінарів, тренінгів та консультацій. Надання безкоштовної правової допомоги у вигляді консультацій, що сприяють підвищенню правової грамотності населення. Проведення інформаційних кампаній для роз'яснення важливих правових питань, таких як права споживачів, трудові права, сімейне та житлове законодавство. Організація правових марафонів, лекцій та акцій, що охоплюють актуальні правові теми, націлені на широке коло слухачів. Підготовка та поширення інформаційних матеріалів, буклетів, плакатів, що містять доступну правову інформацію для громадян. Співпраця з іншими організаціями та установами для проведення правопросвітницьких заходів, що орієнтовані на різні верстви населення, включаючи вразливі групи.

Методи та інструменти правопросвітництва. Лекції, тренінги та семінари для навчання правам громадян. Консультації в юридичних клініках, де студенти дають безкоштовні правові поради. Розробка і поширення брошур, буклетів та плакатів, що пояснюють основи права. Використання онлайн-платформ і соцмереж для поширення правових знань. Проведення правових акцій, конкурсів і марафонів для залучення учасників. Створення відеороликів для доступного пояснення юридичних питань. Співпраця з організаціями для спільних правопросвітницьких кампаній.

Вплив правопросвітницької діяльності на суспільство та правову культуру. Підвищення рівня правової обізнаності громадян, що сприяє їх здатності захищати свої права. Формування у суспільстві культури правопорядку та поваги до законів. Зниження рівня правопорушень завдяки кращому розумінню правових норм і наслідків їх порушення. Стимулювання активної участі громадян у правових процесах і зміцненні демократії. Розвиток правосвідомості, що позитивно впливає на взаємодію між громадянами та державними органами. Поліпшення доступу до правової допомоги для вразливих груп населення. Створення сприятливого середовища для захисту прав людини і правової справедливості.

Практичні завдання

1. Оцінити існуючі напрями правопросвітницької діяльності в юридичних клініках і запропонувати нові інноваційні підходи до підвищення ефективності.
2. Розробити методи правопросвітництва для конкретної цільової аудиторії.
3. Провести аналіз впливу правопросвітницької діяльності на правову культуру і суспільство в цілому, зокрема щодо підвищення правової свідомості громадян.
4. Розробити план модельної правопросвітницької кампанії, спрямованої на популяризацію правових знань серед різних соціальних груп.

Тема 7. Представництво інтересів клієнтів в органах державної влади, альтернативні способи вирішення спорів та інші напрями роботи юридичної клініки

Сутність та значення представництва клієнтів. Особливості представництва інтересів клієнта в органах державної влади та перед іншими особами. Аналіз правової ситуації, яка потребує представництва клієнта в органах державної влади або перед іншими особами.

Оцінка правових та процесуальних аспектів взаємодії з органами влади та іншими сторонами. Формулювання стратегії для ефективного захисту інтересів клієнта в процесах, пов'язаних з органами державної влади. Підготовка необхідних документів, заяв, скарг або апеляцій для представництва інтересів клієнта. Дотримання етичних стандартів і забезпечення належної комунікації між усіма учасниками процесу. Оцінка можливих наслідків і ризиків, пов'язаних із представництвом інтересів клієнта.

Розгляд справ, що мають суспільний інтерес, та альтернативні способи вирішення спорів. Оцінка суті справ, що мають суспільний інтерес, та їхнього впливу на громадськість. Визначення важливості таких справ для розвитку правової системи та суспільства в цілому. Аналіз можливих альтернативних способів вирішення спорів, таких як медіація, арбітраж або переговори. Порівняння традиційного судового розгляду зі способами вирішення спорів позасудовим шляхом.

Переговори, арбітраж та медіація: стадії, сфери застосування й міжнародна практика. Оцінка стадій переговорів, арбітражу та медіації: підготовка, ведення переговорів, досягнення домовленостей і виконання рішення. Визначення сфер застосування цих методів: комерційні, трудові, сімейні спори.

Аналіз міжнародної практики та порівняння з національними системами. Переваги та недоліки кожного методу порівняно з судовим процесом. Роль правників у цих процесах та підготовка клієнтів до участі.

Практичні завдання

1. Провести дослідження сутності та значення представництва клієнтів у юридичних клініках, визначивши роль представників у юридичній практиці.

2. Розробити практичне завдання для студентів, яке включатиме особливості представництва інтересів клієнта в органах державної влади або перед іншими організаціями.

3. Підготувати аналітичну записку про альтернативні способи вирішення спорів (переговори, медіація, арбітраж) і їх ефективність у конкретному випадку.

4. Розробити сценарій переговорного процесу між двома сторонами, враховуючи стадії медіації, арбітражу та переговорів, і з'ясувати, як вони застосовуються в міжнародній практиці.

Тема 8. Встановлення фактів, що мають юридичне значення

Перелік юридичних фактів, які встановлює суд (ст. 315 Цивільного процесуального кодексу України). Особливості встановлення факту: родинних відносин між фізичними особами; проживання однією сім'єю чоловіка та жінки без шлюбу; перебування фізичної особи на утриманні; реєстрації шлюбу, розірвання шлюбу, усиновлення; каліцтва, якщо це потрібно для призначення пенсії або одержання допомоги по загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню; належності правовстановлюючих документів особі, прізвище, ім'я, по батькові, місце і час народження якої, що зазначені в документі, не збігаються з прізвищем, ім'ям, по батькові, місцем і часом народження цієї особи, зазначеним у свідоцтві про народження або в паспорті; народження особи в певний час у разі

неможливості реєстрації органом державної реєстрації актів цивільного стану факту народження; смерті особи в певний час у разі неможливості реєстрації органом державної реєстрації актів цивільного стану факту смерті; смерті особи, яка пропала безвісти за обставин, що загрожували її смертю або дають підстави вважати її загиблою від певного нещасного випадку внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.

Аналіз документів по справі. Докази по справі. Форма і зміст заяви про встановлення факту, що має юридичне значення. Складання заяви про встановлення факту, що має юридичне значення. Визначення та сплата судового збору. Засвідчення копій документів у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення. Подання заяви до суду. Процедура усунення недоліків у заяві.

Практичні завдання

1. Ознайомтеся з правилами підсудності справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення.
2. Повторіть зміст заяви про встановлення факту належності правовстановлюючого документа.
3. Розробіть формулу заяви про встановлення факту належності правовстановлюючого документа.

Тема 9. Справи у спорах, що виникають із сімейних відносин

Підстави припинення шлюбу в Україні. Особливості процедури розірвання шлюбу. Умови подання заяви про розірвання шлюбу до органів державної реєстрації актів цивільного стану (ДРАЦС). Порядок розірвання шлюбу в судовому порядку за позовною заявою подружжя, яке має дітей. Особливості розірвання шлюбу за позовом одного з подружжя. Аналіз документів по справі. Формування доказової бази по справі. Складання позовної заяви про розірвання шлюбу. Встановлення юрисдикції у справах про розірвання шлюбу. Визначення та сплата судового збору. Засвідчення копій документів. Подання позовної заяви до суду. Усунення недоліків у позовній заяві. Заява про витребування доказів. Клопотання про виклик свідків.

Порядок стягнення аліментів. Визначення розміру аліментів на дитину. Стягнення аліментів на підставі рішення суду. Аналіз

документів по справі. Доказова база по справах про стягнення аліментів. Підсудність справ про стягнення аліментів у судовому порядку. Визначення оптимальної правової позиції по справі.

Особливості стягнення аліментів у наказному порядку. Складання заяви про видачу судового наказу. Оформлення документів, які додаються до заяви про стягнення аліментів у наказному провадженні.

Стягнення аліментів у позовному порядку. Складання позовної заяви про стягнення аліментів. Форма і зміст заяви про стягнення аліментів у порядку позовного провадження. Порядок подання заяви/позовної заяви.

Порядок стягнення аліментів на повнолітню дитину, яка продовжує навчання.

Порядок визнання батьківства за спільною заявою батьків. Перелік необхідних документів. Форми і зміст заяви про визначення погодження дитини від батька за зверненням жінки та чоловіка, які не перебувають у зареєстрованому шлюбі між собою.

Процедура визнання батьківства в судовому порядку. Аналіз документів по справі. Оформлення відомостей, що засвідчують походження дитини від певної особи. Складання позовної заяви про визнання батьківства. Визначення та сплата судового збору.

Встановлення факту батьківства за рішенням суду. Засвідчення копій документів по справі. Докази по справах про встановлення факту батьківства. Складання та подання позовної заяви до суду. Усунення недоліків у позовній заяві.

Визнання батьківства за рішенням суду в порядку позовного провадження. Порядок звернення до суду. Сплата судового збору. Докази по справі. Складання позовної заяви по справі.

Практичні завдання

1. Визначити способи та порядок розірвання шлюбу в Україні.
2. Описати порядок стягнення аліментів у судовому порядку в Україні.
3. Узагальнити процедуру стягнення аліментів на повнолітню дитину.
4. Скласти порівняльну таблицю між визнанням батьківства та встановленням батьківства.
5. Охарактеризувати порядок позбавлення та поновлення батьківських прав.

Тема 10. Обмеження цивільної дієздатності. Визнання особи недієздатною. Поновлення цивільної дієздатності. Опіка. Піклування

Підстави обмеження цивільної дієздатності особи. Допустимі докази по справі. Аналіз документів по справі. Складання заяви про обмеження цивільної дієздатності. Визначення та сплата судового збору. Засвідчення копій документів у справах про обмеження цивільної дієздатності особи. Правила підсудності у справах про обмеження цивільної дієздатності особи. Подання заяви до суду. Судовий порядок визнання особи недієздатною. Специфіка формування предмета доказування у справах про визнання особи недієздатною. Аналіз документів по справі. Форма і зміст заяви про визнання особи недієздатною. Особливості сплати судового збору в справах про визнання особи недієздатною. Засвідчення копій документів. Подання заяви про визнання особи недієздатною до суду.

Підстави та порядок поновлення цивільної дієздатності особи. Аналіз документів по справі, засвідчення їх копій. Складання заяви про поновлення цивільної дієздатності. Визначення правил підсудності у справах про поновлення цивільної дієздатності особи. Подання заяви до суду.

Підстави для встановлення опіки та піклування за рішенням органів опіки та піклування. Документи, які потрібні для встановлення опіки та піклування. Підстави для встановлення опіки та піклування за рішенням суду. Аналіз документів по справі. Визначення кола заявників у справах про встановлення опіки та піклування. Підсудність справ про встановлення опіки та піклування. Форма і зміст заяви про призначення опікуна. Зразок заяви про призначення піклувальника. Особливості визначення та сплати судового збору у справах про призначення опіки й піклування. Засвідчення копій документів у справах про встановлення опіки та піклування. Подання заяви до суду. Процедура усунення недоліків у заяві про встановлення опіки та/або піклування.

Практичні завдання

1. Розкрити підстави та порядок визнання особи недієздатною через наявність стійкого психічного захворювання.

2. Ознайомитися зі змістом таких рішень ЄСПЛ для обговорення під час практичного заняття: «Горшков проти України» від 08.11.2005 року; «Вінтерверп проти Нідерландів» від 24.10.1979 року; «Рекевич проти Росії» від 28.10.2003 року.

3. Зробити порівняльну таблицю інститутів опіки та піклування за такими критеріями: підстави виникнення, заявники, підсудність, предмет доказування, докази, хто може бути опікуном, піклувальником.

Тема 11. Справи про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху

Порядок винесення й оскарження постанови по справі про адміністративне правопорушення. Процедура медичного огляду на стан сп'яніння. Права й обов'язки водія. Оскарження протоколу. Оскарження штрафу за порушення правил дорожнього руху. Особливості оскарження постанов про накладення адміністративних стягнень у справах про адміністративні правопорушення у галузі забезпечення безпеки дорожнього руху, що були зафіксовані в автоматичному режимі. Докази у справах про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху.

Складання позовної заяви про скасування винесеної постанови про накладення адміністративного стягнення у справах про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, яке було зафіксоване не в автоматичному режимі. Підсудність справ про оскарження постанов, якими накладені адміністративні стягнення у справах про адміністративні правопорушення, допущені у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху.

Документи, які додаються до позовної заяви.

Практичні завдання

1. Ознайомтеся з порядком розгляду і вирішення справ про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху.

2. Розпишіть процедуру медичного огляду на стан сп'яніння.

3. Сформулюйте алгоритм оскарження протоколу про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху.

4. Складіть позовну заяву про скасування судом постанови про накладення адміністративного стягнення у справах про адмінправопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, які були зафіксовані не в автоматичному режимі.

Тема 12. Захист прав споживачів фінансових послуг

Споживчі кредити. Особливості відповідальності споживача за договором споживчого кредитування. Реструктуризація боргу за кредитним договором. Судовий захист споживачів фінансових послуг. Заява щодо скасування штрафів і пені за договором кредитування.

Колектори та колекторські компанії. Способи протидії незаконним діям колекторських компаній. Судовий порядок вирішення питання про стягнення переуступленого боргу. Доказова база у справах про стягнення заборгованості.

Страхування. Особливості відповідальності за договором страхування. Судовий захист прав сторін договору страхування. Фінансове шахрайство. Легальні способи протидії фінансовому шахрайству. Захист осіб, постраждалих від фінансового шахрайства.

Практичні завдання

1. Ознайомтеся з порядком оскарження неправомірного стягнення заборгованості за кредитом.

2. Повторіть форму та зміст позовної заяви про визнання виконавчого напису нотаріуса таким, що не підлягає виконанню.

3. З'ясуйте особливості оформлення заяви про забезпечення позову шляхом зупинення стягнення на підставі виконавчого документа, який оскаржується.

4. Сформулюйте алгоритм протидії колекторській компанії.

5. Напишіть позовну заяву про визнання виконавчого напису нотаріуса таким, що не підлягає виконанню.

Тема 13. Захист прав платників податків

Форми захисту прав платників податків у національному законодавстві. Особливості захисту прав платників податків у адміністративному порядку. Порядок судового захисту прав платників податків.

Підстави оскарження до суду рішень і дій податкових органів та їх посадових осіб. Доказова база по таких справах. Підсудність справ про оскарження рішень і дій податкових органів та їх посадових осіб. Складання скарги на податкове повідомлення-рішення. Складання скарги на податкову вимогу. Процедура подання скарги. Оскарження до суду дій податкових органів у разі зупинення або відмови в реєстрації податкових накладних. Відповідальність за недопуск посадових осіб органів ДФС до податкових перевірок.

Реєстрація в електронному кабінеті платника податків. Гайд по електронному кабінету платника податків.

Практичні завдання

1. Розкрийте поняття, види та способи захисту прав та інтересів платників податків.
2. Проаналізуйте особливості адміністративного порядку захисту прав і свобод платників податків.
3. Сформулюйте порядок судового захисту прав і свобод платників податків.
4. Розробіть алгоритм звернення до контролюючих органів зі скаргою.
5. Охарактеризуйте специфіку правового регулювання судового порядку захисту прав платників податків.

Тема 14. Реєстраційні дії

Значення реєстраційних дій для громадян і бізнесу. Види реєстраційних дій: реєстрація юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців, нерухомого майна та транспортних засобів.

Способи реєстрації ФОП. Особливості реєстрації ФОП-ів різних груп оподаткування. Документи, які подаються для реєстрації ФОП.

Реєстрація ФОП онлайн. Робота з порталом державних послуг «Дія». Вибір КВЕД. Вибір системи оподаткування. Постановка на облік у податкових органах.

Особливості реєстрації юридичних осіб. Заява про реєстрацію юридичної особи. Документи, які подаються для реєстрації юридичної особи. Реєстрація юридичної особи онлайн. Тестування Е-ресурсів.

Процедура державної реєстрації місця проживання. Строки. Демографічний реєстр. Процедура отримання довідки про склад зареєстрованих. Адміністративна відповідальність.

Аналіз документів по справі. Позовна заява про визнання особи такою, що втратила право користуватися житловим приміщенням. Визначення підсудності у справах, пов'язаних із реєстрацією місця проживання. Визначення та сплата судового збору. Засвідчення копій документів. Подання позовної заяви до суду. Процедура усунення недоліків у позовній заяві.

Процедура зняття з державної реєстрації місця проживання на підставі рішення суду. Особливості визначення підсудності у справах про зняття з місця проживання. Підстави зверення до суду у справі про зняття з місця проживання. Докази по справі. Зміст заяви про зняття з державної реєстрації місця проживання за рішенням суду. Документи, які додаються до позовної заяви.

Практичні завдання

1. Ознайомтеся з порядком реєстрації ФОП онлайн.
2. Вивчіть роботу з порталом державних послуг «Дія» у сфері реєстрації суб'єктів господарювання.
3. Розкрийте алгоритм постановки на облік у податкових органах.
4. Сформулюйте порядок реєстрації юридичних осіб онлайн.
5. Розкрийте алгоритм реєстрації місця проживання у Дії.
6. Розкрийте особливості реєстрації місця проживання неповнолітніх дітей.

КАЗУСИ ДО ТЕМ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Вступ до навчальної дисципліни «Практичне право»

Казус 1

До юридичної клініки звернувся Опанасенко Петро Іванович з питанням щодо розподілу спільного сумісного майна після розлучення з дружиною, Опанасенко Марією Дмитрівною. Під час консультації стало відомо, що колишня дружина клієнта вже зверталася до юридичної клініки за правничою допомогою з тотожним питанням щодо розподілу того ж самого майна. Оскільки юридична клініка раніше консультувала колишню дружину клієнта з аналогічного питання, наявний конфлікт інтересів, і клініка не має права надавати правничу допомогу одночасно обом сторонам спору. Опанасенко П.І. категорично не погоджується з відмовою і наполягає на отримання правничої допомоги, вважаючи відмову необґрунтованою.

1. Який нормативно-правовий акт врегульовує питання конфлікту інтересів під час надання правничої допомоги?

2. Які локальні акти юридичної клініки вашого факультету дають вам право відмовити клієнту в наданні правничої допомоги у цій ситуації?

3. Запропонуйте інший можливий варіант вирішення ситуації.

Казус 2

Сидоренко Анна Іванівна, клієнтка юридичної клініки, має намір подати позовну заяву про розірвання шлюбу. Під час консультації вона висловила побоювання, що особиста інформація та її дані можуть бути використані проти неї в майбутньому. З огляду на це, вона відмовляється надати студенту юридичної клініки згоду на зберігання, обробку і використання персональних даних, оскільки вважає, що це може порушити її права.

1. Якими законодавчими положеннями ви будете користуватися, щоб пояснити Сидоренко А.І., що інформація, повідомлена нею, та її персональні дані будуть збережені в конфіденційності?

2. Чому необхідно отримувати письмову згоду на обробку персональних даних від клієнтів юридичної клініки?

3. Які обов'язки має юридична клініка щодо захисту конфіденційності такої інформації?

Казус 3

До юридичної клініки звернувся клієнт, який бажає отримати консультацію з приводу правового спору, що виник у нього з роботодавцем. Клієнт відчуває великий стрес через ситуацію та підозрює, що роботодавець може вжити заходів для того, щоб вплинути на його кар'єру, якщо дізнається про звернення до клініки. У зв'язку з цим клієнт хвилюється, що інформація, яку він надасть клініці, може бути використана проти нього. Клієнт також висловлює сумніви щодо підписання згоди на обробку його персональних даних, побоюючись, що це може надати доступ роботодавцю до його особистих даних.

1. Прокоментуйте описану ситуацію з точки зору дотримання принципу конфіденційності.

2. Які обов'язки має юридична клініка у сфері захисту персональних даних клієнтів?

3. Наведіть аргументи для переконання клієнта.

Казус 4

До юридичної клініки звернувся клієнт, який хоче оскаржити рішення суду щодо майнового спору. Під час консультації він висловлює занепокоєння щодо можливих наслідків подачі апеляції, оскільки це може призвести до подальшого розголошення його приватного життя. Він також зауважує, що раніше підписав документ, який може мати юридичні наслідки, але зараз не пам'ятає його точного змісту і не впевнений, чи варто його розкривати. Клієнт сумнівається, чи можна довірити клініці таку важливу інформацію, і занепокоєний, чи не спричинить це ще більших проблем.

1. Якими внутрішніми актами юридичної клініки передбачені гарантії дотримання засад конфіденційності?

2. Як ви повинні діяти у разі, якщо клієнт вирішить не розкривати зміст деяких документів?

3. Підготуйте текст промови для переконання такого клієнта у зворотному.

Казус 5

До юридичної клініки звернулася клієнтка з проханням допомогти захистити її права на спадщину яку вона отримала від покійного чоловіка. Під час консультації ви з'ясуєте, що інший претендент на спадщину, син покійного від першого шлюбу, вже звертався до вашої клініки за допомогою в цьому ж питанні. Виявляється, що ви вже консультували цього сина та надали йому юридичні поради щодо спадщини. Тепер вам потрібно пояснити клієнтці, що виник конфлікт інтересів, через що ви не зможете продовжувати консультувати її в цій справі, і скеровуєте її до іншого юриста клініки. Проте клієнтка наполягає на тому, щоб ви продовжували вести її справу, вважаючи, що це її право, оскільки вона є законною вдовою і спадкоємицею.

1. Які аргументи ви будете використовувати для відмови клієнтці у наданні правничої допомоги у даній ситуації?

2. Які ваші дії, якщо конфлікт інтересів з'ясується в ході надання правничої допомоги?

3. Поясніть, як можна забезпечити об'єктивність і неупередженість при наявності конфлікту інтересів?

Тема 2. Сучасні технології у правовій практиці: аналіз відкритих баз даних

Казус 1

Студент юридичної клініки, працюючи над справою про захист прав споживача, отримав текст договору з фінансовою установою. У договорі відсутні деякі ключові умови, які мали бути зазначені відповідно до законодавства про захист прав споживачів. Студент скористався програмою для перевірки текстів Grammarly та Flesch-Kincaid, щоб виявити помилки в формулюваннях і зробити текст більш зрозумілим для споживача.

1. Які інструменти студента для перевірки договору були правильними і чому?

2. Які норми законодавства необхідно застосувати при розгляді цієї ситуації?

3. Які електронні ресурси можуть допомогти студенту для подальшого аналізу договору?

4. Як студент може використати правові позиції ВС для підготовки документів по цій справі?

Казус 2

У юридичній клініці клієнт звернувся з проблемою неправомірного стягнення боргу за кредитним договором, укладеним з фінансовою установою. Під час перевірки справи студент виявив, що дані про борг містять неточності, і після перевірки через систему Опендатабот з'ясовано, що борг проданий колекторському агентству. Студент вирішив використовувати онлайн-сервіс для перевірки юридичних даних і судових рішень, таких як ЄДРСР та Verdictum.

1. Які технології студента допомогли визначити неточності в даних?

2. Якими нормативними актами керується студент при аналізі договору та боргових зобов'язань?

3. Як студент може використати ресурси для перевірки колекторських компаній у цьому випадку?

Казус 3

Клієнт звернувся до юридичної клініки зі справою про розірвання шлюбу, в якій необхідно було вивчити кілька судових рішень, пов'язаних із сімейним правом. Студент юридичної клініки, ознайомившись із судовими рішеннями, вирішив використати базу даних HUDOC для аналізу правових позицій Європейського суду з прав людини щодо сімейних спорів.

1. Які ресурси для пошуку судових рішень найбільш корисні в цій справі?

2. Як студент може використовувати правові позиції Європейського суду для підготовки позову?

3. Як студент може використовувати електронні документи для подачі позову через систему електронного суду?

4. Яким способом студент може здійснити перевірку правових норм за допомогою сервісів, таких як LigaZakon чи zakonrada.gov?

Казус 4

Студент юридичної клініки працював із клієнтом, який потребував допомоги в реєстрації нового бізнесу й отриманні всіх необхідних документів для ведення діяльності. Студент скористався онлайн-сервісом «Дія» для перевірки актуальності реєстраційної інформації і правильної подачі документів для фізичної особи-підприємця.

1. Як студент може використати «Дію» для перевірки правильності реєстраційних документів?

2. Якими інструментами можна перевірити історію реєстрації бізнесу за допомогою онлайн-сервісів?

3. Які електронні ресурси допоможуть сформуванню правильної стратегії для реєстрації бізнесу?

4. Як переконатися у правильності наданих клієнтом даних через реєстраційні сервіси?

Казус 5

Юридична клініка працює над справою, в якій клієнт запитує консультацію з питання оскарження рішення податкової адміністрації. Студент вирішив скористатися системою ЄДРСР для перевірки подібних судових рішень та звернувся до бази даних для отримання додаткової інформації з питання податкових спорів.

1. Якими ресурсами студент повинен скористатися для пошуку аналогічних рішень у податкових справах?

2. Як можна використовувати базу даних для отримання практичних правових позицій із податкових спорів?

3. Які можливості надає електронний суд для подачі позову з податкових спорів?

Тема 3. Етичні засади діяльності юридичної клініки

Казус 1

Олександр Миколайович звернувся до юридичної клініки з проханням допомогти у справі щодо оскарження штрафу, накладеного на його компанію за порушення умов контракту з постачальником. Під час першої консультації студент зібрав необхідну інформацію про справу, ознайомився з контрактом і підготовленими документами. Однак під час роботи над справою виявилось, що кілька місяців тому до юридичної клініки звертався той самий постачальник з питанням щодо порушення контракту з боку Олександра Миколайовича. Постачальник просив допомоги в роз'ясненні його прав та можливостей у випадку порушення умов договору, оскільки компанія Олександра не виконала свої зобов'язання вчасно.

- 1. Які кроки необхідно взяти для уникнення порушення етики в цій ситуації?*
- 2. Як пояснити Олександру Миколайовичу, що юридична клініка не може одночасно представляти інтереси двох сторін у цій справі?*
- 3. Який варіант вирішення ситуації можна запропонувати Олександру Миколайовичу для уникнення конфлікту інтересів?*

Казус 2

Проска Василь Степанович звернувся до юридичної клініки з проханням допомогти оскаржити рішення місцевої ради щодо відмови у наданні земельної ділянки для забудови. Студент отримав від клієнта всі необхідні документи та почав роботу над справою. Згодом студент з'ясував, що кілька тижнів тому до клініки звертався представник місцевої ради з проханням отримати юридичну консультацію щодо захисту позиції ради в аналогічній справі. Отже, клініка фактично працює з обома сторонами конфлікту.

- 1. Чи порушила юридична клініка закон у цій ситуації?*
- 2. Як слід вчинити студенту у вказаній ситуації? Відповідь аргументуйте.*
- 3. Як можна запобігти таким ситуаціям у майбутньому?*

Казус 3

Клієнт звернувся до юридичної клініки з проханням підготувати договір оренди житлової нерухомості. Клініцист почав працювати над справою, отримав необхідну інформацію та документи. Під час роботи куратор та клініцист виявили, що орендарем, який мав підписати договір, є інший клієнт клініки, який нещодавно звертався за консультацією щодо умов оренди цього самого житла, висловлюючи побоювання, що власник планує змінити умови оренди на несприятливі для нього.

- 1. Чи вбачається у наведеній справі етична проблема? Якщо так, то в чому вона полягає?*
- 2. Який принцип діяльності юридичної клініки може бути порушено у цьому випадку?*
- 3. Які дії повинен вжити студент щодо цього конфлікту?*
- 4. Які заходи варто впровадити для уникнення подібних ситуацій у майбутньому?*

Казус 4

До юридичної клініки звернувся підприємець, який веде малий бізнес з проханням допомогти у врегулюванні податкового спору з податковою інспекцією. Він стверджує, що податкова неправомірно нарахувала додаткові податки, і надав клініцисту всі необхідні документи. Студент клініки розпочав аналіз справи та виявив, що підприємець має фінансові документи, які підтверджують правомірність вимог податкової, проте він не долучив їх до справи. Підприємець натякнув, що ці документи можуть «загубитися», щоб клініка могла підготувати вигідний для нього висновок.

- 1. У чому полягає етична проблема, з якою стикнувся студент?*
- 2. Чи порушено принцип чесності і порядності в цьому випадку? Якщо так, як саме?*

3. *Як слід відреагувати на цю ситуацію?*
4. *Які наслідки можуть бути, якщо студент погодиться на пропозицію клієнта?*
5. *Як юридична клініка може допомогти студентам уникати таких ситуацій у майбутньому?*

Казус 5

До юридичної клініки звернувся клієнт, який є орендодавцем, з проханням допомогти скласти договір про оренду житла. Клієнт попросив додати до договору пункт, який юридично дозволить йому виселити орендаря без попередження в будь-який момент, хоча це суперечить чинному законодавству. Студент клініки помітив порушення закону, але клієнт наполягає, аргументуючи, що йому це вигідно і що «ніхто не помітить».

1. *У чому полягає етична проблема, з якою стикнувся студент?*
2. *Чи порушується принцип чесності і порядності у цій ситуації?*
3. *Як студент повинен діяти у відповідь на таку вимогу клієнта?*
4. *Які ризики виникають для клініциста, якщо він піде на компроміс із клієнтом?*

Тема 4. Консультування клієнтів як спосіб надання правової допомоги

Казус 1

До юридичної клініки звернувся Олексій Васильович з питанням щодо захисту своїх прав як власника земельної ділянки. Він отримав повідомлення від місцевої ради про необхідність демаркації меж його земельної ділянки через плани щодо будівництва нової дороги. Олексій Васильович стверджує, що частина його землі, яка йому належить за правом власності, може бути незаконно відібрана для цього проєкту. Клієнт хоче дізнатися, як захистити свої інтереси та оскаржити рішення органів місцевого самоврядування, адже він не згоден з оцінкою меж його ділянки, яку зробила місцева рада.

У даному завданні один студент виконує роль клієнта категорії «Балакучий» (відповідно до класифікації проблемних клієнтів з навчального посібника «Правнича клінічна освіта» с. 128-131), який намагається відволікати студента юридичної клініки від основної теми обговорення, перебиваючи його та розповідаючи зайві деталі, що не мають прямого відношення до суті справи. У цей час група повинна спостерігати за процесом консультації, оцінюючи, наскільки студент-консультант дотримується порядку та структури інтерв'ю та чи вдалося йому з'ясувати ключові моменти справи.

Казус 2

Ігор Васильович уклав договір позики з Олександром Миколайовичем на 100 000 грн з відсотками 10% річних на один рік. Через фінансові труднощі Ігор Васильович не зміг погасити борг вчасно. Олександр Миколайович подав позов до суду, вимагаючи стягнення суми позики та відсотків за прострочення. Ігор Васильович звернувся до юридичної клініки за консультацією, як йому оскаржити цей позов і чи можна домовитися про нові умови виплати боргу.

У цьому завданні один студент виконуватиме роль клієнта категорії «Нав'язливий» (згідно із класифікацією проблемних клієнтів у навчальному посібнику «Правнича клінічна освіта», с. 128-131). Клієнт буде постійно перебивати студента юридичної клініки, намагаючись отримати миттєві відповіді та не даючи можливості пояснити ситуацію детально. Він може ставити зайві питання або надавати інформацію, яка не стосується основної теми, і вимагати негайного вирішення справи без врахування всіх деталей.

Група повинна спостерігати за консультацією, оцінюючи, наскільки студент-консультант зможе утримати контроль над ситуацією, не дозволяючи клієнту відволікатися від основної теми. Важливо також, щоб консультант умів коректно спрямовувати розмову та ставити потрібні запитання для збору важливої інформації і з'ясування суті справи, незважаючи на втручання клієнта.

Казус 3

Студентка Аліса придбала новий смартфон у місцевому магазині. Через два тижні використання телефон перестав працювати. Аліса звернулася до магазину для повернення товару, але отримала відмову. Магазин стверджує, що проблема виникла через недбалість користувача. Аліса вирішує захистити свої права споживача.

У цьому завданні один студент виконуватиме роль клієнта категорії «Мовчазний» (згідно з класифікацією проблемних клієнтів у навчальному посібнику «Правнича клінічна освіта» с. 128-131). Клієнт буде давати мінімальні або нечіткі відповіді на запитання студента юридичної клініки, не надаючи достатньо інформації для розуміння ситуації. Він може мовчати або відповісти дуже коротко, що ускладнить процес консультації.

Група повинна спостерігати за консультацією, оцінюючи, наскільки студент-консультант здатний підтримати розмову та отримати від клієнта необхідні деталі. Важливо, щоб консультант умів ставити правильні й конкретні запитання, щоб отримати важливу інформацію і повноцінно з'ясувати суть справи.

Казус 4

Михайло працює в компанії на посаді менеджера. Після скарги на дискримінацію з боку колеги його звільняють без попередження. Михайло впевнений, що звільнення незаконне, і хоче оскаржити рішення роботодавця. Студенти можуть допомогти йому в підготовці необхідних документів та зборі доказів.

Один студент виконуватиме роль клієнта категорії «Екзаменатор» (за класифікацією проблемних клієнтів у посібнику «Правнича клінічна освіта»). Клієнт ставить складні питання, перевіряючи компетентність студента-консультанта і часто відволікаючи від основної теми.

Група спостерігає за консультацією, оцінюючи, як студент-консультант зберігає фокус на основних питаннях справи і надає чіткі відповіді, не дозволяючи клієнту відвести розмову від суті справи.

Тема 5. Правниче письмо та аналіз справ у юридичній клініці

Казус 1

Клієнт юридичної клініки, Шпак Дмитро, уклав договір оренди квартири з компанією «Ковчег» на 1 рік, де орендна плата становила 8 000 грн на місяць. Через скорочення заробітної плати, пан Дмитро не зміг оплатити оренду за останні два місяці. Орендодавець надіслав повідомлення про розірвання договору та примусове виселення, якщо заборгованість не буде погашена. Клієнт звернувся до компанії з проханням зменшити орендну плату та розстрочити заборгованість, але отримав відмову.

- 1. Чи має орендодавець право змінювати умови договору або застосовувати санкції в разі невиконання умов?*
- 2. Як клієнт може захистити свої права, якщо орендодавець відмовляється змінювати умови через фінансові труднощі орендаря?*
- 3. Чи можна вимагати розстрочення заборгованості та зменшення орендної плати через тимчасові фінансові труднощі?*
- 4. Які варіанти дій може обрати клієнт для вирішення спору щодо оренди?*
- 5. Дати письмову відповідь на поставлені питання з аналізом ситуації та можливих шляхів розв'язання проблеми.*

Казус 2

До юридичної клініки звернувся клієнт, який є учасником бойових дій. Він уклав кредитний договір із банком для придбання житла, однак через погіршення фінансового становища в результаті травм, отриманих під час бойових дій, не зміг вчасно погасити кредит. Через прострочення платежів, банк подав заяву до суду, а приватний виконавець наклав арешт на його банківський рахунок. Клієнт стверджує, що в період дії його статусу учасника бойових дій він має право на зниження процентної ставки або звільнення від сплати штрафів і пені, згідно із законодавством України, але ці пільги не були враховані банком.

- 1. Які пільги для учасників бойових дій згідно з чинним законодавством щодо кредитних зобов'язань?*
- 2. Чи має право банк нараховувати штрафи та відсотки на кредит учасника бойових дій, якщо він користується пільгами, встановленими законом?*
- 3. Які аргументи можна навести в позовній заяві для визнання виконавчого напису таким, що не підлягає виконанню через неврахування зазначених пільг для учасників бойових дій?*

Тема 6. Правопросвітницька діяльність юридичної клініки

Казус 1

Юридична клініка проводить правопросвітницьку кампанію для підвищення правової обізнаності серед молоді, зокрема щодо прав та обов'язків у випадку трудових спорів, у тому числі з питання незаконного звільнення, неотриманих зарплат та прав працівників. Клініка має організувати серію заходів, які б допомогли молодим людям краще розуміти свої права та шукати ефективні способи їхнього захисту.

- 1. Які основні поняття та завдання правопросвітницької діяльності студент юридичної клініки повинен розглянути при підготовці цієї кампанії?*
- 2. Які форми правопросвітницької роботи найбільш ефективні для досягнення цілей кампанії серед молоді?*
- 3. Як студент може визначити найбільш актуальні правові питання, що стосуються трудових спорів, для включення в програму кампанії?*
- 4. Які соціальні мережі можна використовувати для організації ефективної кампанії серед молоді та яких правил роботи в мережах слід дотримуватися?*

Казус 2

Юридична клініка повинна організувати онлайн-кампанію для правопросвітництва серед осіб, які мають низький рівень правової обізнаності щодо своїх прав як споживачів фінансових послуг. Завдання полягає у наданні доступної та зрозумілої інформації про

права споживачів при укладанні договорів, що стосуються кредитування та страхування. Клініка планує використовувати різні онлайн-формати для максимально широкого охоплення аудиторії.

1. Як студент юридичної клініки має визначити зміст правопросвітницької діяльності, яку слід організувати для споживачів фінансових послуг?

2. Які форми правопросвітницької діяльності найбільш ефективні для онлайн-кампанії, що стосується споживачів фінансових послуг?

3. Як студент може використати онлайн-платформи для підвищення правової обізнаності серед споживачів фінансових послуг?

4. Які інтерактивні методи можна застосувати для залучення користувачів до кампанії, наприклад, через вебіари, відеоуроки чи тестування?

Казус 3

Юридична клініка отримала завдання організувати правопросвітницьку діяльність у місцевій громаді з метою підвищення рівня обізнаності громадян щодо їхніх прав у сфері житлових відносин, зокрема, щодо оренди житла, прав власників та орендарів. Клініка повинна організувати низку заходів, що допоможуть громадянам краще зрозуміти свої права в контексті житлових питань.

1. Які форми правопросвітницької роботи найбільш доцільні для підвищення правової обізнаності серед громадян у сфері житлових відносин?

2. Які методи правопросвітницької діяльності та інструменти слід використовувати для проведення кампанії серед громадян, які мають різний рівень правової обізнаності?

3. Які інтерактивні методи (опитування, відеоінструкції) можуть бути використані для ефективного донесення інформації до громадян щодо житлових прав?

4. Які соціальні мережі та інші онлайн-платформи найбільш ефективні для правопросвітницької діяльності серед широкої аудиторії щодо житлових прав?

Казус 4

Юридична клініка отримала завдання від місцевої громади провести правопросвітницьку кампанію для підвищення правової обізнаності серед населення з теми захисту прав споживачів, зокрема щодо прав та обов'язків у споживчому кредитуванні. Для цього клініка має провести серію онлайн- та офлайн- заходів, використовуючи інтерактивні методи для залучення громадян.

1. Які методи правопросвітницької діяльності найбільш ефективні для цього конкретного випадку? Обґрунтуйте вибір методів.

2. Які психологічні аспекти правопросвітницької діяльності необхідно врахувати під час проведення цієї кампанії для кращого сприйняття інформації громадянами?

3. Які інтерактивні методики (вебінари, опитування, онлайн-консультації) можуть бути використані для забезпечення активної участі громади в правопросвітницькій кампанії?

4. Як студент може ефективно організувати роботу юридичної клініки в соціальних мережах для досягнення максимальної результативності правопросвітницької роботи?

Тема 7. Представництво інтересів клієнтів в органах державної влади, альтернативні способи вирішення спорів та інші напрями роботи юридичної клініки

Казус 1

Юридична клініка отримала звернення від жителів багатопверхового будинку щодо порушення їхніх прав у зв'язку з неправомірними діями місцевої ради, яка прийняла рішення про встановлення додаткових зборів за обслуговування ліфтів у будинку, не погодивши це з мешканцями. Жителі будинку хочуть оскаржити це рішення та звернутися до органів державної влади для відновлення своїх прав.

1. Яка сутність представництва клієнтів у цій ситуації і які права юридичної клініки в межах представництва інтересів мешканців будинку?

2. Як можна ефективно представити інтереси клієнтів у органах місцевого самоврядування, враховуючи особливості цього процесу?

3. Які альтернативні способи вирішення цього спору можна запропонувати клієнтам? У чому переваги таких способів перед судовим розглядом?

4. В який спосіб медіація може бути застосована в цьому випадку для досягнення мирного залагодження конфлікту між мешканцями та місцевою радою?

Казус 2

Володимир, власник малого бізнесу, звернувся до юридичної клініки за допомогою у вирішенні спору з податковими органами, які наклали штраф за nereєстрацію певних операцій, хоча він впевнений, що не порушував законодавства. Володимир хоче оскаржити рішення податкової інспекції в суді, але не має достатніх знань для самостійного ведення справи.

1. Як юридична клініка повинна організувати представництво інтересів Володимира в органах державної влади, враховуючи специфіку взаємодії з податковими органами?

2. Які основні правові інструменти та стратегії можуть бути використані для успішного оскарження рішення податкової інспекції?

3. Яким способом альтернативні методи вирішення спорів (наприклад, медіація) можуть бути застосовані в цьому випадку, і чи можливе їхнє використання для досягнення мирного рішення?

4. Які стадії переговорів можуть бути застосовані для вирішення цього спору без подальшого звернення до суду?

Казус 3

Оксана звернулася до юридичної клініки з проблемою порушення її прав у сфері охорони здоров'я. Вона не змогла отримати належну медичну допомогу в державній лікарні, через що здоров'я постраждало. Оксана хоче звернутися до державних органів, щоб захистити свої права та притягти до відповідальності осіб, винних у її ситуації.

1. Як юридична клініка повинна організувати представництво інтересів Оксани перед органами державної влади для вирішення цього питання?

2. Як можуть бути використані альтернативні методи вирішення спору (наприклад, переговори чи медіація) для врегулювання цієї ситуації без судового розгляду?

3. Як у випадку, якщо переговори не допоможуть, правильно обрати стратегію для подання позову до суду для захисту прав Оксани?

4. Які інші органи чи особи можуть бути залучені до вирішення цього спору, крім органів охорони здоров'я та суду?

Казус 4

Ігор є учасником колективного трудового спору в одній з державних установ, де заборгованість по зарплаті досягла трьох місяців. Колектив вирішив звернутися до органів державної влади, зокрема до Міністерства праці та соціальної політики, з метою вирішення цього питання та відновлення прав працівників. Ігор звернувся до юридичної клініки, щоб та допомогла організувати представництво інтересів працівників.

1. Як юридична клініка має організувати представництво інтересів Ігоря та інших працівників перед органами державної влади?

2. Як правильно застосувати медіацію або арбітраж для вирішення колективного трудового спору без звернення до суду?

3. Які правила та механізми застосовуються для захисту прав працівників на міжнародному рівні в аналогічних ситуаціях?

4. Як розгляд справ, що мають суспільний інтерес, може вплинути на вирішення цього спору в інтересах усіх працівників установи?

Тема 8. Встановлення фактів, що мають юридичне значення

Казус 1

Заявниця звернулася до суду із заявою про встановлення факту народження дитини – дівчинки.

Посилається в заяві на те, що вона в зоні проведення антитерористичної операції – в м. Луганськ, Луганської області, народила дитину – дівчинку, що підтверджується медичним свідоцтвом про народження № 83 від 19.01.2022 року.

У зв'язку з тим, що вказана територія тимчасово не підконтрольна Україні внаслідок окупації, вона не може зареєструвати в органах РАЦС народження дитини й отримати свідоцтво про народження дитини встановленого законодавством України зразка.

З метою отримання свідоцтва про народження дитини державного зразка, а також з метою підтвердження громадянства доньки просить суд встановити факт народження дитини.

Заявник та її представник у судові засідання не з'явилися, подали до суду заяву, в якій просять розглядати заяву за їх відсутності.

Представник зацікавленої особи в судові засідання не з'явився, хоча був належно поінформований про дату та час судового засідання у справі.

- 1. Як ви вважаєте, чи повинен суд задовольнити заяву?*
- 2. Якими нормами ЦПК суд керується при розгляді таких заяв?*
- 3. Які норми СК можуть бути застосовані?*
- 4. Норми яких законів України належить застосувати?*
- 5. Коли рішення суду набирає законної сили?*

Казус 2

Цимбалюк Олена звернулась із заявою про встановлення факту родинних відносин. У заяві посилається на такі обставини. Заявниця народилася 21.05.1984 р. в с. Гандрабури Ананьївського району Одеської області. У свідоцтві про народження заявниці її батьки були записані російською мовою «Цимбалюк Андрей» та «Цимбалюк Наталия», у свідоцтві про шлюб прізвища батьків також записані російською мовою як «Цимбалюк Андрей» та «Цимбалюк Наталия».

У паспорті громадянки України прізвище заявниці було записано, як у свідоцтві про народження: «Цимбалюк Олена», тоді

як її батьки отримали паспорти громадян України, в яких вони записані як «Цімбалюк Андрій» та «Цімбалюк Наталія».

11.04.2017 року мати заявниці Цімбалюк Наталія склала заповіт, за яким заповіла належну їй земельну ділянку площею 2,000 га, яка розташована на території Гандрабурівської сільської ради Ананьївського району Одеської області та належала їй на підставі державного акта про право власності на земельну ділянку серії АН № 537162, виданого Ананьївською районною державною адміністрацією 19.05.2012 року, – Цимбалюк Олені.

Цімбалюк Наталія померла 15.06.2021 р., та після її смерті залишилася спадщина, яку заявниця прийняла, подавши відповідну заяву до Ананьївської державної нотаріальної контори Південного міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Одеса).

Але у зв'язку з різночитанням прізвища спадкодавиці – «Цімбалюк Наталія», та спадкоємиці – «Цимбалюк Олена», отримати свідоцтво про право на спадщину на це нерухоме майно з визначенням державного мита по нульовій ставці як спадкоємиці першої черги спадкування вона не може.

Факт того, що заявниця є рідною донькою спадкодавиці Цімбалюк Наталії може бути підтверджено тим, що заявниця вже зверталася до Приморського районного суду м. Одеси, який 11.03.2021 року ухвалив рішення по справі 521/12537/13-ц, яким установив юридичний факт того, що чоловік померлої спадкодавиці – Цімбалюк Андрій був її рідним батьком.

На підставі викладеного, заявниця просить суд установити факт, що вона Цимбалюк Олена, 21.05.1984 р.н., яка зареєстрована за адресою: вул. Шевченка, 17, с. Гандрабури Ананьївського району Одеської області, є рідною донькою Цімбалюк Наталії, яка померла 15.06.2021 р.

- 1. Які факти по даній справі повинен установити суд?*
- 2. Чи повинен суд задовольнити таку заяву?*
- 3. Якими нормами ЦПК суд керується при розгляді таких заяв?*
- 4. Які норми матеріального законодавства належить застосувати?*
- 5. Чи може суд розглядати справу без участі сторін?*
- 6. Чи підлягає рішення суду оскарженню?*

Тема 9. Справи у спорах, що виникають із сімейних відносин

Казус 1

15.11.2021 року (згідно зі штампом на поштовому конверті) позивач звернулася до Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області з позовом до відповідача, в якому просить розірвати їхній шлюб.

Позов мотивує тим, що 24 листопада 1994 року між Руснак Іриною та Руснаком Вадимом укладено шлюб, який зареєстровано відділом реєстрації актів громадянського стану Івано-Франківського міськвиконкому, про що в книзі реєстрації актів про укладення шлюбу зроблено запис за № 1551. Неповнолітніх дітей у шлюбі немає.

Позивач зазначає, що одруження з відповідачем виявилось невдалим і спільне життя з ним не склалось, оскільки у них абсолютно різний характер та погляди на життя, що нерідко призводило до конфліктів і непорозумінь.

Указує на те, що сторони втратили почуття любові один до одного, подружні стосунки не підтримують тривалий час. Уже понад дев'ятнадцять років живуть окремо, спільного господарства, в тому числі і в побуті, не ведуть, взаємні права й обов'язки не виконують, спільних інтересів не мають, кожен живе своїм життям. Фактично шлюб має тільки формальний характер.

Рішення позивач прийняла остаточно та змінювати його не бажає, вважає, що збереження шлюбу буде суперечити її інтересам.

Відповідач на розірвання шлюбу незгідний, у зв'язку з чим позивач змушений звернутися з позовом до суду.

Позивач у судове засідання не з'явилася, подала до суду заяву про розгляд позову без її участі, позовні вимоги підтримала у повному обсязі, не заперечила проти винесення заочного рішення.

Відповідач вдруге не з'явився до судового засідання, попри належне повідомлення про дату та час його проведення. Правом на подання відзиву не скористався, заяв щодо розгляду справи без його участі або інших процесуальних клопотань до суду не надходило.

*1. Чи може суд розглянути справу за відсутності сторін?
Обґрунтуйте відповідь.*

2. Яке рішення у цьому випадку належить ухвалити?
3. Якими нормами ЦПК повинен керуватися суд?
4. Які норми СК треба застосувати?
5. Чи підлягає позов задоволенню? Чому?
6. Протягом якого строку можна оскаржити рішення суду?

Казус 2

Семенюк Катерина звернулася в суд із позовом про розірвання шлюбу із Семенюк Олегом, в якому просила розірвати укладений між ними шлюб, що зареєстрований 18 липня 2012 року Долинським районним відділом ДРАЦС Головного територіального управління юстиції в Івано-Франківській області, актовий запис №109, визначити місце проживання малолітнього сина Семенюк Сергія, 21.09.2017 р.н., разом з нею, її прізвище не змінювати. Свої вимоги мотивувала тим, що одруження з відповідачем виявилось невдалим, оскільки у них різні погляди на сімейне життя та сімейні відносини. Через деякий час після одруження вони перестали розуміти один одного, почалися сварки та скандали, що спричиняють їй та дитині душевні страждання. Розлади в сім'ї носять тривалий характер, вони проживають окремо вже понад 11 місяців і зберегти сім'ю не бажають. Вважає, що їхня сім'я остаточно зруйнована, подальше спільне проживання з відповідачем неможливе, у зв'язку з чим звернулася в суд із цим позовом.

У судовому засіданні позивачка позовні вимоги підтримала та просила їх задовольнити. Додатково пояснила, що вони з відповідачем з лютого 2021 року проживають окремо, сімейних відносин не підтримують, спільного господарства не ведуть, між собою не спілкуються, їхня сім'я фактично зруйнована, а шлюб існує тільки формально.

Відповідач не подав відзив на позов, повторно не з'явився в судові засідання та не повідомив причин своєї неявки. При цьому він був належно поінформований про дату, час і місце розгляду справи відповідно до вимог законодавства, що підтверджується наявними доказами направлення поштового повідомлення та судовими оголошеннями про його виклик до суду, поміщеними на офіційному сайті Долинського районного суду Івано-Франківської області від 12.01.2022 року та 31.01.2022 року.

За таких обставин суд 15.02.2022 року постановив ухвалу про заочний розгляд цієї справи відповідно до вимог ст. 280 ЦПК України.

- 1. Чи підлягає позов задоволенню? Чому ви так вважаєте?*
- 2. Які норми СК потрібно застосувати судді?*
- 3. Якими нормами ЦПК повинен керуватися суд, приймаючи рішення по справі?*
- 4. Чи підлягає заочне рішення перегляду?*
- 5. Коли заочне рішення набирає законної сили?*

Казус 3

21.11.2021 р. Калинюк Марія звернулася до суду з позовом про стягнення аліментів на дитину, в якому зазначає, що з відповідачем має спільну дитину – Калинюка Павла, 19.11.2003 р.н.

Рішенням Шевченківського районного суду м. Запоріжжя від 19.11.2012 р. з відповідача на її користь стягнуто аліменти в розмірі $\frac{1}{4}$ частки доходу на утримання сина.

19.11.2021 р. Калинюку Павлу виповнилось 18 років. Однак син з 01.09.2019 р. навчається у Запорізькому професійному училищі «Моторобудівник» на 3-му курсі на денній формі навчання, отримує стипендію у розмірі 600 грн.

Позивач працює владаркою, отримує середню заробітну плату в розмірі 6200 грн., однак сина, який потребує матеріальної допомоги з боку батьків, утримувати самостійно не має змоги.

Відповідач Калинюк Євген є працездатною особою, інших дітей не має.

Посилаючись на ст. ст. 182, 191, 199-201 СК України, за позовом Калинюк Марія просить суд стягнути на її користь з відповідача аліменти на утримання Калинюка Павла, 19.11.2003 р.н., у розмірі $\frac{1}{4}$ частини від його заробітку (доходу) на час навчання сина, але не довше ніж до досягнення 23-річного віку, починаючи з дня подачі позову.

Ухвалою від 03.12.2021 р. відкрито провадження та призначено судові засідання на 16.02.2022 р.

Представник позивача подав заяву про розгляд справи за відсутності сторони позивача, позов підтримує, просить задовольнити.

Розгляд справи за відсутності учасника справи узгоджується з положеннями ч. 3 ст. 211 ЦПК України.

Відповідач до суду не з'явився, про день, час і місце розгляду справи повідомлявся у встановленому законом порядку, причини неявки суду не повідомив, відзиву на позов не подавав.

Суд розглянув справу за відсутності відповідача на підставі ч. 1 ст. 223 ЦПК України.

Відповідно до ч. 2 ст. 247 ЦПК України фіксування судового процесу за допомогою звукозаписувального технічного засобу не здійснювалося.

- 1. Чи підлягає позов задоволенню? Чому ви так думаєте?*
- 2. Які норми СК необхідно застосувати судді?*
- 3. Норми яких законів України підлягають застосуванню у цій ситуації?*
- 4. Якими нормами ЦПК потрібно керуватися під час ухвалення рішення?*
- 5. Хто повинен сплачувати судовий збір у цій справі?*

Казус 4

3 грудня 2021 року позивач звернулася до суду з позовом про стягнення аліментів на утримання малолітньої дитини та вказала, що 4 червня 2016 року зареєструвала шлюб із відповідачем і проживала з ним однією сім'єю до 2021 року. Від шлюбу мають малолітню доньку – Данко Софію, 23.05.2019 року народження. Спільне життя з відповідачем не склалось через різні погляди на сімейне життя, утримання сім'ї, ведення господарства, утримання та виховання дитини. Шлюбні відносини між сторонами припинились і поновлення їх неможливе. Певний час відповідач уникає належного виконання обов'язку по утриманню неповнолітньої дитини. Дитина знаходиться, фактично, на утриманні позивача. Позивач просила стягувати з відповідача на її користь аліменти на утримання малолітньої доньки Данко Софії, 23.05.2019 року народження, в

розмірі однієї чверті (1/4 частини) всіх видів його заробітку (доходу) до досягнення донькою повноліття, але не менше п'ятдесяти відсотків прожиткового мінімуму на дитину відповідного віку, щомісячно, починаючи з дня звернення до суду.

На підтвердження позовних вимог позивач надала суду копію свідоцтва про шлюб, копію свідоцтва про народження дитини та довідку про склад сім'ї.

Відповідач відзиву на позов не подав.

У прохальній частині позовної заяви позивач просить справу розглядати за її відсутності.

4 січня 2022 року від відповідача до суду надійшла заява про визнання позову, в якій він указує, що позовні вимоги визнає повністю та просить справу розглянути за його відсутності.

1. Яке рішення у цій справі повинен ухвалити суд? Чому ви так вважаєте?

2. У якому порядку цивільного судочинства потрібно розглянути справу?

3. Якими нормами ЦПК повинен керуватися суд?

4. Які норми СК підлягають застосуванню?

5. Чи можна застосовувати в цій справі Закон України «Про охорону дитинства»? Обґрунтуйте.

6. Як потрібно здійснити розподіл судових витрат? Чому?

Казус 5

17 грудня 2021 року до суду надійшла позовна заява Ткаченка Леоніда до Ткаченко Оксани про оспорювання батьківства.

На обґрунтування позовних вимог позивач зазначив, що 29.08.2005 року в Ткаченко Оксани народилась дитина – Ткаченко Вікторія. Оскільки він у той час перебував з Ткаченко Оксаною у стосунках, то вважав, що це його біологічна донька. Тому при реєстрації народження Ткаченко Вікторії його було записано її батьком. У подальшому 09.04.2006 року він одружився з Ткаченко Оксаною. З 2010 року вони припинили шлюбні відносини та почали мешкати окремо, а рішенням Красноокнянського районного суду Одеської області від 05.10.2014 року їх шлюб було розірвано.

У 2021 році йому стало відомо, що дитина Ткаченко Вікторія, 29.08.2005 року народження, яку він весь час вважав рідною, не є його біологічною донькою. 05.06.2021 року він провів тест на батьківство, який показав, що вірогідність того, що він є біологічним батьком Ткаченко Вікторії, складає 0%. Тому він просив виключити з актового запису № 15 від 27.09.2005 року про народження Ткаченко Вікторії, 29.08.2005 року народження, складеного Виконавчим комітетом Довжанської сільської ради Красноокнянського району Одеської області, відомості про батька Ткаченка Леоніда.

Після отримання інформації про зареєстроване місце проживання відповідача 23 грудня 2021 року позовна заява прийнята судом до розгляду та відкрито провадження у справі.

Позивач у підготовче судове засідання не з'явився, однак від нього до суду надійшла заява про проведення підготовчого судового засідання за його відсутності, на задоволенні позову наполягає.

Відповідач не з'явилась у підготовче судове засідання. Вона подала до суду заяву з проханням розглянути справу за її відсутності, позов визнає повністю.

Тому підготовче судове засідання проведено за відсутності сторін, що відповідає вимогам ст. 223 ЦПК України.

1. Чи може суд ухвалити остаточне рішення у справі при проведенні підготовчого судового засідання? Обґрунтуйте свою відповідь, посилаючись на норми ЦПК.

2. Які факти та правовідносини повинен установити суд?

3. Проаналізуйте Постанову Пленуму Верховного Суду України № 3 від 15.05.2006 «Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів».

4. Які норми СК належить застосувати?

5. Якими нормами ЦПК повинен керуватися суд при ухваленні рішення?

Казус 6

Петренко Ірина звернулася до суду з позовом про визнання батьківства. На обґрунтування позовних вимог позивач зазначає, що в квітні 2013 року познайомилася з відповідачем і почала підтримувати з ним стосунки. 10.04.2015 р. у сторін по справі народилася дитина – Петренко Іван. Відповідач відмовився подати спільну заяву до відділу реєстрації актів цивільного стану. У Книзі реєстрації народжень записи про батька дитини були зроблені за прізвищем позивача, а ім'я та по батькові батька були записані за вказівкою позивача. Після народження сина в травні 2015 року стосунки з відповідачем припинилися.

Тому позивач просить суд визнати Колесника Дмитра батьком Петренка Івана, внести зміни до актового запису № 211 від 13.05.2015 року про народження Петренка Івана Книги реєстрації народжень, вказавши в графі «батько» замість прізвища Петренко прізвище Колесник. Стягнути з відповідача судові витрати. Відповідачем відзив на позов не подано.

- 1. У якому виді провадження потрібно розглядати цю справу?*
 - 2. Чи повинен суд призначити проведення експертизи? Якщо так, то якої саме?*
 - 3. Які фактичні обставини повинен встановити суд?*
 - 4. Чи може суд задовольнити позов у повному обсязі?*
- Обґрунтуйте свою відповідь.*
- 5. Які норми чинного законодавства необхідно застосувати?*

Казус 7

Позивач звернулася до суду з позовом про позбавлення відповідача батьківських прав відносно сина Волощука Максима, 2016 року народження. Позовні вимоги обґрунтовуються тим, що відповідач є батьком Волощука Максима, проте ухиляється від виконання своїх обов'язків з його виховання, зазначає, що Волощук Максим проживає разом із позивачем.

Під час судового розгляду позивач пояснила, що з відповідачем не проживає понад три роки. За ці роки відповідач узагалі не виконував свої батьківські обов'язки: не цікавився життям дитини, не брав участі у його вихованні, не турбувався про

навчання і стан здоров'я дитини, не спілкувався з ним. Позивач вважає, що така поведінка відповідача свідчить про свідоме та тривале нехтування виконанням відповідачем своїх батьківських обов'язків. Позивач указує, що позбавлення відповідача батьківських прав відповідатиме інтересам дитини.

У судовому засіданні допитана свідок Волощук Тетяна, яка є матір'ю позивача, пояснила, що відповідач проживає окремо, не цікавиться життям, участі у її вихованні та утриманні сина не бере, востаннє вона бачила відповідача влітку 2018 року.

Представник органу опіки та піклування вимоги позову просив задовольнити.

- 1. Які фактичні обставини справи суд повинен установити?*
- 2. Які норми СК належить застосувати у цій справі?*
- 3. Проаналізуйте роз'яснення Пленуму Верховного Суду України, які вказані у Постанові від 30 березня 2007 року № 3 «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав».*
- 4. Яке рішення повинен прийняти суд?*
- 5. Якими нормами ЦПК повинен керуватися суд при ухваленні рішення?*

Казус 8

Позивач, Ярмоленко Ілля, який досяг віку 14 років, звернувся до суду з позовною заявою до Ярмоленка Миколи про позбавлення батьківських прав. На обґрунтування позовних вимог зазначив, що після смерті матері позивач проживає разом із братом, відповідач є його батьком, який з початку 2015 року веде аморальний спосіб життя, зловживає спиртними напоями, проживає окремо від родини. 13.09.2020 року продав належне йому житло та на теперішній час фактичне місце проживання не відоме, не має самостійного доходу, самоусунувся від виконання своїх батьківських обов'язків, не бере участі у вихованні сина, морально та матеріально його не підтримує, не турбується про фізичний та розумовий розвиток дитини. Тому він змушений звернутись до суду з таким позовом.

- 1. Чи може суд відкрити провадження у цивільній справі за позовом 14-річного позивача?*
- 2. Чи повинен суд залучити до справи представника органу опіки та піклування?*
- 3. Які норми СК мають бути застосовані судом?*
- 4. Проаналізуйте Декларацію прав дитини, проголошену Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1959 року.*
- 5. Ознайомтеся із Конвенцією про права дитини.*
- 6. Яке рішення повинен прийняти суд?*
- 7. Якими нормами ЦПК треба керуватися при ухваленні рішення?*

**Тема 10. Обмеження цивільної дієздатності. Визнання особи недієздатною. Поновлення цивільної дієздатності.
Опіка. Піклування**

Казус 1

25.09.2021 р. Левченко Діана звернулася до суду з заявою в порядку окремого провадження про визнання своєї матері, Левченко Світлани, 17.03.1961 р.н., недієздатною, встановлення над нею опіки та призначення опікуна.

Заява обґрунтовується тим, що оскільки її матір страждає на психічні розлади, потребує постійного за нею догляду, внаслідок свого стану хвороби дезадаптована в соціально-побутовому плані, вона не усвідомлює наслідків своєї поведінки, не розуміє значення своїх дій та не може керувати ними. Унаслідок хвороби потребує догляду та встановлення над нею опіки. Заявниця є донькою, доглядає свою матір та має намір бути її опікуном.

Ухвалою Шевченківського районного суду м. Київ від 08.10.2021 р. відкрито провадження, справа була призначена до розгляду, у справі призначено судово-психіатричну експертизу.

- 1. Які норми ЦПК регулюють порядок розгляду справи?*
- 2. На які питання повинна дати відповіді судово-психіатрична експертиза?*
- 3. Які обставини справи повинен встановити суд?*

4. *Які норми ЦК підлягають застосуванню?*
5. *Чи підлягає заява задоволенню? Відповідь обґрунтуйте.*

Казус 2

Колотило Галина звернулася до Радомишльського районного суду Житомирської області із заявою про визнання повнолітньої особи недієздатною та встановлення над нею опіки та призначення опікуна, вказуючи, що її повнолітня дочка, Колотило Лариса, є непрацездатною особою з групою інвалідності перша «А» з дитинства безстроково. Вона страждає психічним захворюванням і за станом здоров'я не може усвідомлювати значення своїх дій та потребує постійного стороннього догляду.

Заявниця просить визнати Колотило Ларису недієздатною та встановити над нею опіку та призначити заявницю її опікуном. У судові засідання Колотило Галина не з'явилася. До суду надала заяву, в якій просила проводити розгляд справи за її відсутність. Заявлені вимоги підтримала повністю.

Представник Органу опіки та піклування Потіївської територіальної громади в судові засідання не з'явився. До суду подав заяву, в якій просив проводити розгляд справи за його відсутності, заперечень проти заявлених вимог не надав.

1. *Які обставини справи повинен встановити суд?*
2. *Яку експертизу необхідно призначити у цій справі?*
3. *Які норми ЦК належить застосувати?*
4. *Хто сплачує судові витрати по таких категоріях справ?*
5. *Чи підлягає заява задоволенню? Відповідь обґрунтуйте.*

Казус 3

Заявник звернувся до суду із заявою про встановлення опіки над недієздатною особою Андрушко Наталією, 15.07.1959 р.н., та призначення опікуном Андрушка Михайла, 18.10.1984 р.н.

На обґрунтування заяви заявник посиляється на те, що він є сином недієздатної Андрушко Наталії, 15.07.1959 р.н., яка є інвалідом 2 групи довічно, страждає на захворювання у вигляді шизофренії, внаслідок чого не здатна усвідомлювати значення

своїх дій та керувати ними, потребує постійного стороннього догляду. Згідно з рішенням Білоцерківського міськрайонного суду Київської області від 21.05.2006 року Андрушко Наталію, 15.07.1959 р.н., визнано недієздатною.

Відповідно до Рішення Виконавчого комітету Білоцерківської міської ради від 27.10.2021 року за № 715 щодо доцільності призначення опікуна недієздатної Андрушко Наталії, з метою захисту особистих немайнових та майнових прав Андрушко Наталії, для створення їй необхідних побутових умов, здійснення за нею належного постійного догляду, забезпечення лікування у разі необхідності, виконавчий комітет міської ради вирішив: рекомендувати призначити опікуном недієздатної Андрушко Наталії, 15.07.1959 р.н., Андрушка Михайла, 18.10.1984 р.н., який характеризується як відповідальна і доброзичлива людина, має можливості для виконання обов'язків опікуна.

Ухвалою судді від 15.01.2022 року справу взято до провадження та призначено до розгляду по суті в порядку окремого провадження.

У судовому засіданні заявник не з'явився, подав суду заяву, в якій указав, що заявлені вимоги підтримує в повному обсязі, просить провести розгляд справи без його участі.

Представник заінтересованої особи, Опікунської ради при виконавчому комітеті Білоцерківської міської ради, в судовому засіданні не з'явився, подавши до суду заяву, в якій просила слухати справу без її участі, заявлені вимоги підтримала.

Представник Управління соціального захисту населення Білоцерківської міської ради в судовому засіданні не з'явився. Про день і час розгляду справи всі були повідомлені належно.

- 1. Які обставини справи повинен встановити суд?*
- 2. Які документи у справі потребують оцінки суду?*
- 3. Які норми ЦК підлягають застосуванню?*
- 4. Якими нормами ЦПК повинен керуватися суд при вирішенні цього питання?*
- 5. Чи підлягає заява задоволенню? Відповідь обґрунтуйте.*

Казус 4

Фірманюк Олександр звернувся до Дубенського міськрайонного суду Рівненської області з заявою про призначення його піклувальником Фірманюка Анатолія, 15.08.1953 р.н.

На обґрунтування поданої заяви, заявник посилається на те, що на підставі рішення Острозького районного суду Рівненської області від 11 травня 2016 року Фірманюка Анатолія, 15.08.1953 р.н., було визнано обмежено дієздатним, встановлено над ним піклування та призначено Цихоцьку Олену піклувальником.

Підставою для визнання Фірманюка Анатолія обмежено дієздатним став той факт, що він хворіє хронічним психічним захворюванням. З 17 січня 2016 року він перебував на стаціонарному лікуванні в КЗ «Острозька обласна психіатрична лікарня» (станом на сьогодні – КЗ «Острозький психоневрологічний інтернат»), а з 27 липня 2016 року й до цього часу є підопічним КЗ «Дубенський будинок-інтернат для громадян похилого віку та інвалідів» Рівненської обласної ради.

21.10.2021 р. Цихоцька Олена померла. У зв'язку зі смертю піклувальника і необхідністю здійснення догляду за обмежено дієздатною особою – Фірманюком Анатолієм, виникла потреба у призначенні іншого піклувальника.

Заявник Фірманюк Олександр є братом померлої Цихоцької Олени. Він регулярно допомагав своїй сестрі і досі виконує її обов'язки по піклуванні, забезпечуючи Фірманюка Анатолія всім необхідним.

Окрім того, Цихоцька Олена за життя склала заповіт, згідно з яким єдиним спадкоємцем є її брат Фірманюк Олександр.

На даний момент лише Фірманюк Олександр здійснює забезпечення особистих немайнових і майнових прав та інтересів Фірманюка Анатолія, який перебуває у КЗ «Дубенський будинок-інтернат для громадян похилого віку та інвалідів». Інші родичі чи особи, які могли б піклуватися про нього, відсутні. У зв'язку із викладеним заявник просить задовольнити заяву та призначити його піклувальником Фірманюка Анатолія, 15.08.1953 р.н.

- 1. Який склад суду, відповідно до ЦПК України, повинен розглядати цю справу?*
- 2. Які обставини має встановити суд?*
- 3. Які норми ЦК повинні бути застосовані?*
- 4. Чи підлягає заява задоволенню?*
- 5. Протягом якого строку може бути подана апеляційна скарга на рішення суду?*

Тема 11. Справи про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху

Казус 1

У квітні 2021 року Савенко Максим звернувся до суду з адміністративним позовом до інспектора відділу реагування патрульної поліції Кам'янського районного відділу поліції Головного управління Національної поліції в Дніпропетровській області сержанта поліції Сербіненка Віталія Володимировича про скасування постанови про адміністративне правопорушення. На обґрунтування позову посилався на те, що 14 квітня 2021 року інспектором відділу реагування патрульної поліції Кам'янського районного відділу поліції Головного управління Національної поліції в Дніпропетровській області сержантом поліції Сербіненко Віталієм Володимировичем винесено постанову серії ЕАН № 4069269 про притягнення його, Савенка Максима, до адміністративної відповідальності згідно з ч. 1 ст. 122 КУпАП і накладено адміністративне стягнення у формі штрафу у розмірі 450 грн. Сержант поліції у постанові зазначив, що Савенко Максим 14 квітня 2021 року по вул. Українська, 5 у м. Кам'янське, керуючи транспортним засобом, порушив вимогу дорожнього знаку 4.2, чим порушив п. 8.4 г ПДР України – порушення вимог наказових знаків.

Позивач зазначає, що до нього 14 квітня 2021 року о 23 год 29 хв, коли він знаходився за кермом автомобіля у м. Кам'янське по вул. Українська, 5, підійшов інспектор і повідомив йому, що на нього прийшла орієнтировка за порушення вимоги дорожнього знаку 4.2 – п. 8.4 г ПДР України, про що виніс постанову серії ЕАН

№ 4069269 про притягнення до адміністративної відповідальності за порушення ч. 1 ст. 122 КУпАП. Громадянин Савенко вважає, що відповідач не з'ясував усіх обставин адміністративного правопорушення, порушив його права, встановлені ст. 268 КУпАП при складанні оскаржуваної постанови та фактично виніс її без дослідження доказів, а сама постанова винесена з порушенням чинного законодавства. Йому не було надано можливості дати пояснення, скористатися правовою допомогою; у постанові не зазначено будь-яких додатків і доказів та не відображено жодних відомостей про технічний засіб, яким здійснено фото або відеозапис (якщо такий здійснювався). У зв'язку з протиправністю винесеної постанови позивач звернувся до суду із цим адміністративним позовом, у якому просить скасувати постанову та поновити строк на її оскарження, визнавши причину пропуску поважною з тих підстав, що лише 29 квітня 2021 року він отримав з Кам'янського районного відділу поліції роз'яснення щодо винесеної постанови та її оскарження.

- 1. Якому суду підсудні справи про оскарження вищезазначеної постанови?*
- 2. Протягом якого строку може бути подана скарга на постанову по справі про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху?*
- 3. Які норми КУпАП підлягають застосуванню в цій справі?*
- 4. Якими нормами КАС України суд повинен керуватися при вирішенні цієї справи?*
- 5. Чи підлягає даний позов задоволенню? Відповідь обґрунтуйте.*
- 6. Коли постанова судді у справах про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху набирає законної сили?*

Казус 2

20 січня 2021 року Жуков Євген звернувся до суду з адміністративним позовом до інспектора 3 роти 1 батальйону Управління патрульної поліції у Вінницькій області сержанта

поліції Поберезького С. Л., в якому просив скасувати постанову серії ЕАК № 1967418 від 12.01.2021 року про притягнення Жукова Євгена до адміністративної відповідальності за ч. 2 ст. 122 КУпАП, справу про адміністративне правопорушення закрити за відсутністю в його діях складу адміністративного правопорушення.

Позовна заява вмотивована тим, що 12.01.2021 року сержантом поліції Поберезьким С. Л. винесено постанову серії ЕАК № 1967418 від 12.01.2021 року, згідно з якою його було визнано винним у порушенні пункту 9.8 Правил дорожнього руху та притягнуто до адміністративної відповідальності за ч. 2 ст. 122 КУпАП у вигляді штрафу в розмірі 425 гривень.

Позивач вважає цю постанову про накладення адміністративного стягнення необґрунтованою, винесеною з порушенням вимог закону та такою, що підлягає скасуванню, оскільки він не вчиняв правопорушення. Зазначив, що поліцейський виніс оскаржувану ним постанову про притягнення його до адміністративної відповідальності за те, що він за межами населеного пункту не увімкнув ближнє світло фар, чим порушив вимоги п. 9.8 Правил дорожнього руху України. Проте частиною 2 ст. 122 КУпАП не передбачено адміністративної відповідальності за таке порушення ПДР України. Тому вважає, що його дії відповідачем кваліфіковано неправильно та його помилково притягнуто до відповідальності за частиною 2 статті 122 КУпАП, а не за статтею 125 КУпАП.

1. Який суд повинен розглядати цей позов? Обґрунтуйте свою відповідь, посилаючись на норми чинного законодавства.

2. Який строк на подання скарги на постанову по справі про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху передбачений законодавством України?

3. Які норми КУпАП підлягають застосуванню в цій справі?

4. Які норми Правил дорожнього руху слід застосувати?

5. Якими нормами КАС України суд повинен керуватися при вирішенні цієї справи?

6. Чи підлягає цей адміністративний позов задоволенню?

Тема 12. Захист прав споживачів фінансових послуг

Казус 1

Позивач звернулась до суду з позовом до відповідача, в якому просить суд визнати договір позики, укладений між позивачем і відповідачем, недійсним.

Свої вимоги обґрунтовує тим, що між позивачем і відповідачем укладено договір, відповідно до умов якого позивач отримала позику, однак, ознайомившись зі змістом договору, вважає, що укладений договір недійсний, зважаючи на таке.

ТОВ «Алекскредит» надано фінансову послугу шляхом обрання форми укладення договору за допомогою інформаційно-телекомунікаційної системи.

Зазначає, що споживач має бути письмово проінформований про те, що вартість послуг третіх осіб установлюється виключно такими особами, відповідно кредитодавець не здійснив інформування про розмір відповідних витрат та/або їх зміну протягом строку дії договору про споживчий кредит і не включає їх до розрахунку реальної річної процентної ставки загальної вартості кредиту для споживача.

Відповідач не повідомив письмово позивачу всю необхідну інформацію щодо умов договору. Відповідач скористався тим, що позивачу як позичальнику об'єктивно бракувало знань, необхідних для здійснення правильного вибору при підписанні оспорюваного договору і позивач був уведений в оману при отриманні кредитних послуг, а відповідач на порушення вимог ЗУ «Про захист прав споживачів» не надав позивачу відомості, які потрібні клієнту при укладенні кредитного договору, та не зазначив їх у його змісті.

Прийняття пропозиції від відповідача укласти електронний договір (акцепт) здійснено шляхом зазначення у відповідному чек-боксі галочки на сторінці сервісу з надання онлайн-позики відповідачем і введення одноразового ідентифікатора без заповнення формуляра заяви (форми) про прийняття пропозиції в електронній формі, що не відповідає положенням абзацу третього ч. 6 ст. 11 ЗУ «Про електронну комерцію».

Відповідно до ЗУ «Про електронні довірчі послуги», електронні дані, які підписувач додає до інших електронних даних

або логічно з ними пов'язує, використовуються як підпис.

Кваліфікований електронний підпис має ту ж юридичну силу, що й власноручний підпис, і вважається таким, що відповідає власноручному підпису.

Отже, оскільки порядок акцептування пропозиції відповідачем не відповідає положенням абзацу 3 ч. 6 ст. 11 ЗУ «Про електронну комерцію», договір про надання позики, укладений між сторонами, є таким, що не прирівнюється до договору, укладеного в письмовій формі.

Договір про надання позики на умовах фінансового кредиту, укладений позивачем і відповідачем, містить ознаки кредитного договору.

В оспорюваному договорі не була вказана ціна та сукупна вартість кредиту.

Працівниками ТОВ «Алекскредит» не були надані позивачу розрахунки загальних витрат за споживчим кредитом, тобто витрат, які пов'язані з отриманням, обслуговуванням і поверненням кредиту. У зв'язку з цим реально нарахований їй відсоток за користування кредитними коштами став значно більшим за зазначений працівниками фінансової установи в розрахунку платежів.

Відповідачем введено позивача в оману щодо істотних умов договору, зокрема, на рахунок відсоткової ставки за користування кредитом, та їй не було зазначено нічого з приводу непомірно великої відсоткової ставки у випадку порушення зобов'язання. Їй було повідомлено значно меншу ціну кредиту (відсотків), через що вона погодилася на укладання зазначеного договору. До того ж при укладанні договору порушено принцип рівності сторін, оскільки їй запропонували укласти договір на фактично відомих лише відповідачу умовах.

Розмір нарахованих відсотків за кредитним договором, укладеним між позивачем і відповідачем, перевищує розмір заборгованості за кредитом.

На підставі зазначеного позивач просить про задоволення позову.

1. Чи підлягає цей позов задоволенню? Обґрунтуйте свою відповідь.

2. Які норми ЦК України та інших законів України необхідно застосувати?

3. Проаналізуйте ЗУ «Про захист прав споживачів» та ЗУ «Про споживче кредитування», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг».

4. Якими нормами ЦПК України повинен керуватися суд?

5. Чи підлягає рішення суду оскарженню?

Казус 2

Позивачка звернулася до суду з позовною заявою про визнання виконавчого напису нотаріуса недійсним. В обґрунтуванні вимог представник позивача зазначив, що 10 вересня 2021 року приватним нотаріусом Житомирського міського нотаріального округу Горай О. С. учинений виконавчий напис про стягнення з Пентелюк Ксенії, 18.03.1982 року народження, на користь ТОВ «ФК «Аланд» боргу в сумі 8635,05 грн., на підставі якого приватним виконавцем виконавчого округу міста Київ області Клітченко О. А. винесена постанова про відкриття виконавчого провадження.

Позивач вважає, що виконавчий напис нотаріус учинив без відповідних правових підстав, оскільки нотаріусом не перевірено безспірність вимоги стягувача, договір, на підставі якого вчинений виконавчий напис, укладений у простій письмовій формі, нотаріально не посвідчувався.

Виходячи з наведеного, в позовній заяві висловлено прохання визнати таким, що не підлягає виконанню, виконавчий напис, зареєстрований у реєстрі за № 41185, учинений приватним нотаріусом Житомирського міського нотаріального округу Горай О. С.

1. Чи має право суд ужити заходи для забезпечення позову?

2. Якими нормами ЦПК повинен керуватися суд?

3. Проаналізуйте Закон України «Про нотаріат».

4. Прокоментуйте наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2012 року №296/5 про Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України та постанову Кабінету Міністрів України від 29.06.1999 року №1172 «Про затвердження переліку документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів».

5. Чи підлягає позовна заява задоволенню?

Тема 13. Захист прав платників податків

Казус 1

Фізична особа-підприємець Шевчук Людмила (позивач) звернулася до Сумського окружного адміністративного суду з позовом до Головного управління ДПС у Сумській області (відповідач), у якій просить визнати протиправним і скасувати податкове повідомлення-рішення Головного управління ДПС у Сумській області № 562718280901 від 13.08.2021 р.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що позивачем здійснюється роздрібна торгівля тютюновими виробами в магазині, що розташований по вул. Запорізькій, 19. Працівниками управління контролю за підакцизними товарами ГУ ДПС у Сумській області проведено фактичну перевірку вказаного магазину, за наслідками якої складено акт № 3607/А/19-27-09-01/457 від 15.07.2021, у якому встановлено порушення ч. 20 ст. 15 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» від 19.12.1995 № 481/95-ВР, а саме: здійснення роздрібною торгівлю тютюновими виробами без наявності відповідної ліцензії.

Позивач зазначає, що термін дії наявної у позивача ліцензії на магазин закінчувався 09.04.2021 р., позивач своєчасно звернулася до податкового органу за оформленням ліцензій на роздрібну торгівлю алкогольними напоями та тютюновими виробами. Податковим органом своєчасно необхідні ліцензії видано не було з незалежних від позивача підстав. Позивач зазначає, що 01.04.2021 р. внесено річну плату за ліцензію на наступний рік, і 05.04.2021 р. направила заяву до податкового органу про видачу нової ліцензії. Позивач вважала, що з 10.04.2021 р. буде оформлена нова ліцензія, у зв'язку із чим продовжувала здійснювати роздрібну торгівлю підакцизними товарами.

12.04.2021 р. позивач при зверненні до податкового органу дізналася, що ліцензія не була видана у зв'язку з неправильним заповненням заяви на видачу ліцензії. Позивач подала нову заяву і нову ліцензію було видано позивачу лише з терміном дії з 23.04.2021 р. до 23.04.2022 р. Податковим органом при винесенні спірного рішення не враховано, що позивачем не було вчинено

жодної протиправної дії, а навпаки, позивач своєчасно зверталася до відповідача з метою отримання відповідних ліцензій.

- 1. Що таке податкове повідомлення-рішення?*
- 2. У чому полягає адміністративний порядок оскарження податкового повідомлення-рішення?*
- 3. Які терміни розгляду скарги на податкове повідомлення-рішення?*
- 4. Яка процедура судового порядку оскарження податкового повідомлення-рішення?*
- 5. Які норми ЗУ «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» від 19.12.1995 р. слід застосувати у цій справі?*
- 6. Проаналізуйте Постанову Верховного Суду від 12 березня 2020 року у справі № 160/4130/19.*
- 7. Проаналізуйте Постанову Верховного Суду від 07 липня 2020 року у справі № 240/5868/19.*
- 8. Якими нормами КАС України повинен керуватися суд при вирішенні справи?*
- 9. Чи підлягає адміністративний позов задоволенню? Відповідь обґрунтуйте.*

Казус 2

Онофрейчук Володимир звернувся до суду з позовом до Головного управління ДПС у Полтавській області, в якому просив скасувати вимогу від 18.11.2021 р. № Ф-35133-15-У про сплату боргу (недоїмки) з єдиного соціального внеску загалом у розмірі 26539,26 грн.

Позовні вимоги обґрунтовані посиланням на те, що податковим органом без належних на те правових підстав самотійно визначено зобов'язання Онофрейчука Володимира зі сплати єдиного внеску, оскільки позивач як адвокат незалежною професійною діяльністю у спірний період не займався, доход від ведення такої діяльності не отримував, а єдиний внесок за нього сплачений роботодавцем. На переконання позивача, подвійна сплата єдиного внеску за одну й ту саму особу не відповідає суті такого платежу та є надмірним тягарем.

Відповідач позов не визнав, у наданому до суду відзиві на позов представник відповідача просив відмовити у задоволенні позовних вимог повністю з огляду на їх необґрунтованість і безпідставність. Свою позицію мотивував посиланням на те, що Онофрейчук Володимир у спірний період перебував на обліку в ДПІ у м. Полтаві як платник єдиного внеску за ознакою незалежної професійної діяльності, а тому мав сплачувати єдиний внесок. Оскільки позивачем єдиний внесок за 2019-2021 роки у повному розмірі не сплачено, в ІКП відображено недоїмку, на суму якої сформовано спірну вимогу. (Рішення № 89725575, 09.06.2020, Полтавський окружний адміністративний суд).

- 1. Який порядок оскарження податкової вимоги?*
- 2. Які обставини цієї справи повинен установити суд?*
- 3. Проаналізуйте Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 №2464-VI. Які норми вказаного закону підлягають застосуванню?*
- 4. Які норми ПК України необхідно застосувати?*
- 5. Якими нормами КАС України повинен керуватися суд при вирішенні цієї справи?*
- 6. Чи підлягає позов задоволенню? Відповідь обґрунтуйте.*
- 7. Як потрібно здійснити розподіл судових витрат у цій справі?*

Тема 14. Реєстраційні дії

Казус 1

З 15 лютого 2005 року Польовий Роман, 17.06.1983 року народження, проживає за адресою: м. Чернівці, вул. Богдана Хмельницького, 49/3, де він офіційно зареєстрований. Відомості про вказане місце проживання внесені до його паспорта громадянина України. 25 березня 2021 року Польовий Роман, 17.06.1983 р.н., за договором купівлі-продажу стає власником житлової нерухомості за адресою: м. Чернівці, вул. Воробкевича, 77/3. 15 січня 2022 року Польовий Роман звертається із заявою до Центру надання адміністративних послуг про здійснення державної реєстрації місця проживання за адресою: м. Чернівці, вул. Воробкевича,

77/3. Однак у заяві просить залишити його попередню реєстрацію місця проживання також у силі. Обґрунтовує свої вимоги тим, що житлова нерухомість за адресою: м. Чернівці, вул. Богдана Хмельницького, 49/3, також знаходиться в його приватній власності.

1. Яку відповідь у цьому випадку повинен надати ЦНАП особі, яка звернулася з такою заявою? Чи може реєстрація місця проживання здійснюватися за двома і більше адресами?

2. Який орган здійснює державну реєстрацію місця проживання?

3. Які документи необхідно подати органу реєстрації для здійснення державної реєстрації місця проживання?

4. До яких документів можуть бути внесені відомості про місце проживання особи?

5. У яких випадках орган реєстрації відмовляє у реєстрації місця проживання?

6. Проаналізуйте Постанову Кабінету Міністрів України від 02 березня 2016 року № 207 «Про затвердження Правил реєстрації місця проживання та Порядку передачі органами реєстрації інформації до Єдиного державного демографічного реєстру».

Казус 2

Позивач звернулась до суду із позовом про визнання Павленка Руслана, 29.01.1975 року народження, таким, що втратив право користування житловим приміщенням – будинком та господарськими спорудами за адресою: м. Київ, вул. Т. Шевченка, 75.

Свої вимоги обґрунтовує тим, що на підставі договору дарування від 13.12.2019 р., посвідченого приватним нотаріусом Київського міського нотаріального округу Костенко Т. А., реєстр № 1911, їй належить будинок за адресою: м. Київ, вул. Т. Шевченка, 75, що підтверджується Витягом про реєстрацію права власності від 13.12.2019, реєстраційний номер об'єкта 427415031235, отриманого з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

З 21.12.2003 року відповідач зареєстрований у належному їй на праві власності будинку, про що їй не було відомо на час набуття нею права власності на це майно. Відповідач ніколи не проживав у її будинку з моменту набуття нею права власності на будинок, не є членом її сім'ї і будь-яких домовленостей із ним на реєстрацію та

проживання в будинку вона не мала. Про факт реєстрації відповідача в належному їй будинку вона дізналася від кредиторів відповідача, які прибули до неї додому з вимогами до відповідача.

Посилаючись на вимоги ст. 316, 317, 319, 379 ЦК України, просить визнати відповідача таким, що втратив право користування належним їй будинком, оскільки відповідач не є членом її сім'ї, у будинку не проживає більше року, а тому не має права користуватися ним і повинен бути визнаний таким, що втратив право користування жилим приміщенням. Цей факт вона підтверджує письмовими доказами та показаннями свідків.

- 1. Чи підлягає позов задоволенню? Чому ви так вважаєте?*
- 2. Які норми ЦК підлягають застосуванню?*
- 3. Проаналізуйте Закон України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні».*
- 4. Які норми Житлового Кодексу потрібно застосувати?*
- 5. Які підстави для зняття особи з місця реєстрації передбачені законодавством України?*

Казус 3

15 лютого 2022 року Бабюк Тарас авторизувався у кабінеті громадянина на Порталі Дія за допомогою електронного підпису та заповнив онлайн-форму на здійснення реєстрації фізичної особи-підприємця. Наступного дня Бабюк Тарас отримав повідомлення про реєстрацію ФОП у кабінеті громадянина на Порталі Дія та лист про це електронною поштою. Які наступні дії повинен здійснити Бабюк Тарас?

- 1. Проаналізуйте Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» від 15.05.2003 р. № 755-IV.*
- 2. Ознайомтеся із Наказом Міністерства юстиції України №359/5 від 09.02.2016 «Про затвердження Порядку державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи».*
- 3. Які умови необхідні для реєстрації ФОП онлайн?*
- 4. Як здійснюється вибір КВЕД?*

5. *Які податки платить фізична особа-підприємець?*
6. *За якими показниками платнику єдиного податку вибрати групу?*
7. *Яку систему оподаткування може обрати ФОП?*
8. *Який строк розгляду заяви про реєстрацію ФОП онлайн?*
9. *Які документи підтверджують державну реєстрацію фізичної особи-підприємця?*

Казус 4

23 січня 2022 року ТОВ «Квік-Сервіс» здійснило онлайн-подання заяви про державну реєстрацію юридичної особи у формі товариства з обмеженою відповідальністю, що діє на підставі модельного статуту. Одночасно подано заяву на застосування спрощеної системи оподаткування та реєстрацію платником податку на додану вартість (ПДВ). Документи для державної реєстрації ТОВ «Квік-Сервіс» подав через персональний кабінет «Онлайн-будинку юстиції». Виписку з ЄДР ТОВ «Квік-Сервіс» на наступний день завантажив у персональному кабінеті «Онлайн-будинку юстиції».

1. *Які норми Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» від 15.05.2003 р. встановлюють порядок реєстрації ТОВ онлайн?*
2. *Проаналізуйте Постанову Кабінету Міністрів України «Деякі питання дерегуляції господарської діяльності» від 27 березня 2019 року № 367.*
3. *Які умови для реєстрації ТОВ онлайн?*
4. *На якому порталі можна здійснити реєстрацію ТОВ онлайн?*
5. *Як здійснюється електронна ідентифікація?*
6. *Яку форму оподаткування можна обрати при реєстрації ТОВ онлайн?*

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Завдання практичних занять полягає у закріпленні навичок і вмінь практичного застосування теоретичного матеріалу та знань, отриманих на лекціях.

Ефективність підготовки до практичних занять залежить від вміння активно опрацьовувати навчальну літературу та зміст нормативно-правових актів. При написанні процесуальних документів студенти повинні володіти вмінням аналізувати обставини справи, виробити самостійні судження з указаної ситуації, запропонувати власний варіант її вирішення.

При підготовці до практичного заняття насамперед ретельно ознайомтеся з темою та планом практичного заняття.

Готуючись до практичного заняття, об'єктивно оцініть свої знання, переконайтеся, що ви правильно розумієте теоретичний матеріал. Аналіз проблемних ситуацій та вирішення казусів сприятиме формуванню вашого особистого ставлення до обговорюваної практичної ситуації.

У ході підготовки теоретичних питань зверніть увагу на опрацювання й усвідомлення змісту теоретичного матеріалу та основної літератури, рекомендованої до кожної теми.

Виконання практичних завдань зорієнтовано на формування вміння студентів застосовувати здобуті теоретичні знання у практичній діяльності шляхом написання процесуальних документів за наданою фабулою справи. Ретельне опрацювання змісту нормативно-правових актів і прецедентної судової практики, що стосуються змісту завдання, є запорукою успішного вирішення казусів по кожній темі.

Оцінка рівня підготовки студентів до практичного заняття передбачає оцінювання якості та повноти відповідей на питання плану заняття, рівня виконання запропонованих практичних завдань тощо. Під час самого практичного заняття студенти повинні брати активну участь в обговоренні запропонованих питань, доповнювати або коментувати відповіді інших одногрупників. З огляду на це студенти повинні усвідомлювати, що належне засвоєння теоретичного матеріалу, виконання практичних завдань — запорука отримання максимального бала, передбаченого для цього практичного заняття.

Якщо серед завдань практичного заняття — написання доповіді, реферату або есе на задану тематику, то це передбачає самостійний підбір студентом відповідної науково-практичної літератури, складання плану роботи, написання тексту й усне доповідання його змісту під час самого заняття. На оцінку цього виду завдання також буде впливати вміння студента відповідати на питання аудиторії з приводу викладеного.

Під час підготовки до практичного заняття та опрацювання наукової літератури за тематикою зверніть увагу на те, що така діяльність передбачає ознайомлення зі змістом теоретичного матеріалу та його коротке схематичне конспектування. У разі потреби, для поліпшення сприйняття теми можна складати схеми, презентації, анотації, рецензії тощо.

У ході практичних занять можуть бути використані такі форми та способи поточного контролю рівня знань студентів:

- ✓ усне опитування;
- ✓ обговорення проблемних питань з навчальної дисципліни;
- ✓ письмове опитування;
- ✓ підготовка та представлення есе, доповідей, презентацій;
- ✓ написання процесуальних документів;
- ✓ вирішення казусів;
- ✓ надання письмових консультацій.

Готуючись до усного опитування, підготуйте розгорнуту й аргументовану відповідь на питання теми. Позитивно будуть оцінюватись уміння студентів робити порівняння, власні висновки, узагальнення із заданої проблематики. Усі питання для усного опитування доводяться до відома студентів заздалегідь.

У разі проведення письмового контрольного опитування студентам необхідно дати розширені письмові відповіді на три питання, які охоплені темою практичного заняття. Час виконання письмового завдання визначається на початку заняття. Оскільки контрольні питання можуть мати як теоретичний, так і практичний аспекти, треба підготуватися до цього відповідно.

Під час обговорення проблемних питань надається час для їх опрацювання, обмірковування, обговорення у мінігрупах, а відтак усіма присутніми на занятті. Питання, які виносяться на обговорення, охоплюються темою практичного заняття. Тож треба підготуватися до надання розгорнутої відповіді або пошуку і пропозиції можливих варіантів розв'язання проблемної ситуації.

Можна готуватися до практичних занять шляхом здійснення таких видів інформаційно-пошукової роботи: конспектування, огляд релевантної літератури, складання тестових завдань і казусів до теми практичного заняття, підготовку презентацій, складання схем, заповнення таблиць, виконання ситуативних практичних завдань, написання процесуальних документів тощо.

Під час конспектування звертайте особливу увагу на відбір необхідного матеріалу та розвиток навичок усвідомленого розуміння теоретичних положень, обставин, даних, які підтверджують або спростовують дискусійний факт. Буде корисним при читанні текстів порівнювати їх, підмічати спільне, унікальне, протилежне. Саме такі моменти сприяють формуванню авторського бачення проблемного питання. Доречно під час читання робити власні коментарі та критичні зауваження до прочитаного.

Важливо раціонально визначити обсяг матеріалів для опрацювання. Для кожного питання достатньо ознайомитися з двома-трьома авторитетними джерелами — це можуть бути праці, де чітко окреслено основні поняття, подано аргументовані теоретичні підходи або представлено багатий фактичний матеріал. Такий вибірковий підхід до читання дозволить сформулювати загальне уявлення про тему, враховуючи різні погляди та трактування, і створить основу для поглибленого дослідження.

Залежно від специфіки питання, до переліку рекомендованих джерел варто додати одне-два дослідження, що відображають альтернативні або навіть протилежні позиції. Продумане використання таких текстів дає змогу уникнути характерної помилки — надмірного спрощення чи узагальнення в аналітичній або навчально-науковій роботі.

Під час аналізу літературних джерел варто надавати порівняльну оцінку використаних матеріалів, що стосуються певного аспекту навчальної теми. У цьому процесі доцільно зосередити увагу на публікаціях, які відображають різні підходи та позиції щодо досліджуваного питання. Важливо, щоб усі твердження супроводжувалися відповідними бібліографічними посиланнями. Особливу увагу слід приділяти глибині та широті опрацювання теми у джерелах, тобто рівню її комплексного висвітлення.

Враховуючи специфіку навчальної дисципліни «Практичне право», основна увага студентів повинна спрямовуватися на формування навичок і вмінь виконання ситуативних завдань. Для

цього по кожній темі практичних занять розроблені кілька казусів, які передбачають вирішення конкретних практичних ситуацій. Запропоновані завдання максимально наближені до юридичної практики і передбачають роботу студентів щодо їх розуміння та виконання.

Методичні рекомендації щодо підготовки до практичних занять для теми 1: «Вступ до навчальної дисципліни «Практичне право»

Вивчення першої теми «Вступ до навчальної дисципліни «Практичне право» є важливим етапом для розуміння основних принципів і завдань юридичної клінічної освіти. Основна мета цієї теми — ознайомлення студентів із поняттям юридичної клініки, її функціями, основами юридичного консультування, а також правопросвітницькою діяльністю. Важливою частиною навчання постає теоретична підготовка та розуміння значення юридичної клінічної освіти в контексті формування практичних навичок у студентів. Це дозволить краще зрозуміти, чому юридичні клініки стали невід’ємною частиною сучасної юридичної освіти та які можливості вони дають студентам для безпосереднього практичного застосування теоретичних знань.

Перед початком практичних занять студенти повинні ознайомитись з основними поняттями, такими як сутність юридичної клінічної освіти, її роль у підготовці майбутніх юристів, а також значення цієї форми навчання для громадянського суспільства. Важливо, щоб студенти зрозуміли, що юридичні клініки надають можливість не лише отримати практичні навички, а й допомогти реальним клієнтам, що в свою чергу сприяє розвитку юридичної практики і сприяє забезпеченню доступу до правової допомоги найбільш вразливих верств населення.

Слід розглядати правове регулювання діяльності юридичних клінік, зокрема закони та нормативно-правові акти, що визначають основи їх діяльності, права та обов’язки студентів і викладачів, а також те, як юридичні клініки взаємодіють з іншими суб’єктами правової системи. Ознайомлення з такими нормативними документами, як Закон України «Про вищу освіту», дасть студентам чітке уявлення про правові рамки, в яких працюють юридичні клініки в Україні. Студентам слід також підготуватися до аналізу

існуючого законодавства, яке регулює діяльність юридичних клінік, зокрема в частині надання безкоштовної юридичної допомоги.

Юридичне консультування, представництво інтересів та правопросвітницька діяльність є основними напрямками роботи юридичних клінік, тому вивчення кожного з цих аспектів важливе для розвитку практичних навичок студентів. Доцільно детально вивчити методи і стратегії консультування, основи представництва клієнтів в органах влади, а також різноманітні методи правопросвітництва, які допомагають підвищувати рівень правової обізнаності серед населення. Потрібно з'ясувати, як ці напрями діяльності взаємодіють і як їх можна ефективно застосовувати в рамках юридичної клініки для досягнення найкращих результатів.

Особливу увагу студентам треба приділити стандартам діяльності юридичних клінік в Україні, оскільки це дозволить зрозуміти, як організована робота в клініках, яких стандартів повинні дотримуватись як студенти, так і викладачі, а також які етичні норми визначають відносини між клієнтами і клінікою. Знання цих стандартів необхідне для того, щоб студенти могли дотримуватися професійної етики, працюючи з реальними клієнтами.

У рамках підготовки до практичних занять студенти повинні активно працювати з літературою, що стосується кожної з вищезазначених тем. Зокрема, вони мають ознайомитись з основними нормативно-правовими актами, які регулюють діяльність юридичних клінік, а також розібратися в поняттях і термінах, які використовуються в юридичній клінічній освіті. Крім того, необхідно вивчити приклади реальних кейсів, які можуть стати основою для подальших практичних занять.

Крім теоретичних знань, студентам слід активно працювати над розвитком практичних навичок. Це включає навчання наданню консультацій, підготовці документів для клієнтів, а також підготовку до правопросвітницьких заходів. Практичні завдання повинні бути спрямовані на набуття досвіду роботи з реальними клієнтами, розуміння їхніх потреб та вимог, а також на вдосконалення комунікативних та аналітичних навичок.

Успішна підготовка до практичних занять також передбачає активну участь в обговореннях, симуляціях і рольових іграх, що дозволяють студентам відпрацьовувати навички реального

консультування та представництва інтересів клієнтів. Тому під час підготовки до практичних занять студентам рекомендується також практикуватися в складанні юридичних документів, таких як позови, заяви, клопотання, а також у розробці правових висновків.

**Методичні рекомендації щодо підготовки
до практичних занять для теми 2: «Сучасні технології у
правовій практиці: аналіз відкритих баз даних»**

Вивчення теми «Сучасні технології у правовій практиці: аналіз відкритих баз даних» має на меті ознайомити студентів з важливими інструментами та технологіями, що використовуються в сучасній юридичній практиці для доступу до інформації та полегшення роботи юристів. Знання сучасних технологій, а також уміння використовувати відкриті бази даних є необхідним елементом професійної підготовки юриста.

Підготовка до практичних занять починається з вивчення основних понять і принципів, що лежать в основі сучасних технологій в юридичній практиці. Студенти повинні ознайомитися з термінами, такими як відкриті бази даних, інструменти для автоматизації правових процесів, а також із важливістю ефективного використання технологій в юридичній практиці. Важливо, щоб студенти усвідомили роль відкритих баз даних у сучасному юридичному процесі, а також зрозуміли, які конкретно ресурси доступні для юристів і як правильно ними користуватися.

Одним із ключових завдань на практичних заняттях буде навчити студентів працювати з різними відкритими базами даних. До таких баз належать онлайн-системи, такі як Будинок Юстиції, Єдиний державний реєстр судових рішень (ЄДРСР), Опендатабот, державні реєстраційні сервіси, а також інші ресурси, що містять важливу юридичну інформацію. Студенти повинні ознайомитися з цими платформами, навчитися ефективно здійснювати пошук, перевіряти актуальність даних і правильно використовувати отриману інформацію у своїй практичній роботі.

Особливу увагу слід звернути на роботу з базами законодавства, такими як портал zakonrada.gov.ua і [LigaZakon](http://LigaZakon.org). Студенти повинні навчитися знаходити потрібні нормативно-правові акти, перевіряти їхню актуальність і відповідність чинному

законодавству. Важливо, щоб студенти усвідомили, які інструменти можуть бути корисними для пошуку та аналізу законодавчих та підзаконних актів, а також зрозуміли, як правильно їх використовувати при підготовці юридичних документів, консультацій і правових висновків.

Інший важливий аспект цієї теми — це робота з реєстрами судових рішень, зокрема системою HUDOC. Студентам варто ознайомитися із цим інструментом для пошуку судових рішень і зрозуміти, як здійснювати пошук судових рішень, що стосуються конкретних питань, а також як аналізувати та використовувати ці рішення в подальшій практиці. Розуміння правильних принципів пошуку й інтерпретації судових рішень допоможе студентам вдосконалити навички юридичної практики, а також сприятиме глибшому розумінню судової практики.

Крім того, важливо вивчити, як використовувати інші альтернативні ресурси для пошуку судових рішень, такі як Опендатабот і Verdictum. Під час практичних занять студенти мають навчитися працювати із цими ресурсами, знаходити необхідні судові рішення та проводити їх аналіз. Це дозволить студентам отримати більш повну картину судової практики і врахувати її при роботі з клієнтами та підготовці правових висновків.

Важливою частиною цієї теми є також вивчення правових позицій Верховного Суду, які часто стають основою для практичних рекомендацій і рішень у конкретних справах. Студенти повинні навчитися знаходити ці позиції та використовувати їх для підготовки юридичних документів, таких як позови, клопотання, заяви та правові висновки.

У рамках підготовки до практичних занять студенти повинні також ознайомитись з електронними кабінетами громадян, такими як кабінет платника податків, кабінет водія, портал «Дія» та інші електронні ресурси, які використовуються для здійснення юридичних та адміністративних процедур. Розуміння того, як працювати з такими електронними кабінетами, дозволить студентам ефективно взаємодіяти з державними органами і використовувати сучасні технології для вирішення юридичних питань.

У результаті підготовки до практичних занять студенти повинні набути досвід роботи із сучасними інструментами правової

практики, вдосконалити навички пошуку і аналізу правових документів, а також підготуватися до використання новітніх технологій в юридичній практиці. Це сприятиме формуванню практичних навичок і здатності студентів ефективно працювати з відкритими базами даних, важливими для майбутньої професійної діяльності юриста.

Методичні рекомендації щодо підготовки до практичних занять для теми 3: «Етичні засади діяльності юридичної клініки»

Тема «Етичні засади діяльності юридичної клініки» охоплює важливі питання, пов'язані з професійною етикою юриста, етичними стандартами, які мають бути дотримані в рамках роботи юридичних клінік, а також правовими та етичними принципами, що застосовуються під час взаємодії з клієнтами.

Для початку студентам необхідно ознайомитись із загальними основами професійної етики. Професійна етика є основою для визначення правильних поведінкових стандартів для юриста, що забезпечують дотримання принципів чесності, об'єктивності, добросовісності та конфіденційності. У рамках цієї теми студенти повинні розібратися в основних етичних вимогах до правника і зрозуміти, як ці вимоги впливають на їхню практичну діяльність.

Юридична етика тісно пов'язана з етичними принципами, які застосовуються в юридичних клініках. На практичних заняттях студенти повинні розглянути, як етичні норми відображаються в роботі юридичних клінік, де студенти виконують практичні обов'язки під наглядом викладачів і досвідчених юристів. Оскільки юридична клініка є навчальним закладом, важливо, щоб студенти розуміли, як дотримуватися етичних стандартів у процесі консультування клієнтів, складання документів, а також у комунікації з колегами та керівниками. У цьому контексті особливу увагу слід звернути на правове регулювання та основні етичні принципи в роботі правника. Студенти мають ознайомитися з національним законодавством, що регулює етичні норми для юристів, а також із міжнародними стандартами юридичної етики. Вони повинні зрозуміти, які етичні норми визначають межі професійної діяльності, забезпечують захист прав клієнтів і

сприяють формуванню позитивного іміджу юристів у суспільстві.

Застосування етичних норм у роботі юридичної клініки є важливим аспектом практичної діяльності студентів. На заняттях студенти мають змогу детально розглянути реальні ситуації, з якими вони можуть зіткнутися під час роботи в юридичній клініці, та обговорити, як правильно застосовувати етичні норми при вирішенні етичних дилем. Це можуть бути ситуації, що стосуються конфіденційності клієнтської інформації, відносин із колегами, взаємодії з клієнтами та органами державної влади.

Практичні завдання на заняттях повинні бути спрямовані на формування у студентів здатності самостійно оцінювати етичні аспекти своєї діяльності, правильно обирати стратегії дій в умовах, коли етичні принципи можуть вступати в конфлікт. Студентам слід навчитися орієнтуватися в ситуаціях, коли етика та законодавство можуть взаємодіяти або навіть суперечити один одному.

Протягом практичних занять важливо, щоб студенти навчилися розпізнавати етичні питання, які можуть виникнути під час виконання завдань у юридичній клініці, і вирішувати їх відповідно до етичних стандартів та вимог законодавства. Вони мають розуміти, як діяти в ситуаціях, коли клієнт намагається ввести в оману, коли виникає потреба в конфіденційності або коли потрібно взаємодіяти з іншими професіоналами у сфері права.

Для поглибленого розуміння етичних засад діяльності юридичної клініки необхідно зосередити увагу на значенні професійної етики як основи діяльності юристів. Професійна етика є фундаментом, який визначає межі правомірної та етичної поведінки в юридичній практиці. Студенти повинні усвідомлювати, що етика – це не лише набір моральних норм, а й обов'язкові правила, які регулюють відносини між правниками, їх клієнтами та суспільством. Важливо наголосити, що етичні норми формують не лише доброзичливі відносини в професійному середовищі, але й збереження та підвищення довіри до юридичної професії в цілому.

Правничі клініки, виконуючи свою освітню та практичну місію, допомагають студентам зрозуміти значення етики для майбутньої професії, адже саме в клінічній практиці відбувається реальне застосування теоретичних знань в етичних ситуаціях. Наприклад, при консультуванні клієнтів студенти навчаються не лише надавати правові поради, а й враховувати інтереси і потреби клієнтів,

зберігаючи конфіденційність інформації, що надається, а також проявляючи повагу та розуміння у випадках, коли справа може бути емоційно важкою для клієнта. Під час такого консультування важливо пам'ятати про моральну відповідальність перед клієнтом і суспільством, не тільки передбачену законодавством, а й вищими етичними вимогами.

У процесі роботи в юридичних клініках студенти також стикаються з питанням етики взаємодії з іншими учасниками правового процесу: суддями, адвокатами, представниками органів влади та іншими юристами. Вони повинні розуміти, що етичне поводження в таких відносинах має значення для успіху справи та репутації правника. Важливо, щоб студенти практикувались у вирішенні таких конфліктів чи етичних дилем, які можуть виникати при роботі в клініці, коли необхідно досягти балансу між інтересами клієнта та дотриманням етичних стандартів професії.

Особливе значення має питання конфіденційності, яке є наріжним каменем юридичної етики. Під час виконання практичних завдань студенти повинні засвоїти, як правильно обробляти особисті дані клієнтів і захищати їх права на конфіденційність. Вони повинні знати, які обмеження існують щодо поширення інформації про справи клієнтів і що можуть дозволити собі або не дозволяти в межах юридичної клініки в плані обміну інформацією.

Аналогічно, студентам необхідно ознайомитись з міжнародними стандартами юридичної етики, зокрема з тим, як вони використовуються в практиці в інших країнах. Це дасть їм змогу порівнювати й оцінювати етичні стандарти різних юрисдикцій і адаптувати найкращі практики в свою роботу в Україні. Практичні заняття можуть включати розгляд міжнародних етичних норм та застосування їх у реальних ситуаціях.

Застосування етичних норм у роботі юридичної клініки – це не тільки питання теорії, а й практики. Наприклад, студенти можуть бути залучені до створення правових документів для клієнтів, де вони мають правильно застосовувати етичні принципи в контексті складання запитів, заяв, звернень до органів влади або підготовки інших документів. У кожному з цих випадків етика повинна залишатися на першому місці, особливо при роботі з чутливими або складними справами, які стосуються особистих прав або прав людини.

Не менш важливим аспектом є те, що етичні принципи повинні застосовуватись не лише в індивідуальній роботі зі справами клієнтів, але й у колективній діяльності клініки. Наприклад, студенти мають навчитися працювати в команді, де важливо дотримуватись етичних норм взаємоповаги, комунікації та конфіденційності при обговоренні справ.

**Методичні рекомендації щодо підготовки
до практичних занять для теми 4: «Консультування клієнтів
як спосіб надання правової допомоги»**

Для ефективної підготовки до практичних занять, студентам важливо зрозуміти роль психологічних особливостей у консультуванні клієнтів. Перш за все, вони повинні знати, що кожен клієнт має індивідуальні психологічні характеристики, що впливають на процес взаємодії. Оскільки клієнти часто звертаються з емоційно важкими ситуаціями, важливо навчити студентів проявляти емпатію, активно слухати і правильно оцінювати психологічний стан клієнта. Програма занять повинна передбачати вправи на розвиток навичок комунікації та роботи з емоційними реакціями клієнта. Студенти мають бути готові до ситуацій, де клієнт може бути стривоженим, агресивним або навіть недовірливим, і вміти надавати необхідну підтримку, водночас дотримуючись професійної етики. Заняття повинні включати рольові ігри та ситуаційні вправи, що допоможуть студентам розпізнавати емоції клієнта і працювати з ними без порушення норм юридичної етики.

Другим важливим аспектом є розуміння етапів та структури консультації. Студенти повинні чітко розуміти, що кожна консультація має свою структуру, починаючи з того, як правильно поставити питання, для того щоб зібрати необхідну інформацію від клієнта. Практичні заняття повинні включати вправи з активного слухання, де студенти навчаються ставити відкриті запитання, щоб розібратися в суті проблеми клієнта. Під час заняття важливо звертати увагу на логічну побудову консультації: від загального до конкретного, аналіз ситуації, уточнення фактичних обставин і завершення рекомендаціями або порадами.

Для того, щоб ефективно вирішити правові питання, студентам

потрібно навчитися здійснювати аналіз справи, збір доказів та формування позиції у справі. Для цього необхідно надати студентам конкретні приклади правових ситуацій, де вони зможуть застосувати отримані знання та навички. Це дозволить їм не тільки зібрати фактичний матеріал, а й оцінити його значення в контексті конкретної справи. Під час підготовки важливо приділити увагу процесу оцінки зібраних доказів, оскільки від цього залежить подальша стратегія в справі.

Особливу увагу треба звернути на вміння складати правові висновки та документи відповідно до міжнародних стандартів консультування клієнтів. Студенти повинні ознайомитися з основними вимогами до правових висновків, набути навичок формулювання чітких, зрозумілих і юридично правильних висновків. Для цього можна використовувати приклади реальних юридичних документів, демонструючи студентам різні стилі та формати оформлення правових висновків, запитів і рекомендацій.

Усі практичні заняття повинні бути спрямовані на розвиток у студентів умінь, необхідні для їхньої подальшої роботи в юридичній клініці, а також для надання висококваліфікованої правової допомоги клієнтам. Важливо, щоб студенти змогли ефективно застосовувати теоретичні знання на практиці та розвивати свої навички в реальних або наближених до реальних ситуаціях.

Методичні рекомендації щодо підготовки до практичних занять для теми 5: «Правниче письмо та аналіз справ у юридичній клініці»

Для підготовки до практичних занять за цією темою важливо, щоб студенти оволоділи основними аспектами правничого письма та аналізу справ, оскільки це — основа діяльності будь-якої юридичної клініки. Початково студенти повинні ознайомитись з основними документами, які є невід'ємною частиною роботи клініциста. Це можуть бути заяви, позови, скарги, запити, юридичні висновки та інші процесуальні документи. На практичних заняттях важливо навчити студентів правильно оформляти ці документи відповідно до вимог законодавства і професійних стандартів, надаючи їм знання про структуру, зміст та особливості кожного з

таких документів.

Студенти повинні розуміти алгоритм роботи у справі та взаємодію з документами клієнта. У цьому контексті необхідно навчити правильно організовувати робочий процес, починаючи з прийняття справи, вивчення документів клієнта, до формування стратегії захисту або позову. Студенти мають зрозуміти, як важливо ефективно використовувати всі надані документи та інформацію, яку отримують від клієнта, для належного формулювання юридичних позицій. Під час практичних занять варто зосередитися на вивченні кроків взаємодії з документацією та наданні рекомендацій щодо ефективного ведення справ.

Крім того, важливо навчити студентів методам збору доказів та систематизації отриманої інформації. На практиці це означає, що студенти повинні бути здатні оцінювати, які докази є найбільш важливими для справи, як їх правильно збирати та зберігати, щоб забезпечити їхню юридичну значущість. Під час занять варто застосовувати приклади реальних справ, де студенти повинні навчитися систематизувати інформацію, виокремлюючи ключові факти, які можуть мати значення для розв'язання спору.

Важливим аспектом навчання є формування навичок складання правових консультативних та процесуальних документів. Студенти повинні отримати знання про правила складання цих документів, що відповідають міжнародним стандартам та етичним нормам юридичної практики. Практичні завдання мають охоплювати різні типи документів: консультації, заяви, позови, апеляції тощо. Вони повинні навчитися застосовувати відповідні формулювання, структурувати інформацію та передавати її в максимально зрозумілий і правовий спосіб.

Потрібно, щоб під час практичних занять студенти не лише ознайомлювалися з теоретичними основами, а й активно застосовували ці знання на практиці, працюючи з реальними або максимально наближеними до реальних випадками.

Консультативні висновки є результатом аналізу конкретної правової ситуації та надаються клієнту як рекомендація щодо подальших дій або стратегії розв'язання проблеми. Під час підготовки консультативних висновків студентам слід дотримуватись певних правил. Перш за все, висновок повинен бути чітким, зрозумілим і логічно структурованим. Він має містити

вступ, основну частину, де викладаються правові питання та аналіз ситуації, а також висновок із рекомендаціями. Важливо, щоб консультативний висновок був максимально конкретним, без зайвих загальних фраз, що можуть заплутати клієнта.

Особливу увагу слід приділити обґрунтуванню висновку на основі чинного законодавства, прецедентної практики та правових норм, що можуть бути застосовані до конкретної ситуації. Консультативний висновок повинен містити посилання на норми законодавства, судові рішення або інші джерела, які підтверджують або спростовують позицію, що пропонується клієнту. Це підвищує юридичну силу висновку і надає клієнту впевненість у правильності зроблених рекомендацій.

Крім того, у висновку необхідно врахувати конкретні обставини справи, оцінити можливі ризики для клієнта та запропонувати кілька варіантів дій, якщо це доцільно. Висновок має бути написаний простими та доступними для розуміння словами, без надмірної юридичної термінології, щоб клієнт міг зрозуміти, як йому діяти в конкретній ситуації.

Студентам треба також враховувати етичні норми у складанні консультативних висновків. Наприклад, не слід надавати рекомендації, які можуть бути потенційно шкідливими для клієнта або суперечити професійним стандартам. Важливо бути об'єктивними і не видавати свої особисті погляди за юридичні факти.

Правильне складання консультативних висновків – це не лише демонстрація юридичних знань, а й здатність до аналітичного мислення, уміння чітко і ясно донести важливу інформацію до клієнта та запропонувати ефективні шляхи розв'язання правових проблем. Тому важливо практикувати складання таких висновків на реальних або змодельованих ситуаціях, щоб студенти мали можливість розвивати ці навички на практиці.

Методичні рекомендації щодо підготовки до практичних занять для теми 6: «Правопросвітницька діяльність юридичної клініки»

Ця тема присвячена правопросвітницькій діяльності юридичної клініки, яка є важливою складовою частиною роботи клінік, що займаються наданням правової допомоги. Основна мета

правопросвітницької діяльності – підвищення правової грамотності громадян, що сприяє створенню правової культури та формуванню активного громадянського суспільства.

При підготовці до практичних занять необхідно розуміти концепцію правопросвітницької діяльності та її значення в суспільстві. Студентам важливо ознайомитися з основними напрямками правопросвітницької роботи в юридичних клініках, такими як інформування громадян про їхні права та обов'язки, надання консультацій, організація семінарів і тренінгів, розробка правових матеріалів для ширшого кола осіб.

Завданням студентів є вивчення методів та інструментів правопросвітницької діяльності, серед яких можна виділити традиційні форми, такі як усні консультації, публікації в засобах масової інформації, а також новітні методи, включаючи онлайн-платформи та соціальні мережі. Правильне використання цих інструментів дозволяє ефективно донести правову інформацію до громадян і забезпечити їх доступ до правових послуг.

Не менш важливе розуміння впливу правопросвітницької діяльності на суспільство та правову культуру. Студенти повинні звернути увагу на те, як правопросвітницька діяльність сприяє формуванню правової свідомості, а також як вона допомагає зменшити кількість правопорушень та поліпшити взаємодію громадян із правовими інституціями.

Під час практичних занять варто також звертати увагу на підготовку студентів до реальної правопросвітницької роботи. Це включає роботу з конкретними правовими питаннями, вміння правильно комунікувати та доносити правову інформацію, а також розробку планів і стратегій правопросвітницьких кампаній.

На практичних заняттях студенти повинні бути готові до виконання таких практичних завдань: 1) оцінити різні методи правопросвітницької діяльності та вибрати найбільш ефективні для розв'язання конкретних задач; 2) підготувати і провести правопросвітницьку кампанію на основі реальних ситуацій; 3) розробити рекомендації для вдосконалення правопросвітницької роботи в конкретних умовах; 4) аналізувати вплив правопросвітницької діяльності на суспільство через дослідження відповідних показників; 5) використовувати інструменти цифрових технологій для проведення правопросвітницьких кампаній та онлайн-консультацій.

Одним із прикладів успішної правопросвітницької діяльності юридичної клініки може бути проведення онлайн-кампанії з інформування громадян про їхні права у сфері захисту прав споживачів фінансових послуг. У рамках цієї кампанії юридична клініка може реалізувати кілька важливих етапів роботи.

Першим кроком є виявлення потреби у правопросвітницькій діяльності. Наприклад, клієнти часто стикаються з проблемами, пов'язаними з неправильними нарахуваннями, маніпулюванням із борговими зобов'язаннями чи нечесними умовами в кредитних договорах. Така ситуація потребує інформування населення про можливості захисту їхніх прав.

Другим етапом є розробка контенту для кампанії, який включає прості та доступні матеріали для розуміння широкою аудиторією. Це можуть бути відео, інфографіки, статті та поради щодо того, як правильно оскаржити дії фінансових установ, коли і як подавати скарги до контролюючих органів, що робити у випадку порушення прав споживачів. Усі матеріали підготовлені юристами клініки з урахуванням актуального законодавства та існуючих правових норм.

Третім етапом є поширення інформації через соціальні мережі, онлайн - платформи та вебсайти, доступні для широкої аудиторії. У цьому випадку для максимального охоплення важливо використовувати популярні соціальні мережі, де велика кількість людей шукає правову інформацію та консультації. Крім того, організовується серія вебінарів, де представники клініки відповідають на питання користувачів у режимі реального часу. Це дозволяє людям не тільки отримати відповіді на свої питання, а й дізнатися про механізми захисту своїх прав у випадку порушень з боку фінансових установ.

Четвертим етапом є взаємодія з державними органами та іншими організаціями, що займаються захистом прав споживачів. Юристи клініки можуть направляти письмові звернення до відповідних органів, проводити зустрічі з представниками державних структур або залучати медіа до висвітлення правових проблем у суспільстві, зокрема у сфері фінансових послуг.

П'ятий етап – це збір відгуків та аналіз результатів. Після проведення кампанії важливо оцінити ефективність роботи, зібрати відгуки учасників та перевірити, чи змінився рівень правової обізнаності серед цільової аудиторії, чи підвищився рівень знань про те, як захищати свої права у конкретних ситуаціях.

Методичні рекомендації щодо підготовки до практичних занять для теми 7: «Представництво клієнтів в органах публічної влади. Альтернативне вирішення спорів та інші напрямки діяльності юридичної клініки»

Для успішної підготовки до практичних занять за цією темою важливо зосередити увагу на ключових аспектах правових процедур та механізмів, пов'язаних із представництвом інтересів клієнтів у державних органах, а також на альтернативних методах вирішення спорів, зокрема переговорах, арбітражі та медіації.

Перед початком практичних занять студентам необхідно ознайомитися з основними принципами представництва клієнтів. Представництво в органах публічної влади охоплює діяльність, коли адвокати чи юристи юридичних клінік представляють інтереси своїх клієнтів перед державними органами, місцевими адміністраціями, судами та іншими органами. Особливу увагу слід приділити правовим підставам, на яких здійснюється таке представництво, а також правам та обов'язкам представників і клієнтів у цьому процесі.

На практичних заняттях важливо розглянути різні ситуації, в яких юрист може бути уповноважений представляти клієнта в органах державної влади. Студенти повинні розібратися в процесах, що включають подання заяв, скарг, позовів, а також взаємодію з органами влади для захисту прав та інтересів клієнтів. Слід також розглянути ситуації, коли можуть бути застосовані альтернативні методи вирішення спорів, такі як переговори, арбітраж або медіація.

Одним із важливих аспектів є вивчення правових процедур, які стосуються розгляду справ, що мають суспільний інтерес. На практичних заняттях студенти повинні дослідити приклади таких справ, зрозуміти, які механізми застосовуються для їх вирішення, і як юридична клініка може активно долучитися до захисту суспільних інтересів. Важливо підкреслити роль юридичних клінік у розвитку правової культури та освіти серед населення.

Ще однією важливою темою для обговорення є альтернативні способи вирішення спорів. Студенти повинні ознайомитися з основами переговорів, арбітражу та медіації. Кожен із цих методів має свою специфіку і застосовується в різних ситуаціях. Переговори часто є першою стадією врегулювання конфліктів,

арбітраж надає можливість швидко та ефективно вирішити спір через посередника, а медіація дозволяє сторонам досягти взаємної згоди за допомогою незалежного посередника. Майбутнім правникам треба розуміти, як правильно проводити ці процеси, а також ознайомитися з міжнародною практикою застосування цих методів у різних юрисдикціях.

Для кращої підготовки до практичного заняття необхідно ознайомитися з національним законодавством і міжнародними угодами, що регулюють процеси представництва клієнтів в органах публічної влади, а також із процедурою альтернативних методів вирішення спорів. Важливо, щоб студенти ознайомилися з базовими положеннями національного законодавства, яке регулює процеси представництва інтересів клієнтів у публічній сфері. Це включає закони та підзаконні акти, що визначають права та обов'язки представників (адвокатів, юристів) і клієнтів. Наприклад, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», який визначає основи адвокатського представництва в судах та органах публічної влади. Студенти повинні знати, які документи та форми представництва використовуються при взаємодії з державними органами, як захищаються інтереси клієнтів у таких процесах. Важливо звернути увагу на міжнародні угоди та конвенції, які можуть регулювати питання прав представництва. Це можуть бути міжнародні договори, що стосуються прав людини, а також регламенти, які регулюють арбітраж і медіацію в міжнародному праві, як-от Конвенція ООН щодо мирного врегулювання спорів. Завданням студентів є аналіз основних принципів, закладених у національних і міжнародних правових актах, та визначення, як вони застосовуються на практиці під час представництва клієнтів у публічних органах.

Рекомендується також вивчити приклади реальних справ, у яких клієнти були представлені в органах публічної влади, а також проаналізувати досвід вирішення спорів за допомогою переговорів, арбітражу та медіації. Студенти повинні розглянути ці справи, аналізуючи, які були залучені методи, як юристи взаємодіяли з державними органами, які документи подавалися, а також, як розв'язувалися спори. Крім того, необхідно звернути увагу на використання альтернативних методів вирішення спорів, зокрема переговорів, арбітражу та медіації. Вивчення реальних прикладів

дозволить студентам зрозуміти, в яких випадках ці методи можуть бути ефективними, а в яких – обмеженими.

Потрібно вивчити етапи та правила проведення переговорів, арбітражних слухань і медіаційних сесій. Студенти повинні ознайомитися з основами проведення переговорів, арбітражу та медіації як альтернативних способів вирішення спорів. Вони повинні вивчити основні етапи кожного із цих процесів, а також дізнатися, в яких ситуаціях доцільно застосовувати той чи інший метод. Наприклад, переговори можуть бути найбільш ефективними на ранніх етапах конфлікту, коли сторонам ще вдається домовитися без втручання третіх осіб. Арбітраж, в свою чергу, застосовується, коли сторони вже мають спір і хочуть вирішити його через уповноважену особу – арбітра. Медіація є альтернативним способом, який дозволяє сторонам знайти спільне рішення через незалежного посередника, який не має права ухвалювати рішення, а лише допомагає сторонам досягти угоди. Студенти повинні навчитися розрізняти ці методи за їх ефективністю та областями застосування. Необхідно практично відпрацювати стратегії ведення переговорів, проведення арбітражних слухань і медіації, щоб студенти не тільки теоретично, але й практично ознайомилися з процесами.

Не менш важливе відпрацювання навичок написання процесуальних документів, які можуть бути необхідні при представництві інтересів клієнтів в органах влади. Це можуть бути заяви, скарги, позови, клопотання, а також документи, що супроводжують процеси в арбітражі чи медіації. Слід навчитися правильно формулювати юридичні позиції, складати документи, дотримуючись вимог законодавства та процесуальних норм. Для цього доцільно використовувати реальні приклади та завдання, де студенти повинні створити процесуальні документи, орієнтуючись на конкретні правові ситуації.

Кращому опануванню матеріалів теми допоможе розгляд прикладів використання альтернативних способів вирішення спорів у міжнародній практиці та їх порівняння з українським правовим регулюванням. Це дозволить зрозуміти, як ці методи застосовуються в країнах, які мають різні правові системи, та як ці підходи можуть бути адаптовані до українського законодавства. Треба звернути увагу на механізми, що забезпечують ефективність

медіації та арбітражу на міжнародному рівні, порівняти їх з українською практикою вирішення спорів і дослідити можливості застосування цих методів у національних судових і адміністративних процесах. Таке порівняння допоможе зрозуміти, які плюси і мінуси має застосування альтернативних методів вирішення спорів в Україні, а також як міжнародні стандарти можуть бути використані для вдосконалення внутрішнього правового механізму.

Методичні рекомендації щодо підготовки до практичних занять для теми 8: «Встановлення фактів, що мають юридичне значення»

При підготовці до практичних занять з теми «Встановлення фактів, що мають юридичне значення» важливо зосередити увагу на сутності юридичних фактів, їх класифікації, а також процесу їх встановлення в суді. Основним завданням є розуміння студентами ролі юридичних фактів у правовому процесі, їхнього значення для правового регулювання, а також процедур, які супроводжують встановлення фактів у судовій практиці.

Юридичні факти є підставою для виникнення, зміни або припинення правовідносин. Це можуть бути події, дії чи стани, які вчиняються або відбуваються в реальному житті, а також мають правові наслідки. Під час практичних занять необхідно докладно пояснити студентам, що існує кілька типів юридичних фактів: 1) події – факти, які відбуваються незалежно від волі осіб і не можуть бути контрольовані ними. Це природні або інші обставини, які не залежать від людської волі, наприклад, стихійні лиха, смерть особи, настання віку, здатність до трудової діяльності тощо. Події мають важливе значення у праві, оскільки вони можуть спричинити правові наслідки без участі осіб; 2) дії – факти, які здійснюються за ініціативою осіб. Це можуть бути правомірні або неправомірні вчинки, такі як укладення договорів, виконання зобов'язань, порушення норм права. Наприклад, укладання трудового договору або підписання контракту є діями, які змінюють правовідносини; 3) стан – факт, який характеризує певну ситуацію, в якій знаходиться особа або організація. Це, наприклад, становище особи як члена родини, батьківство, шлюбний стан, інвалідність. Стан

може бути змінений діями (наприклад, розірвання шлюбу), але сам по собі він також має важливе значення в юридичних правовідносинах.

Студенти повинні бути готові до того, щоб правильно ідентифікувати юридичні факти в контексті конкретних правовідносин та розрізняти різні типи фактів за їх впливом на правові наслідки.

Слід звернути увагу на те, що встановлення юридичних фактів є надзвичайно важливим етапом у правовому процесі, оскільки правильне або неправильне встановлення факту може вплинути на результат справи. Студенти повинні ознайомитись із процесуальними етапами цього процесу. Зазвичай встановлення фактів передбачає подання доказів, які суд повинен оцінити для визначення наявності чи відсутності певного факту.

Процес встановлення юридичних фактів у суді включає кілька ключових етапів. Спочатку позивач або його представник подає заяву або позов до суду, де чітко викладає факт, який має юридичне значення. Наступним етапом є подання доказів, які можуть підтвердити чи спростувати цей факт. Докази можуть бути різними: письмові документи, свідчення свідків, експертні висновки, матеріали перевірок тощо. Суд аналізує всі надані докази та на основі цього ухвалює рішення.

Одним із важливих аспектів є правильне подання доказів, оскільки від цього залежить, чи буде факт визнаний судом. Студенти повинні зрозуміти, що навіть незначні деталі в документах або свідченнях можуть стати вирішальними для визначення правової позиції у справі. Під час практичних занять необхідно тренувати студентів у вмінні складати позови, збирати докази і правильно їх представляти суду.

Юридичні факти є важливим інструментом для захисту прав та інтересів осіб, оскільки саме вони можуть бути підставою для виникнення прав і обов'язків. Коли факт правильно встановлено, це дозволяє особі захистити свої права в суді, отримати компенсацію або домогтися інших правових наслідків. Якщо ж факт не буде встановлений або буде встановлений неправильно, особа може позбутися своїх прав або не отримати належного захисту. Наприклад, у справах про спадкування встановлення факту родинних відносин визначальне для прав на спадщину. Якщо особа

не зможе довести факт родинних відносин, вона не зможе претендувати на майно померлого, навіть якщо має на це законне право. Отже, студенти повинні зрозуміти, що встановлення юридичних фактів у суді має прямий вплив на результати справи, і від того, як будуть встановлені факти, залежить ефективність захисту прав.

Під час підготовки до практичних занять потрібно ознайомитись із різними реальними прикладами судових справ, де встановлення фактів має ключове значення. Доцільно також практикувати вміння правильно складати документи, що підтверджують факти, а також вивчати методи збору доказів, які можуть бути використані в суді. У реальному житті часто саме збір і подання доказів є вирішальним фактором для встановлення юридичних фактів і, відповідно, для успіху в судовому процесі.

Методичні рекомендації щодо підготовки до практичних занять для теми 9: «Справи у спорах, що виникають із сімейних відносин»

При підготовці до практичних занять з теми «Справи у спорах, що виникають із сімейних відносин» важливо зосередити увагу студентів на особливостях судових спорів у сфері сімейного права. Основне завдання – допомогти зрозуміти, як застосовувати норми сімейного законодавства на практиці, особливо в умовах реальних судових справ.

Розглядаючи питання розірвання шлюбу, стягнення аліментів, встановлення, визнання та оспорення батьківства, а також позбавлення або поновлення батьківських прав, студенти повинні враховувати психологічні аспекти, які супроводжують такі справи, а також складність та емоційну напругу, яка може бути притаманна кожному з цих процесів.

Один з основних аспектів розірвання шлюбу — розуміння самого порядку, що є досить важливою юридичною процедурою в сімейних спорах. Студенти повинні бути обізнані із законодавством, що регулює цю сферу, а також із вимогами до подання позову. Важливо звернути увагу на умови, за яких розлучення відбувається без участі суду (за згодою обох сторін), та на особливості розірвання шлюбу через суд – коли одна зі сторін не згодна на

розлучення або є неповнолітні діти. Під час занять студенти повинні набути навички підготовки позовних заяв та оцінки обставин, які можуть бути підставою для розірвання шлюбу.

При підготовці питання щодо стягнення аліментів основним завданням є детальне вивчення порядку стягнення аліментів, а також практичне застосування норм сімейного права, що регулюють виплату аліментів на утримання дітей або колишнього подружжя. Студенти повинні розуміти, що стягнення аліментів включає не лише подачу позову, а й збір доказів про матеріальний стан особи, яка має сплачувати аліменти. Під час занять необхідно навчитися правильно визначати суму аліментів на основі доходів платника, а також враховувати потреби дитини чи колишнього подружжя.

Крім того, студентам потрібно ознайомитися з процесом встановлення батьківства, яке є важливою частиною сімейних спорів, що виникають на етапі розв'язання суперечок про права на дитину. Встановлення батьківства – це процес, який може відбуватися в різних формах: добровільно за згодою батьків або через суд, коли один із батьків не визнає батьківство або дитина не має зареєстрованого батька. Важливою частиною цієї теми є оспорування батьківства, яке може бути здійснено через судові органи. Студенти повинні знати про процедури, що застосовуються для встановлення та оспорення батьківства, а також роль ДНК-тестування як одного з доказових засобів у таких справах.

Позбавлення батьківських прав – одна з найскладніших та найемоційніших процедур у сімейних спорах. Треба усвідомити, що позбавлення батьківських прав можливе лише за умови грубих порушень з боку одного з батьків, що може включати зловживання алкоголем чи наркотиками, жорстоке ставлення до дитини або інші дії, що завдають шкоди дитині. Поновлення батьківських прав також є складною процедурою, яка передбачає, що батько або мати можуть відновити свої батьківські права лише за умови значних змін у їх поведінці або ситуації. Студенти повинні вивчити умови та процедуру подання заяви для позбавлення або поновлення батьківських прав, а також необхідність подання доказів, таких як свідчення, медичні документи, результати перевірок.

Під час підготовки до практичних занять необхідно навчитися аналізувати конкретні справи та застосовувати відповідні норми

законодавства для вирішення сімейних спорів. Це включає розробку позовних заяв та відповідей на позови, аналіз документів, що підтверджують обставини справи, а також вміння ефективно використовувати доказові матеріали, такі як свідчення, медичні висновки, банківські документи та інші.

Студенти також повинні бути готові до того, щоб надавати консультації клієнтам, роз'яснюючи їм їхні права та можливості в рамках розгляду справи. Вони повинні володіти навичками ефективної комунікації, вмінням вислухати клієнта, оцінити ситуацію з правової точки зору і надати відповідні рекомендації. Особливу увагу слід звернути на емоційну складову таких справ. Спори у сімейних відносинах часто супроводжуються великою кількістю емоцій, тому важливо навчити студентів підтримувати емоційну стабільність і професіоналізм під час роботи з клієнтами, які перебувають у складних життєвих ситуаціях.

**Методичні рекомендації щодо підготовки до практичних занять
для теми 10: «Обмеження цивільної дієздатності. Визнання
особи недієздатною. Поновлення цивільної дієздатності.
Опіка. Піклування»**

Під час підготовки до практичних занять із цієї теми студентам необхідно ознайомитися з поняттям цивільної дієздатності, основними принципами її обмеження, підставами визнання особи недієздатною, поновлення дієздатності, а також питаннями, які стосуються опіки та піклування. Ці питання вимагають глибокого розуміння прав та обов'язків осіб, щодо яких встановлюються обмеження або змінюється їхня правоздатність, а також процедури, через які ці зміни можуть бути здійснені.

Цивільна дієздатність є здатністю особи здійснювати свої права та обов'язки, вступати в юридичні відносини, підписувати договори, здійснювати інші дії. Це важливе поняття в юридичній практиці, оскільки визначає, чи має особа право на захист своїх інтересів у суді, чи може вона самостійно укласти угоди і нести відповідальність за свої дії. Вивчення цієї теми допоможе студентам зрозуміти, як дієздатність пов'язана з правовою відповідальністю, а також основні принципи, на яких ґрунтується цивільна дієздатність в юридичній сфері.

Один із важливих аспектів, з якими студенти повинні ознайомитися, – це обмеження цивільної дієздатності. Вони мають зрозуміти, що такі обмеження накладаються на особу за рішенням суду, коли вона не здатна належно здійснювати свої права через різні обставини. Це можуть бути психічні захворювання, залежність від наркотичних або алкогольних речовин, а також інші фактори, що впливають на здатність особи усвідомлювати значення своїх дій. Під час практичних занять слід звернути увагу на процедуру встановлення обмеження дієздатності, підстави для цього, а також наслідки таких обмежень для прав особи.

Визнання особи недієздатною визнано одним із найсерйозніших правових кроків, що обмежують здатність особи здійснювати свої права. Студенти повинні зосередитись на процедурі визнання особи недієздатною, розуміти, що для цього необхідне рішення суду, яке приймається на основі медичних висновків та інших доказів. Вивчення цього аспекту на практичних заняттях допоможе зрозуміти, які підстави визнання особи недієздатною і як такі справи розглядаються в суді.

Невід’ємною частиною теми є питання поновлення цивільної дієздатності. Студенти мають вивчити процедуру поновлення дієздатності особи, яка була обмежена в своїй здатності здійснювати права. Поновлення цивільної дієздатності являє собою важливий правовий процес, що дозволяє особі відновити свою правоздатність після того, як обмеження були скасовані. Практичні заняття повинні зосередити увагу студентів на тому, як особа може поновити свою дієздатність і за яких умов це можливо.

Опіка та піклування є інститутами, що забезпечують підтримку осіб, які з різних причин не можуть самотійно здійснювати свої права. Важливо навчити студентів принципам установа опіки та піклування, роз’яснити різницю між цими двома інститутами та зрозуміти, які правові наслідки для осіб, що підлягають опіці чи піклуванню. Під час практичних занять студенти мають ознайомитись з умовами та підставами, за яких опіка чи піклування можуть бути встановлені органами опіки та піклування або судом. Особливу увагу слід приділити підставам для встановлення опіки та піклування за рішенням органів опіки та піклування. Потрібно зрозуміти, в яких випадках органи опіки та піклування приймають рішення про встановлення цих інститутів, зокрема, у разі

інвалідності особи, її нездатності до самообслуговування, а також інших причин, що обмежують її здатність до самостійного життя. Окрім цього, необхідно розглянути підстави для встановлення опіки та піклування за рішенням суду, що є важливою процедурою в контексті захисту прав таких осіб.

Студенти повинні опанувати документи, які необхідні для встановлення опіки та піклування, а також знати порядок їх підготовки. Під час практичних занять студентам пропонується працювати з реальними документами, скласти позови, а також оцінювати судові справи, що дозволить закріпити знання та навички, отримані на теоретичних заняттях.

Методичні рекомендації щодо підготовки до практичних занять для теми 11: «Справи про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху»

Під час підготовки до практичних занять на тему «Справи про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху» студенти повинні розуміти основні моменти, пов'язані з адміністративним правопорушенням у сфері дорожнього руху, процедурою винесення постанов, а також процедурами оскарження рішень у таких справах. Важливим аспектом є вивчення процедур, що стосуються адміністративних правопорушень, а також прав і можливостей громадян щодо захисту своїх інтересів, зокрема при оскарженні протоколів, штрафів та постанов.

Порядок винесення постанови по справі про адміністративне правопорушення є важливою частиною цієї теми. Студенти повинні бути ознайомлені з процедурою винесення постанови органами, уповноваженими на це, в тому числі з тим, як повинні бути оформлені протоколи, які документи необхідні для винесення постанови, а також терміни, в які має бути прийнято рішення. Окрім цього, необхідно звернути увагу на підстави, за яких особа може оскаржити постанову, зокрема у випадках, коли постанова винесена з порушеннями норм адміністративного законодавства.

Оскарження протоколу — ще один важливий елемент цієї теми. Слід зрозуміти, за яких обставин протокол може бути оскаржений, які підстави для його оскарження, а також порядок

оскарження в органах, уповноважених на розгляд таких справ. Під час практичних занять важливо звернути увагу на роль протоколу у процедурі адміністративного розгляду і на те, як правильно оформити та подати заяву на оскарження протоколу, який містить порушення. Студенти повинні бути здатні виявляти потенційні порушення в оформленні протоколів та надавати рекомендації щодо їх оскарження.

Особливу увагу потрібно приділити оскарженню штрафу за порушення правил дорожнього руху. Треба зрозуміти, як можна оскаржити накладений штраф, що для цього потрібно зробити, а також які підстави для оскарження можуть бути у випадках, коли порушення правил дорожнього руху зафіксовано органами дорожнього контролю. Вивчення цих аспектів дасть студентам змогу застосовувати на практиці знання щодо можливості скасування штрафів або їх зменшення, якщо такі штрафи накладені неправомірно.

Оскарження постанов про накладення адміністративних стягнень у справах, що стосуються адміністративного правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксованого в автоматичному режимі, є особливим випадком. Важливо звернути увагу на новітні технології, які використовуються для фіксації порушень, таких як автоматичні камери, системи відеоспостереження та інші технічні засоби. Слід знати, як відбувається оскарження таких постанов, а також з якими правовими наслідками це може бути пов'язано. Зокрема, важливо з'ясувати, в який спосіб можна оскаржити постанову, якщо автоматична система фіксації порушення не врахувала певні обставини, що мають значення для правової оцінки ситуації.

Під час практичних занять студенти повинні навчитися аналізувати реальні випадки, пов'язані з оскарженням постанов у справах про адміністративні правопорушення у сфері дорожнього руху. Це дозволить студентам набути практичних навичок у підготовці документів для оскарження, розумінні специфіки таких справ, а також у визначенні можливих стратегій захисту прав клієнтів у таких випадках. Важливо також знати, як правильно оцінювати доказову базу та як її використовувати при підготовці заяв на оскарження.

Методичні рекомендації щодо підготовки до практичних занять для теми 12: «Захист прав споживачів фінансових послуг»

У процесі підготовки до практичних занять на тему «Захист прав споживачів фінансових послуг» студенти повинні ознайомитися з основними аспектами правового захисту споживачів фінансових послуг в Україні, а також із можливістю використання судових та позасудових механізмів для захисту своїх прав. Студентам важливо розуміти різні види правових відносин у сфері фінансових послуг і відповідні механізми їх вирішення. Заняття мають на меті навчити студентів практичним навичкам захисту прав споживачів у різних ситуаціях, зокрема при порушеннях з боку фінансових установ, колекторських компаній, страхових організацій тощо.

Одним із основних аспектів є судовий захист споживачів фінансових послуг. Студенти повинні вивчити процедуру подання позову до суду, включаючи підстави для звернення до суду, особливості подачі позовної заяви, а також процесуальні особливості розгляду таких справ. Важливо зрозуміти, які органи мають право приймати позови від споживачів фінансових послуг, які документи необхідно підготувати, а також як здійснюється розгляд таких справ у суді. Під час практичних занять треба ознайомитися з реальними прикладами таких позовів, визначати найбільш ефективні стратегії для захисту прав споживачів у суді.

Особливості відповідальності споживача за договором споживчого кредитування є наступним важливим аспектом цієї теми. Студенти повинні вивчити умови, при яких споживач може нести відповідальність за невиконання зобов'язань за кредитним договором. Особливо важливе розуміння механізмів, які регулюють відповідальність споживача, а також правових наслідків, якщо споживач порушує умови договору. Під час практичних занять доцільно розглянути реальні кейси, що стосуються споживчого кредитування, і проаналізувати можливі варіанти захисту прав споживача в разі порушення зобов'язань.

Наступним важливим елементом є реструктуризація боргу за кредитним договором. Студенти повинні розібратися в механізмах реструктуризації боргу, розуміти, які умови необхідні для

застосування цього інституту, а також ознайомитися з практичними аспектами процедури реструктуризації. Під час практичних занять необхідно вивчити нормативно-правові акти, що регулюють реструктуризацію боргу, та проаналізувати типові ситуації, коли застосовуються такі заходи. Важливо також ознайомити студентів із процедурою подання заяви про реструктуризацію боргу та механізмами, що допомагають знизити фінансове навантаження на споживача.

Протидія незаконним діям колекторських компаній — суттєвий аспект захисту прав споживачів фінансових послуг. Доцільно вивчити, які дії колекторських компаній незаконні та як захистити права споживача від незаконного тиску з боку колекторів. Це включає ознайомлення з правами споживачів, які вони мають у разі взаємодії з колекторами, а також з процесом оскарження неправомірних дій колекторських компаній. Треба розуміти, як підготувати позов до суду або заяву до відповідних органів для захисту прав споживача від незаконних дій.

Судовий порядок вирішення питання про стягнення переуступленого боргу є ще одним важливим елементом цієї теми. Під час занять потрібно вивчити, як відбувається передача прав вимоги від кредитора до іншої особи, а також який порядок стягнення боргу за таких обставин. Важливо розуміти, як правильно оскаржити стягнення боргу, якщо воно відбувається з порушенням норм законодавства або в разі наявності сумнівів щодо правомірності переуступлення.

Нарешті, слід вивчити судовий захист прав сторін договору страхування. Студенти мають знати, які права мають споживачі фінансових послуг у сфері страхування та які механізми захисту існують у разі порушення цих прав. Окрім цього, студенти повинні вивчити особливості оскарження рішень страхових компаній, зокрема, у випадку відмови у виплатах за страховими полісами, а також з'ясувати, які документи необхідні для подання позову до суду в таких справах.

Під час практичних занять студенти будуть працювати з реальними прикладами з юридичної практики, що дозволить їм набути практичних навичок у розв'язанні таких справ, формулюванні позовів та зборі доказів для захисту прав споживачів фінансових послуг. Зокрема, важливо навчитися ефективно

працювати з різними видами договорів, стежити за змінами в законодавстві та застосовувати знання для успішного захисту інтересів клієнтів.

Методичні рекомендації щодо підготовки до практичних занять для теми 13: «Захист прав платників податків»

У рамках цієї теми студентам слід поглиблено вивчити механізми захисту прав платників податків, які включають як адміністративні, так і судові методи захисту. Під час занять необхідно розглянути актуальні аспекти оподаткування та процедури оскарження податкових рішень, а також звернути увагу на практичні кейси, що дозволяють зрозуміти різні підходи до захисту прав платників податків у реальних ситуаціях.

Почати підготовку доречно з розгляду форм захисту прав платників податків, що передбачають безпосереднє використання адміністративних процедур та інструментів правового захисту в межах податкового законодавства. Студенти повинні ознайомитися з існуючими формами адміністративного захисту прав платників податків, такими як оскарження податкових повідомлень-рішень, штрафів або актів перевірки, а також із процесом подання запитів або заяв до податкових органів для уточнення правової позиції чи коригування помилок у розрахунках.

Захист прав платників податків в адміністративному порядку є важливою частиною цього процесу. Тож треба розібратися в процедурі, що передбачає звернення до податкових органів з відповідними скаргами або заявами. Важливим етапом є вивчення адміністративних процедур, а також термінів та форм, яких необхідно дотримуватися, щоб звернення було визнане правомірним. Знання цих процедур допоможе студентам краще розуміти, як правильно захищати інтереси клієнтів на етапі до судового розгляду справи. Практичні завдання мають на меті навчити студентів аналізувати конкретні ситуації, коли адміністративний шлях більш ефективний, а також знайомити з реальними прикладами податкових спорів.

Важливим аспектом цієї теми є судовий захист прав платників податків, який включає оскарження рішень податкових органів у судовому порядку. Під час заняття студенти повинні вивчити

основні процедури звернення до суду, правила підготовки позовних заяв та подачі документів. Крім того, важливо звернути увагу на специфіку судового розгляду податкових справ, що можуть стосуватися не лише кількості та розміру податків, але й законності дій податкових органів щодо застосування податкових санкцій. Необхідно набути навичок, потрібних для правильної підготовки до судових процесів, зокрема, у випадках, коли податкове рішення очевидно помилкове або суперечить чинному законодавству.

Оскарження до суду рішень і дій податкових органів та їх посадових осіб є важливим елементом для глибшого розуміння того, як функціонують механізми правового захисту в сфері оподаткування. Варто з'ясувати, які рішення податкових органів можуть бути оскаржені в суді, а також з якими підставами та якими засобами можуть бути оскаржені такі рішення. Важливою частиною підготовки є розуміння механізмів доказування в таких справах та вибору найбільш ефективних правових аргументів. Для цього слід розглянути реальні справи, у яких ставилися питання про правомірність рішень податкових органів, а також можливі шляхи доведення правоти платника податків.

Методичні рекомендації включають також підготовку студентів до аналізу ситуацій, де оскарження податкових актів або дій у суді необхідне для захисту інтересів платника податків. Це включає роботу з реальними прикладами, де можуть бути порушені права платників податків, наприклад, у випадку неправомірного накладення податків, помилкових нарахувань чи застосування санкцій, що не відповідають законодавчим нормам.

Саме практичні заняття з цієї теми мають забезпечити студентам здатність правильно визначати ефективні способи захисту прав платників податків, розуміти важливість дотримання всіх процедурних вимог та набути навички роботи з різними інструментами адміністративного і судового захисту. Важливо також навчити студентів працювати з реальними ситуаціями та використовувати знання для досягнення найкращих результатів у справах, що виникають у сфері оподаткування.

Методичні рекомендації щодо підготовки до практичних занять для теми 14: «Реєстраційні дії»

Тема «Реєстраційні дії» охоплює важливу та актуальну сферу правової практики, зокрема для громадян і бізнесу. Розуміння процесу реєстрації необхідне для надання правової допомоги та ефективного захисту прав клієнтів. У межах цієї теми студенти повинні освоїти різноманітні аспекти реєстраційних дій, зокрема для юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців, нерухомого майна, транспортних засобів, а також специфічні моменти реєстрації місця проживання.

Перше, на що слід звернути увагу, – це значення реєстраційних дій для громадян і бізнесу. Реєстрація потрібна для забезпечення правового статусу осіб або об'єктів, таких як нерухомість або підприємства. Вона служить доказом існування юридичних прав та обов'язків, а також є основою для реалізації певних прав та можливостей. Для бізнесу, зокрема, реєстрація має вирішальне значення при легалізації підприємницької діяльності, отриманні доступу до різних державних послуг та здійсненні економічних операцій. Студенти повинні навчитися аналізувати роль реєстраційних дій у різних правових контекстах і застосовувати отримані знання на практиці.

Розгляд видів реєстраційних дій — важлива частина підготовки. Знання про різноманітні форми реєстрації дозволяє правильно визначити, які з них мають місце в конкретних ситуаціях. У контексті юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців, реєстрація передбачає внесення їх до відповідних реєстрів, що підтверджує їх правоздатність і дозволяє діяти в правовому полі. Треба з'ясувати, в яких випадках необхідна реєстрація юридичної особи, її зміни (наприклад, зміна найменування, адреси) і як правильно подавати документи для таких змін. Крім того, варто звернути увагу на реєстрацію транспортних засобів і нерухомого майна, оскільки ці процеси мають специфічні вимоги та процедури.

Наступним кроком є вивчення порядку реєстрації та необхідних документів. Підготовка до практичних занять має включати дослідження всіх етапів реєстрації, зокрема збору документів, заповнення форм та подачі заявок до відповідних органів. Важливо, щоб студенти розуміли, які документи обов'язкові для реєстрації

фізичних осіб-підприємців, юридичних осіб та нерухомого майна. Оскільки кожен вид реєстрації має свої особливості, правильна підготовка та оформлення документів стає запорукою успішного результату.

Органи, відповідальні за реєстрацію, – це ще одна важлива частина цієї теми. Студенти повинні з'ясувати, які органи здійснюють реєстрацію залежно від виду діяльності чи об'єкта (наприклад, органи державної реєстрації актів цивільного стану для реєстрації шлюбу або смерті, державні органи для реєстрації бізнесу, податкові органи для реєстрації фізичних осіб-підприємців, органи внутрішніх справ для реєстрації місця проживання). Важливою частиною є також розуміння функцій кожного органу, його повноважень та обмежень, оскільки правильне визначення органу ключове для належної реалізації реєстраційних процедур. Студентам також слід ознайомитися з питаннями оскарження рішень і дій у сфері реєстрації. Оскарження неправомірних рішень або відмов у реєстрації — суттєвий аспект захисту прав осіб. Це може включати оскарження в суді рішень про відмову в реєстрації, помилок у документах або невиконання органами своїх обов'язків. Розуміння правил оскарження допоможе студентам не лише правильно підготувати документи для звернення до суду, але й ефективно представляти інтереси клієнтів у таких справах.

Особливу увагу варто приділити реєстрації місця проживання в Дії та місця проживання неповнолітніх дітей. Цей процес передбачає особливі правила, оскільки зміна місця проживання дітей може бути пов'язана з різними правовими наслідками. Студенти повинні з'ясувати порядок і правила, за якими реєструється місце проживання, особливості, коли реєстрація здійснюється через електронні сервіси, а також умови, за яких можна змінювати місце проживання неповнолітніх дітей. Практичні завдання на цих заняттях допоможуть студентам оволодіти навичками правильної консультації клієнтів з цих питань.

Загалом, підготовка до практичних занять на цю тему повинна включати як теоретичні знання про процедури реєстрації, так і практичні навички, що дозволяють студентам ефективно допомагати клієнтам в оформленні всіх необхідних документів, а також у випадках оскарження реєстраційних рішень.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Визначити поняття та класифікацію юридичних фактів.
2. Охарактеризувати загальний порядок встановлення фактів, що мають юридичне значення у судовому порядку.
3. Розкрити алгоритм встановлення судом факту родинних правовідносин.
4. Визначити процедуру підтвердження факту перебування фізичної особи на утриманні.
5. Визначити процедуру встановлення у судовому порядку факту каліцтва, необхідного для призначення пенсії або отримання допомоги за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням.
6. Установити порядок підтвердження факту проживання однією сім'єю чоловіка та жінки без шлюбу.
7. Описати порядок установлення факту належності правовстановлюючих документів особі, у якої прізвище, ім'я, по батькові, місце та дата народження, зазначені в документі, не збігаються з відповідними даними, що містяться у свідоцтві про народження або паспорті цієї особи.
8. Охарактеризувати судовий порядок встановлення факту народження особи в певний час у випадку, коли неможливо зареєструвати цей факт органом державної реєстрації актів цивільного стану.
9. Розкрити особливості встановлення факту смерті особи в певний час у разі неможливості реєстрації органом державної реєстрації актів цивільного стану факту смерті.
10. Розробити схему дій при встановленні факту смерті особи, яка зникла безвісти за обставин, що загрожували її життю або дають підстави вважати її загиблою внаслідок нещасного випадку, спричиненого надзвичайними ситуаціями техногенного або природного характеру.
11. Здійснити порівняльний аналіз загального судового провадження та окремого провадження.
12. Ознайомитися з процедурою розлучення в органах реєстрації актів цивільного стану за спільною заявою подружжя.
13. Розкрити особливості розлучення в позовному провадженні цивільного судочинства.

14. Порівняти специфіку стягнення аліментів у порядку наказного та позовного провадження.

15. З'ясувати підстави та умови утримання повнолітніх дітей та іншого з подружжя.

16. Сформулювати процедуру реєстрації та зняття з реєстрації місця проживання.

17. Визначити процедуру реєстрації зміни місця проживання малолітньої дитини.

18. Розкрити повноваження ЦНАП у сфері реєстрації та зняття з реєстрації місця проживання.

19. Проаналізувати судові рішення у справах щодо реєстрації та зняття з реєстрації місця проживання.

20. Охарактеризувати процедуру реєстрації новонародженої дитини.

21. Висвітлити особливості роботи з Державним реєстром прав на нерухоме майно, обтяжень та іпотек.

22. Визначити порядок та особливості витребування з чужого незаконного володіння нерухомого майна, зобов'язання вчинити дії щодо майна.

23. Установити поняття та суть будівельної «амністії».

24. Навести алгоритм адміністративного порядку здачі в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів.

25. Проаналізувати судову практику щодо визнання права власності на збудоване нерухоме майно.

26. Здійснити класифікацію звернень, порядок їх оформлення та подання.

27. Визначити строки розгляду звернень і порядок їх оскарження.

28. Визначити процедуру розгляду колективних спорів, порядок накладення дисциплінарних стягнень та процедуру їх оскарження.

29. Розкрити підстави та порядок виселення та вселення.

30. Установити особливості виселення та вселення неповнолітніх дітей.

31. З'ясувати особливості спорів, пов'язаних з відшкодуванням шкоди, завданої залиттям, самовільним переобладнанням житлових приміщень громадян.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота студентів – це така форма організації навчального процесу, за якої передбачені навчальною програмою завдання виконуються студентом самостійно. Викладач здійснює методичне керівництво такою роботою.

Самостійна робота студента є провідною формою засвоєння навчального матеріалу поза межами обов'язкових аудиторних занять і передбачає активну інтелектуальну діяльність здобувача освіти у вільний від занять час. Це невід'ємна складова освітнього процесу, яка спрямована на формування здатності до самостійного мислення, самоконтролю та відповідальності за власні результати навчання.

Обсяг часу, що виділяється на самостійну роботу, регламентується навчальним планом і, залежно від особливостей дисципліни, становить від однієї третини до двох третин загального навчального навантаження, передбаченого для її вивчення.

Баланс між аудиторним навчанням і самостійною роботою формується з урахуванням характеру та змісту конкретної дисципліни, її ролі в структурі освітньої програми, значення у професійній підготовці здобувача та дидактичної мети курсу. Самостійна робота повинна мати чітке цільове спрямування, бути логічно структурованою, методично забезпеченою та підлягати регулярному контролю з боку викладача, включаючи оцінювання досягнутих результатів.

Зміст самостійної роботи формується на основі науково обґрунтованої системи навчальних матеріалів, які відповідають структурно-логічній моделі підготовки фахівців. Ця модель, своєю чергою, відображається в освітньо-професійній програмі та робочому навчальному плані. Конкретні форми і завдання для самостійної роботи визначаються робочою програмою навчальної дисципліни, методичними рекомендаціями, навчально-дидактичними матеріалами і безпосередніми вказівками викладача.

У процесі виконання завдань самостійної роботи студент:

- опановує теоретичний матеріал із відповідної навчальної дисципліни, зокрема окремі теми, розділи, положення, що передбачає глибоке засвоєння навчального курсу;

- закріплює знання шляхом практичного застосування здобутих теоретичних основ – через розв’язування задач, виконання контрольних, розрахунково-графічних робіт, самоперевірку за допомогою тестів тощо;
- використовує набуті знання та навички для аналітичної діяльності, формулювання рішень і підготовки до практичних форм навчання: обговорення, ділових ігор, аналізу кейсів, створення мистецьких проєктів або участі в організації спортивних заходів;
- формує власну позицію та розробляє авторські підходи на основі засвоєного матеріалу – через написання наукових доповідей, статей, виконання індивідуальних науково-дослідних завдань.

Виконання завдань самостійної роботи з навчальної дисципліни «Практичне право» може здійснюватися студентами у різні форми, які визначаються робочою програмою з огляду на мету, завдання та зміст навчальної дисципліни, специфіку напряму підготовки, спеціальності.

Під час виконання самостійної роботи студент розвиває та демонструє такі компетентності:

1. Соціально-особистісні:

- ❖ здатність аргументовано й переконливо висловлювати власну позицію, сприймати конструктивну критику та знаходити компромісні рішення в комунікативних ситуаціях;
- ❖ готовність до постійного саморозвитку та самонавчання, а також уміння стратегічно планувати особистісне й професійне зростання;
- ❖ гнучкість мислення, адаптивність до змін і здатність ефективно взаємодіяти в колективі;
- ❖ рішучість і цілеспрямованість у реалізації поставлених завдань;
- ❖ креативність, інноваційний підхід до виконання завдань та здатність до системного аналізу.

2. Загальнонаукові:

- ❖ розуміння та застосування основних понять і категорій права;
- ❖ використання методів наукового пізнання.

3. Інструментальні:

- ❖ вміння самоорганізовуватись, організованість та планування;

- ❖ вміння ефективно використовувати навички використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (зокрема, інтернет-ресурсів) для ефективного пошуку, збереження, обробки та аналізу інформації.

4. Загальнопрофесійні:

- ❖ знати основні методи й прийоми застосування теоретичних знань з права на практиці;

- ❖ вміння використовувати отримані теоретичні знання з права для вирішення конкретних практичних ситуацій;

- ❖ виконувати поставлені завдання, застосовуючи необхідні норми права.

Роль самостійної роботи студентів полягає у тому, що у навчальному процесі вона виконує низку важливих функцій, зокрема:

1. Розвиваючу: сприяє підвищенню культури розумової праці, формуванню творчих навичок та вдосконаленню розумових здібностей студентів.
2. Інформаційно-навчальну: без самостійної роботи навчальна діяльність на заняттях стає менш ефективною.
3. Орієнтуючу та стимулюючу: забезпечує прискорення та мотивацію процесу навчання.
4. Виховну: сприяє формуванню та розвитку професійних якостей майбутнього фахівця.
5. Дослідницьку: стимулює розвиток професійно-творчого мислення на новому рівні.

Самостійну роботу студентів можна розділити на *базову й додаткову*. Базова самостійна робота забезпечує підготовку студента до аудиторних занять і контрольних заходів з усіх дисциплін навчального плану. Результати цієї підготовки виявляються в активності студента на заняттях, при виконанні ним контрольних робіт, тестових завдань та інших видів робіт.

Базова самостійна робота студентів може передбачати такі види робіт:

- опрацювання лекційного матеріалу й рекомендованої літератури;
- пошук і огляд літератури, електронних джерел інформації з індивідуально заданої проблеми навчального курсу;
- виконання домашніх завдань;
- вивчення матеріалу, винесеного на самостійне опрацювання;
- підготовка до практичних занять;
- підготовка до написання контрольних робіт, інших форм поточного контролю;
- систематизація вивченого матеріалу перед семестровим контрольним оцінюванням.

Додаткова самостійна робота спрямована на поглиблення і закріплення знань студента, розвиток аналітичних навичок з проблематики навчальної дисципліни. Вона може містити такі види робіт:

- науково-дослідницька робота, участь у наукових студентських конференціях, турнірах, семінарах і олімпіадах;
- аналіз наукових публікацій з визначеної викладачем теми;
- аналіз матеріалів за заданою темою;
- написання реферату, есе за заданою проблематикою;
- підготовка рецензії на наукову статтю;
- бібліографічний огляд літератури за заданою проблематикою;
- розробка мультимедійної презентації;
- розробка практичних задач, ситуативних завдань;
- підготовка хронологічних таблиць;
- оформлення карт, таблиць і схем;
- підготовка термінологічних словників та ін.⁴

Самостійна робота студента забезпечується навчально-методичними засобами, передбаченими для вивчення навчальної дисципліни, а саме:

- програми навчальної дисципліни;

⁴ Положення про порядок організації і контролю самостійної роботи студентів навчально-наукового юридичного інституту. Затверджено Вченою радою Навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» протокол № 5 від 28 лютого 2017 р. Івано-Франківськ, 2017. 10с.

- підручники, навчальні посібники, інша навчально-методична література;
- наукова, фахова монографічна і періодична література;
- інструктивно-методичні матеріали, вказівки до практичних занять;
- практичні завдання до тем.

Навчально-методичні матеріали, які передбачені для використання під час самостійної роботи студентів, мають надавати можливість здійснення самоконтролю і самооцінки з боку студента.

Самостійна робота студентів має відповідати таким основним вимогам:

- бути виконаною безпосередньо студентом;
- представляти завершену розробку, в якій аналізуються актуальні питання з певної теми або її окремих аспектів;
- демонструвати достатній рівень компетентності автора у розкритті досліджуваних питань;
- мати навчальну, наукову та/або практичну спрямованість і значущість;
- включати елементи новизни;
- самостійна письмова робота повинна бути оформлена згідно з вимогами кафедри.

Ефективність та результативність самостійної роботи залежить від того, наскільки вона організована й інтегрована в освітній процес як єдина система на всіх етапах навчання. Під час виконання самостійної роботи студент розвиває навички самоорганізації, самоконтролю, саморегуляції, перетворюючись на активного учасника навчальної діяльності. Важливо, щоб самостійна робота впливала на формування особистості майбутнього фахівця.

Кожен студент самостійно планує свою роботу, орієнтуючись на робочі години бібліотеки, комп'ютерних класів та інші доступні ресурси. Завдання виконуються відповідно до індивідуального плану, враховуючи рівень підготовки, час та інші умови.

Одним із перших кроків в організації позааудиторної самостійної роботи є складання графіка, в якому відображаються час занять, перерви на відпочинок, обід та інші важливі моменти. Студенту не слід намагатися виконати найбільш складні завдання із самого початку. Краще розпочати із завдань середнього рівня складності, а

потім поступово переходити до складніших, залишаючи найменш складні на кінець.

Організація розумової роботи потребує не лише правильного планування, а й мотивації. Для цього важливо підтримувати концентрацію та увагу на матеріалі, що вимагає значних зусиль від студента. Стійка увага формується, коли студент проявляє інтерес до роботи. Слід також правильно організувати робочий час: 50 хвилин інтенсивної роботи, потім перерва на 5-10 хвилин. Після 3 годин навчання необхідно зробити перерву на 20-25 хвилин. Якщо цього не робити, втома швидко знижуватиме рівень уваги. Активний відпочинок має включати чергування інтелектуальної та фізичної активності, що сприяє відновленню працездатності.

При плануванні та організації самостійної роботи весь робочий час умовно рекомендується поділити на такі етапи: а) розроблення чіткого плану навчальної діяльності та її методичне забезпечення; б) систематичне та поетапне здійснення цієї діяльності та її супровід; в) оцінка та аналіз отриманих результатів і у разі потреби, коригування плану самостійної роботи.

Щодо етапу планування самостійної роботи – тут вся діяльність студента спрямована на розроблення плану (проєкту, системи) організації навчальної діяльності, засоби контролю та самоконтролю. Робочий план самостійної роботи повинен бути логічно побудованим, з чіткою структурою, зрозумілим, доступним щодо засобів та ефективним, будучи націленим на досягнення передбачених робочою програмою результатів.

Для вивчення навчальної дисципліни «Практичне право» студентам рекомендується використовувати такі інформаційно-довідкові джерела, як діючі нормативно-правові акти, онлайн-ресурси, науково-публіцистичні видання, підручники, посібники та інші друковані матеріали.

Ефективність опрацювання та засвоєння навчального матеріалу залежить від таких правил:

- ✓ студенту слід сфокусуватися на змісті тексту, уважно його аналізуючи;
- ✓ виокремлення ключових ідей автора допоможе зосередитись на основному;

- ✓ треба навчитися розрізняти основні питання від другорядних, аби чітко зрозуміти головну думку;
- ✓ треба опанувати вміння осмислення прочитаного тексту таким чином, щоб сформувані власне розуміння та інтерпретацію;
- ✓ створити чітке уявлення про прочитане.

Виконуючи самостійну роботу, студентів особливу увагу звертати на професійну термінологію, на тлумачення незнайомих слів і термінів, шукаючи їх визначення у спеціалізованій літературі та термінологічних словниках. У випадку, якщо деякі фрази або вирази залишаються незрозумілими, доцільно перечитати їх кілька разів, щоб краще зрозуміти їх сенс та контекст. Після цього, для повного засвоєння матеріалу, необхідно:

- зрозуміти взаємозв'язок між теоретичними положеннями і практичним застосуванням, щоб мати змогу перевести теорію у практичні навички та зрозуміти, як знання можуть бути застосовані в реальних умовах;
- запам'ятати прочитане, систематизуючи отриману інформацію, що дозволяє інтегрувати нові факти та ідеї у вже сформовану картину знань;
- поєднати нові знання з уже наявними у даній галузі, визначаючи місце і значення нової інформації в контексті всього навчального процесу або професійної практики;
- на останньому етапі засвоєння та опрацювання матеріалу створити нотатки або записи, що дозволяють структурувати матеріал, а також допомагають зберегти важливі ідеї та деталі для подальшого використання.

Такі записи або конспекти мають включати повну інформацію про джерело: назву теми, назву підручника, ім'я автора, рік видання та видавництво. Якщо це стаття з журналу, необхідно зазначити рік, номер видання та заголовок статті. Після цього складається план або короткий перелік основних тем у логічній послідовності, що допомагає організувати інформацію. План може бути як базовим, так і більш детальним, особливо при роботі з додатковою літературою, що дозволяє глибше опрацювати тему. Складання

плану або тез допомагає краще зрозуміти текст та структурувати його основні ідеї.

Конспекти повинні бути лаконічними, чіткими, розбірливими та відповідати рівню знань студента, його мовним навичкам і здатності працювати з інформацією. Це може бути як короткий, так і більш детальний запис, залежно від глибини розуміння та конкретної задачі. Для зручності в подальшому використанні потрібно залишати місце для додаткових приміток або нових ідей. Важливо, щоб записи не були одноманітними. Візуально ключові моменти та важливі слова можна виділяти за допомогою різного шрифту, кольору, підкреслення чи нотаток на полях. Крім того, записи можуть бути у формі конспекту, простих чи детальних тез, цитат, витягів, таблиць або схем, що дозволяє систематизувати інформацію та зробити її більш доступною для подальшого опрацювання.

Контроль за самостійною роботою студентів та оцінювання її результатів охоплює:

- самоконтроль і самооцінювання з боку студента;
- перевірку та оцінювання з боку викладача.

Основними способами контролю самостійної роботи є:

- складання заліків;
- виконання контрольних робіт;
- усне або письмове опитування;
- перевірка домашніх завдань;
- оцінювання індивідуальних завдань;
- захист рефератів та інші форми перевірки.

Оцінювання виконаної студентами самостійної роботи передбачає оцінку підготовлених рефератів, виступи студентів, їх вміння представляти інформацію, рівень володіння знаннями із заданої тематики, активність у дискусії, вміння відповідати на питання аудиторії, формулювання думки, наведені аргументи тощо.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ ТА ДОПОВІДЕЙ

1. Предмет доказування у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення.
2. Особливості розірвання шлюбу в судовому порядку за заявою одного з подружжя.
3. Узагальнення судової практики щодо стягнення аліментів на дитину, яка потребує особливих вимог виховання.
4. Доказова база у справах про встановлення батьківства.
5. Процедура оформлення факту визнання батьківства.
6. Підстави позбавлення батьківських прав.
7. Особи, які не можуть бути позбавлені батьківських прав.
8. Законодавче регулювання порядку поновлення батьківських прав.
9. Підстави обмеження цивільної дієздатності особи.
10. Особливості формування доказової бази по справах про обмеження цивільної дієздатності особи.
11. Порядок визнання особи недієздатною.
12. Висновок експерта як обов'язковий доказ у справах про визнання особи недієздатною.
13. Загальна характеристика заявників у справах про визнання особи недієздатною.
14. Повноваження органів опіки та піклування при розгляді справ про визнання особи недієздатною.
15. Правові наслідки визнання особи недієздатною.
16. Судовий контроль за дотриманням прав осіб, визнаних недієздатними чи обмежено дієздатними.
17. Підстави та порядок поновлення цивільної дієздатності особи.
18. Предмет доказування у справах про встановлення опіки або піклування у судовому порядку.
19. Захист прав осіб, над якими встановлена опіка або піклування.

20. Специфіка розгляду спорів щодо реєстрації місця проживання та зняття з державної реєстрації місця проживання.

21. Особливості реєстрації місця проживання неповнолітніх дітей.

22. Порядок вирішення спорів щодо реєстрації місця проживання малолітніх дітей.

23. Умови визнання права власності на збудоване нерухоме майно.

24. Правове регулювання питань легалізації самочинного будівництва.

25. Специфіка розгляду спорів про узаконення самочинного будівництва.

26. Захист прав особи при укладанні договору споживчого кредитування.

27. Легальні способи протидії незаконним діям колекторських компаній.

28. Особливості судового захисту прав осіб за вчинення адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху.

29. Процедура реєстрації фізичної особи-підприємця.

30. Порядок визнання виконавчого напису нотаріуса таким, що не підлягає виконанню.

ВИМОГИ ТА КРИТЕРІЇ ДО ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Методи оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Кумулятивний метод: 50 % майбутньої підсумкової оцінки з навчальної дисципліни «Практичне право» студент набирає методом додавання балів, одержаних ним на кожному практичному занятті в ході поточного контролю. Ще 50 % майбутньої підсумкової оцінки з навчальної дисципліни студент набирає під час підсумкового модуля – заліку.

Оцінка за навчальну дисципліну виводиться відповідно до такої системи оцінювання:

Шкала оцінювання

	Оцінка знань студентів за шкалою ECTS	
	Оцінки (бали)	Пояснення балів за розширеною шкалою
відмінно	A (90-100)	зараховано
добре	B (80-89)	зараховано
	C (70-79)	зараховано
задовільно	D (60-69)	зараховано
	E (50-59)	зараховано
незадовільно	Fx (35-49)	не зараховано, з можливістю повторного складання заліку
	F (1-34)	не зараховано, з обов'язковим повторним проходженням курсу

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання можуть бути: тестування за принципами ЗНО на основі комп'ютерних технологій (стандартизовані тести); контрольні роботи; проєкти (наскрізні проєкти; індивідуальні та командні проєкти; дослідницько-творчі та ін.); аналітичні звіти; реферати; есе; презентації результатів виконаних завдань і досліджень; студентські презентації та виступи на наукових заходах; контрольні роботи; вирішення казусів, інші види індивідуальних і групових завдань.

ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Поточний контроль: здійснюється на заняттях шляхом індивідуального та фронтального усного опитування, бліц-опитування; письмових самостійних робіт (есе, рефератів, написання тематичних глосаріїв тощо); ведення термінологічного словника; виконання практичних (індивідуальних та групових) завдань; підготовки та захисту відповідних схем, таблиць, діаграм, графіків; розв'язання кейсів з практичних завдань і задач-казусів; аналізу й обґрунтування (чи заперечення) судових рішень; взаємоконтролю студентів у парах і малих групах; самоконтролю тощо. Особливе значення має тестова форма контролю й оцінювання навчальних досягнень студентів за допомогою комп'ютерних технологій. При оцінюванні враховуються: активна та продуктивна участь при виконанні практичних завдань; неординарний підхід до розв'язування практичних кейсів; якість підготовлених виступів тощо.

Підсумковий контроль: залік. Відповідь на 3 питання, в яких студент повинен продемонструвати знання, практичні навички та вміння розв'язувати етичні проблемні питання, що виникають у процесі адвокатської діяльності. Відповідаючи на питання, студент має послідовно, чітко й аргументовано викласти необхідну інформацію.⁵

⁵ Положення про контроль і систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти. Затверджено Вченою радою Чернівецького імені Юрія Федьковича 24.02.2020. URL :

ЗАЛІКОВІ ПИТАННЯ

1. Встановлення фактів, що мають юридичне значення.
2. Аналіз документів у справах про встановлення у судовому порядку факту, що має юридичне значення.
3. Складання заяви про встановлення фактів, що мають юридичне значення.
4. Засвідчення копій документів у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення.
5. Подання до суду заяви про встановлення фактів, що мають юридичне значення.
6. Процедура усунення недоліків у заяві про встановлення факту, що має юридичне значення.
7. Розірвання шлюбу.
8. Аналіз документів у справах про розірвання шлюбу.
9. Складання позовної заяви про розірвання шлюбу.
10. Визначення та сплата судового збору у справах про розірвання шлюбу.
11. Засвідчення копій документів у справах про розірвання шлюбу.
12. Подання позовної заяви про розірвання шлюбу до суду.
13. Процедура усунення недоліків у позовній заяві про розірвання шлюбу.
14. Стягнення аліментів.
15. Аналіз документів у справах про стягнення аліментів.
16. Визначення оптимальної правової позиції у справах про стягнення аліментів.
17. Стягнення аліментів у наказному порядку.
18. Складання заяви про видачу судового наказу у справах про стягнення аліментів.
19. Стягнення аліментів у позовному порядку.
20. Складання позовної заяви про стягнення аліментів.
21. Порядок подання заяви/позовної заяви про стягнення аліментів.
22. Стягнення аліментів на повнолітню дитину, яка продовжує навчання.
23. Складання заяви про відкриття виконавчого провадження у справах про стягнення аліментів.
24. Встановлення та визнання батьківства.
25. Аналіз документів у справах про встановлення та визнання батьківства.

26. Складання позовної заяви про визнання батьківства.
27. Засвідчення копій документів у справах про встановлення та визнання батьківства.
28. Подання позовної заяви про встановлення/визнання батьківства до суду.
29. Процедура усунення недоліків у позовній заяві про встановлення/визнання батьківства.
30. Позбавлення та поновлення батьківських прав.
31. Аналіз документів у справах про позбавлення та поновлення батьківських прав.
32. Складання позовної заяви про позбавлення батьківських прав.
33. Засвідчення копій документів у справах про позбавлення та поновлення батьківських прав.
34. Подання позовної заяви про позбавлення або поновлення батьківських прав до суду.
35. Процедура усунення недоліків у позовній заяві про позбавлення або поновлення батьківських прав.
36. Аналіз документів у справах про позбавлення та поновлення батьківських прав.
37. Складання позовної заяви про поновлення батьківських прав.
38. Визначення та сплата судового збору у справах про позбавлення та поновлення батьківських прав.
39. Засвідчення копій документів у справах про позбавлення та поновлення батьківських прав.
40. Подання позовної заяви про позбавлення або поновлення батьківських прав до суду.
41. Процедура усунення недоліків у позовній заяві про позбавлення або поновлення батьківських прав.
42. Обмеження цивільної дієздатності.
43. Визнання особи недієздатною.
44. Поновлення цивільної дієздатності
45. Аналіз документів у справах про обмеження цивільної дієздатності.
46. Складання заяви про обмеження цивільної дієздатності.
47. Визначення та сплата судового збору у справах про обмеження цивільної дієздатності.
48. Засвідчення копій документів у справах про обмеження цивільної дієздатності.
49. Подання заяви у справах про обмеження цивільної дієздатності до суду.
50. Процедура усунення недоліків у заяві у справах про обмеження цивільної дієздатності.
51. Аналіз документів у справах про обмеження цивільної дієздатності.

52. Складання заяви про визнання особи недієздатною.
53. Особливості сплати судового збору у справах про визнання особи недієздатною.
54. Засвідчення копій документів у справах про визнання особи недієздатною.
55. Подання заяви про визнання особи недієздатною до суду.
56. Процедура усунення недоліків у заяві про визнання особи недієздатною.
57. Аналіз документів по справі про визнання особи недієздатною.
58. Складання заяви про поновлення цивільної дієздатності.
59. Засвідчення копій документів у справах про поновлення цивільної дієздатності особи.
60. Процедура усунення недоліків у заяві про поновлення цивільної дієздатності.
61. Опіка. Піклування
62. Аналіз документів у справах про встановлення опіки або піклування.
63. Складання заяви про встановлення опіки.
64. Визначення та сплата судового збору у справах про встановлення опіки або піклування.
65. Засвідчення копій документів у справах про встановлення опіки.
66. Подання заяви про встановлення опіки до суду.
67. Процедура усунення недоліків у заяві про встановлення опіки.
68. Складання заяви про встановлення піклування.
69. Визначення та сплата судового збору.
70. Засвідчення копій документів у справах про встановлення піклування.
71. Подання заяви про встановлення піклування до суду.
72. Державна реєстрація місця проживання та зняття з державної реєстрації місця проживання
73. Процедура державної реєстрації місця проживання.
74. Строки державної реєстрації місця проживання.
75. Демографічний реєстр.
76. Процедура отримання довідки про склад зареєстрованих.
77. Процедура зняття з державної реєстрації місця проживання особи на підставі рішення суду.
78. Визнання права власності на нерухоме майно.
79. Узаконення самочинного будівництва
80. Аналіз документів по справі про визнання права власності на нерухоме майно.
81. Складання позовної заяви про визнання права власності на

майно/спадкове майно.

82. Оцінка майна.

83. Визначення та сплата судового збору у справах про визнання права власності на нерухоме майно.

84. Засвідчення копій документів у справах про визнання права власності на нерухоме майно.

85. Будівельна амністія.

86. Адміністративна відповідальність за порушення у сфері реєстрації права власності на нерухоме майно.

87. Захист прав споживачів фінансових послуг.

88. Споживчі кредити.

89. Колектори.

90. Страхування.

91. Фінансове шахрайство.

92. Захист прав платників податків.

93. Адміністративний та судовий захист платників податків.

94. Гайд по електронному кабінету платника.

95. Справи про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху.

96. Права й обов'язки водія.

97. Оскарження протоколів у справах про адміністративні правопорушення.

98. Порядок скасування постанов про накладення адміністративних стягнень у справах про адміністративні правопорушення стосовно забезпечення безпеки дорожнього руху, які були зафіксовані не в автоматичному режимі.

99. Особливості оскарження постанов про накладення адміністративних стягнень у справах про адміністративні правопорушення, вчинених у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, що були зафіксовані в автоматичному режимі.

100. Специфіка реєстрація бізнесу в Україні.

101. Реєстрація ФОП онлайн.

102. Робота з порталом державних послуг «Дія».

103. Реєстрація юридичних осіб онлайн.

104. Звернення громадян і запити на отримання публічної інформації.

ПЕРЕЛІК НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ І РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Базова (основна)

1. Maksym Lodzhuk. *Legal clinics in Ukraine : from legal education to legal practice* : Odesa : Feniks, 2016. 98 p.
2. Білоусов Ю. В. Виконавче провадження: навч. посібник. Київ : Прецедент, 2005. 192 с.
3. Бородин І.Л. Деякі концептуальні положення юридичної клініки у практичному становленні майбутніх фахівців-правників. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2013. № 2. С. 18–22.
4. Брода А.Ю. Правова допомога адвоката в адміністративному процесі : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». Київ, 2019. 18 с.
5. Галай А.О. Адміністративно-правові засади діяльності громадських об'єднань юридичного спрямування в Україні : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Ген. прокуратура України, Нац. акад. прокуратури України. Київ, 2015. 36 с.
6. Гентош Р.Є., Дулеба М.В., Козлов В.О. Котуха О.С. Діяльність юридичних клінік у сфері громадського правозахисту. Львів, 2003. 126 с.
7. Гришко Є.М. Примусове виконання рішень юрисдикційних органів як складова правоохоронної функції держави. *Веб-сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського*. URL : <http://www.nbuv.gov.ua/ejournals/DeBu/2009-1/doc/4/06.pdf> (дата звернення: 07.05.2022).
8. Гугнін О. Етика ділової людини. Київ : Атіка, 1995. 40 с.
9. Дубчак Н.С. Юридичні клініки в системі захисту прав і свобод людини та громадянина : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2014. 20 с.
10. Єлов В.А. Формування окремих професійних навичок роботи з клієнтом у студентів юридичних факультетів: навчальний посібник для студентів та викладачів юридичних вузів, практикуючих юристів. Львів : РВВ Вежа Волинського державного університету ім. Лесі Українки, 2003. 72 с.
11. Єлов В. А., Молібог С. І., Павленко Д. Г. Юридична клініка : Навчальний посібник. Київ : Школяр, 2004. 315 с.
12. Зейкан Я. П. Адвокат : навички професії : практ. посібник, стер. Київ : КНТ, 2008. 788 с.
13. Земельний кодекс України : Кодекс від 25.10.2001 № 2768-III. База даних «Законодавство України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення: 10.04.2022).

14. Землянська В. Вивчення досвіду Польщі у сфері медіації. *Право України*. 2004. № 3. С. 135–137.

15. Іванницький С. Принципи адвокатури. *Юридична Україна*. 2015. № 10–12. С. 117–130.

16. Інструкція з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 07.11.2015 № 1395. База даних «Законодавство України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1408-15#Text> (дата звернення: 10.04.2022).

17. Капля О. М. Проблеми добровільного виконання рішень суду після відкриття виконавчого провадження органами державної виконавчої служби. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2009. № 4. С. 222–225.

18. Клименко О.М. Вплив конституційної юрисдикції на розвиток статусу адвоката в Україні. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2015. № 2. С.62–68.

19. Кодекс адміністративного судочинства України : Кодекс від 06.07.2005 № 2747-IV. База даних «Законодавство України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/> (дата звернення: 10.05.2022).

20. Кодекс законів про працю України : Кодекс від 10.12.1971 № 322-VIII. База даних «Законодавство України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 12.04.2022).

21. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1-212-21) : Кодекс від 07.12.1984 № 8073-X. База даних «Законодавство України». URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 10.03.2022).

22. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 213-330) : Кодекс від 07.12.1984 № 8073-X. База даних «Законодавство України». URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80732-10> (дата звернення: 10.03.2022).

23. Конституція України : Закон від 28.06.1996 №254к/96-ВР. База даних «Законодавство України». URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 09.05.2022).

24. Лоджук М. Т. Юридичні клініки в Україні: освіта та правова допомога : монографія. Одеса : Фенікс, 2015. 325 с.

25. Марченко О. С. Юридичний консалтинг: сутність та роль у правовій економіці : монографія. Харків : Данилко Н. С., 2016. 238 с.

26. Можайкіна О. С. Юридична практика студентів спеціальності «Правознавство» : навч.-метод. посіб. Луцьк : Гадяк Жанна Володимирівна : Волиньполіграф, 2014. 171 с.

27. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 18.12.2018 № 1026 «Про затвердження Інструкції із застосування органами та підрозділами поліції технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і

кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису». База даних «Законодавство України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0028-19#Text> (дата звернення: 15.04.2022).

28. Наливайко Лариса Романівна. Практикум з юридичної клінічної діяльності : навч. посіб. / Л. Р. Наливайко, Е. В. Звягіна, Ю. М. Тарасенко ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., Заслуж. юриста України Л.Р. Наливайко; Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, Каф. загальноправ. дисциплін, Юрид. клініка «Істина». Вид. 2-ге, перероб. і допов. Дніпро : ДДУВС, 2018. - 227 с.

29. Піклувальник // Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. Київ : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2003. Т. 5 : 736 с. ISBN 966-7492-05-2.

30. Податковий кодекс України : Кодекс від 2.12.2010 № 2755-VI. База даних «Законодавство України». URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 05.04.2022).

31. Порядок проведення технічного обстеження і прийняття в експлуатацію індивідуальних (садибних) житлових будинків, садових, дачних будинків, господарських (присадибних) будівель і споруд, будівель і споруд сільськогосподарського призначення, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з незначними наслідками (СС1), збудованих на земельній ділянці відповідного цільового призначення без дозвільного документа на виконання будівельних робіт, затверджений Наказом № 158 від 03.07.2018 р. Мінрегіонбуду. База даних «Законодавство України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0976-18#Text> (дата звернення: 05.04.2022).

32. Постанова Кабінету Міністрів України від 10.10.2001 № 1306 «Про правила дорожнього руху». База даних «Законодавство України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF#Text> (дата звернення: 09.05.2022).

33. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 28 березня 1972 року № 3 «Про судову практику в справах про визнання громадянина обмежено дієздатним чи недієздатним». База даних «Законодавство України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-72#Text> (дата звернення: 09.05.2022).

34. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 березня 2007 року № 3 «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав». База даних «Законодавство України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-07#Text> (дата звернення: 09.05.2022).

35. Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР. База даних «Законодавство України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 10.04.2022).

36. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України від 01.07 2004 № 1952. Редакція від 07.04.2022 База даних «Законодавство України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text> (дата звернення: 19.05.2022).

37. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування : Закон України від 13.01.2005 № 2342-IV. Редакція від 31.12.2020. База даних «Законодавство України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2342-15#Text> (дата звернення: 10.04.2022).

38. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України від 22 лютого 2012 року № 296/5. База даних «Законодавство України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#Text> (дата звернення: 15.04.2022).

39. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей : Закон України від 24.01.1995 № 20/95-ВР. Редакція від 09.02.2017. База даних «Законодавство України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95D0%B> (дата звернення: 19.05.2022).

40. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. Редакція від 02.04.2022. База даних «Законодавство України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення: 09.05.2022).

41. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17.02.2011 № 3038-VI. Редакція від 03.04.2022. База даних «Законодавство України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text> (дата звернення: 29.05.2022).

42. Про споживче кредитування : Закон України від 15.11.2016 № 1734-VIII. База даних «Законодавство України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19#Text> (дата звернення: 11.03.2022).

43. Про страхування : Закон України від 18.11.2021 № 1909-I. База даних «Законодавство України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (дата звернення: 25.04.2022).

44. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001 № 2664-III. База даних «Законодавство України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text> (дата звернення: 10.02.2022).

45. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. База даних «Законодавство України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (дата звернення: 24.04.2022).

46. Про житлово-комунальні послуги : Закон України від 09.11.2017. № 2189-VIII. База даних «Законодавство України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19#Text> (дата звернення: 10.05.2022).

47. Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку : Закон України від 29.11.2001 № 2866-III. База даних «Законодавство України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-14#Text> (дата звернення: 10.02.2022).
48. Семенюк І. Я. Моральні засади адвокатської практики: теоретико-правовий аспект : монографія. Львів : БОНА, 2019. 217 с.
49. Сімейний кодекс України : Кодекс від 10.01.2002 № 2947-III. База даних «Законодавство України». Станом на 19.02.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 07.05.2022).
50. Сірош Д. М. Правові основи фінансування безоплатної правової допомоги в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Держ. НДІ М-ва внутр. справ України. Київ, 2015. 21 с.
51. Соловійов А. В. Основи правового консалтингу : кредит.-модул. система орг. навч. процесу : навч. посіб. для студентів галузі знань 0304 «Право», спец. 7.03040101, 8.03040101 «Правознавство». Львів : Вид-во Львів. комерц. акад., 2014. 111 с.
52. Хохуляк О. О. Формування та розвиток регіональних ринків юридичних послуг в Україні : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.05. ДВНЗ «Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника». Івано-Франківськ, 2015. 18 с.
53. Цивільний кодекс України : Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV. База даних «Законодавство України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 10.04.2022).
54. Цивільний процесуальний кодекс України : Кодекс від 18.03.2004 № 1618-IV. База даних «Законодавство України». URL : zakon.rada.gov.ua/go/1618-15 (дата звернення: 14.04.2022).

Допоміжна

1. Про практику застосування судами статті 376 Цивільного кодексу України (про правовий режим самочинного будівництва). База даних «Законодавство України». URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0006740-12> (дата звернення: 12.02.2022).
2. Деякі питання захисту прав дитини та надання послуги патронату над дитиною. Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок, Висновки, Форма типового документа, Договір, Перелік від 20.08.2021 № 893. Редакція від 8.10.2021. База даних «Законодавство України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/893-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 07.05.2022).
3. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень. База даних «Законодавство України». URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1127-2015-п> (дата звернення: 10.03.2022).
4. Про затвердження Правил опіки та піклування. База даних «Законодавство України». URL : zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0387-99 (дата звернення: 10.03.2022).

5. Практика розгляду судами справ, пов'язаних із позбавленням батьківських прав, поновленням батьківських прав, усиновленням, установленням опіки та піклування над дітьми. База даних «Законодавство України». URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/n0020700-08> (дата звернення: 10.03.2022).

6. Про судову практику в справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення. База даних «Законодавство України». URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-95> (дата звернення: 10.03.2022).

7. Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів. База даних «Законодавство України». URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-06> (дата звернення: 10.03.2022).

8. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя. База даних «Законодавство України». URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0011700-07> (дата звернення: 10.03.2022).

9. Про судовий збір : Закон України від 08.07.2011 № 3674-VI. База даних «Законодавство України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17#Text> (дата звернення: 17.05.2022).

10. Про застосування судами законодавства про судові витрати у цивільних справах : Вищий спеціалізований суд. Постанова від 17.10.2014. №10. База даних «Законодавство України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010740-14#Text> (дата звернення: 19.03.2022).

11. Про внесення змін до сімейного кодексу України щодо збільшення мінімального розміру аліментів, що стягуються на дитину з інших членів сім'ї та родичів, та [...] : Закон України від 26.01.2022 № 2008-IX. База даних «Законодавство України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2008-20#Text> (дата звернення: 19.03.2022).

Електронні ресурси

1. <http://old.minjust.gov.ua/> - Міністерство юстиції України
2. rada.gov.ua - Офіційний портал Верховної Ради України
3. <https://usr.minjust.gov.ua/ua/freesearch> - Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань
4. reyestr.court.gov.ua - Єдиний державний реєстр судових рішень
5. <https://court.gov.ua/fair/> - Судова влада України
6. <https://www.msp.gov.ua/> - Міністерство соціальної політики України.

Навчальне видання

Ауріка Лазорівна **Паскар**, Ігор Георгійович **Проскурняк**,
Неля Миколаївна **Савчин**

ПРАКТИЧНЕ ПРАВО

Навчально-методичний посібник

Відповідальна за випуск **Щербанюк О.В.**
Літературне редагування **Колодій О.В.**
Технічне редагування та дизайн обкладинки
Чорасєва Г.К.

Електронне видання

Підписано до друку 03.07.2025.

Умов.-друк. арк. 7,4. Обл.-вид. арк. 8,0.

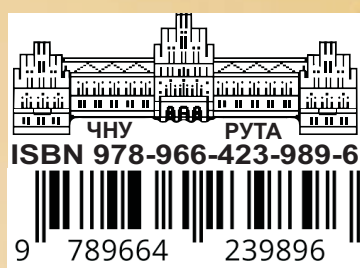
Зам. Н-054.

Видавництво Чернівецького національного університету.

58002, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2.

e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 891 від 08.04.2002.

ЧНУ РУТА

ISBN 978-966-423-989-6

9 789664 239896